

Αντίποδες–Antipodes

1974–2011

37 χρόνια κυκλοφορίας

37 years in circulation

Αφιερωμένο στις Ελληνίδες λογοτέχνιδες
της Αυστραλίας

Dedicated to the Greek Australian
women writers and poets

Αντίποδες – Antipodes

Περιοδικό του Ελληνο-Αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου Μελβούρνης
Periodical of the Greek-Australian Cultural League of Melbourne Inc.
Έτος ιδρύσεως / Established 1970
www.gacl.com.au

Τεύχος / Issue no.57-2011, ISSN 1032-3368

Διοικητικό Συμβούλιο του Ελληνο-Αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου Μελβούρνης, για την διετία 2011-2012

Administrative Committee of the Greek-Australian Cultural League of Melbourne, for the period 2011-2012

Πρόεδρος/President
Αντιπρόεδρος/Vice-President
Γενικός Γραμματέας
Ταμίας/Treasurer
Βοηθός Ταμίας/Assist.Treasurer

Public Officer

Μέλη

Γιώργος Βρακάς
Ντίνα Γερολύμου
Αθηνά Γκινάκη
Φρίξος Ιωαννίδης
Σούλα Λιβεριάδη
Ματίνα Παναγιωτοπούλου
Ιωάννα Σταματέλου

Συντακτική Επιτροπή

Δημήτρης Τρωαδίτης (Συντονιστής)
Καίτη Αλεξοπούλου
Ματίνα Παναγιωτοπούλου
Γιώργος Αθανασίου
Γιώργος Βρακάς
Ντίνα Γερολύμου
Φρίξος Ιωαννίδης

Καίτη Αλεξοπούλου /Cathy Alexopoulos
Καίτη Αρώνη /Kathy Aronis
Δημήτρης Τρωαδίτης /Dimitris Troaditis
Κώστας Δημαράς/Costas Dimaras
Χριστίνα Βλαχογιάννη/
Christine Vlachogiannis
Γιώργος Αθανασίου /George Athanasiou

Members

George Vrakas
Dina Gerolymou
Athina Ginaki
Frixos Ioannides
Soula Liveriadis
Matina Panagiotopoulos
Jenny Stamatelou

Editorial Committee

Dimitris Troaditis (Co-ordinator)
Cathy Alexopoulos
Matina Panagiotopoulos
George Athanasiou
George Vrakas
Dina Gerolymou
Frixos Ioannides

**Greek-Australian Cultural League of Melbourne
Victoria's Award for Excellence in Multicultural Affairs
Meritorious Service to the Community - 2006**

Κώστας Σοτηριόπουλος

Ειρήνη Αλεξοπούλου

Μαρίνα Φαίη

Βασιλική Κατσί

Γεώργιος Αλεξοπούλου

Δαπάγος Τζαβέλλας

Μαρίνα Τζαβέλλας

Αθίνα Γιαννάκη

Αντωνία Αλεξοπούλου

Φίικος

Μαρίνα Τζαβέλλας

Μαρίνα Τζαβέλλας

Γεώργιος Τζαβέλλας

Το Διοικητικό Συμβούλιο 2011

Περιεχόμενα — Contents

Σελίδα

Αντιποδικά	9
Ευχαριστίες	10
Acknowledgements.....	11
George Kanarakis	
Women writers of the Greek Diaspora in Australia	12
Έρμα Βασιλείου	
Το λυρικό ένστικτο Ελληνίδων ποιητριών της Αυστραλίας.....	22
Ελένη Νίκα	
Ελληνοαυστραλιανή λογοτεχνία και η γυναικεία εκδοτική δραστηριότητα.....	37
Konstandina Dounis	
Greek-Australian women's writing.....	45
Κατάλογος Ελληνίδων λογοτέχνιδων στην Αυστραλία	58
Καίτη Αλεξοπούλου	
Η Αυστραλία τίμησε την Ντίνα Αμανατίδου	62
Frixos Ioannides	
Εικαστικά –Visual Arts	65
Antipodean Palette Exhibition	65
Antipodean Palette – Exhibition highlights.....	67 - 71
Peter Tsitas architect, artist, visionary	72
The art of Efrossini Chaniotis.....	73
Andrea Garivaldis – Diasporic Identities in the short stories of Greek Australian Female Writers	74
George Athanasiou – By the stroke of a pencil.....	81
Ντίνα Αμανατίδου – Γνωμικός Λόγος.....	82
Ντίνα Αμανατίδου – Ερήμωση... ..	82
Φίλιππος Δρακονταειδής – Σταθμάρχης στη Μποχόριτσα	84
Χρήστος Φίφης – Το πουλί, τα βουνά κι οι χρόνοι	91

Περιεχόμενα — Contents

Σελίδα

Χρήστος Ν. Φίφης

Ο αγώνας για την υπέρβαση του αισθησιακού και του νοητού στην ποίηση του Νίκου Νομικού.....	92
Dina Gerolymou – Interminable.....	102
Ντίνα Γερολύμου – Πάντα φευγάτοι.....	103
Αθηνά Γκινάκη – Ο περιηγητής και η ελιά	105
Πιπίνα Δ. Ιωσηφίδου-Elles – Η Ελένη του Γιάννη Ρίτσου	106
Βάσω Καλαμάρα – Ο χορός των κροκοδείλων	113
Antigone Kefala – Transformations.....	114
Κωνσταντίνος Καλυμνίου – ΉΤΟ ΒΑΜ	115
Κωνσταντίνος Καλυμνίου – Συνεύρεση	115
Ανδριάννα Καραμήτρου – Τι δώρα! Τι πλάση!	116
Γεράσιμος Κλωνής – Ανδρέας Τ. Λασκαράτος	117
Yota Krili – We live like kings	121
Γιώτα Κριλή – Ζούμε σαν βασιλιάδες	123
Ιωάννα Λιακάκου – Οι εκλιπόντες	124
Ιωάννα Λιακάκου – Η άνομη αγάπη	124
Ναταλία Μήτσιου – Σ' αγαπώ	125
Σωτήρης Μανταλβάνος – Σκέψεις και Απόψεις.....	127
Διονυσία Μούσουρα-Τσουκαλά – Διονύσιος Σολωμός,.....	128
Martha Mylona – Monastiraki Square	134
Μάρω Νικολάου – Πόλεις μέσα στο όνειρο... ..	136
Λίτσα Νικολοπούλου-Γκόγκα – Σε σένα αδερφή μου.....	139
Νίκος Α. Νομικός – Επί της ροής και της ανόδου	140
Νίκος Α. Νομικός – Το μαντίλι με το χυμένο μονόγραμμα.....	141
Λούλα Παπαζών – Ο Αιχμάλωτος	142
Καίτη Σαμαρά-Παύλου – Βασίλισσα των στεναγμών	145

Περιεχόμενα — Contents

Σελίδα

Νίκος Πιπέρης – Μνημόσυνο	146
Θεοδώρα Πουλοπούλου – Ο Κηπουρός	154
Ιωάννα Σταματέλου – Αυτά τα σενάρια	155
Χριστίνα Ιατρού-Σοϊταρίδη – Θείος έρωσ του λόγου	157
Nick Trakakis – You asked (and other stories)	158
Δημήτρης Τρωαδίτης – Περιπλάνηση	161
Δημήτρης Τσαλουμάς – Παραίνεση	161
Δημήτρης Τσουκνίδας – Ποτέ δεν είν' αργά	162
Αργυρούλα Ζήφου - Χωματοπούλου – Θυμάμαι	163
Θύμιος Α. Χαραλαμπόπουλος – Στον Νέλσον Μαντέλα	164
Jena Woodhouse – Anamneseis	165
Βασιλική Πιπάκη (Vicky Pipakis) – Για τη γιαγιά μου	166
Adrianna Trakakis – My brother is as rough as a bear	167
Γεωργία Χαραλάμπους – Τα Χριστούγεννα	168
Από έκδοση σε έκδοση.....	169
Λογοτεχνικός Διαγωνισμός.....	170
Literary Competition.....	170
174 Phaedra – Άρτεμις Βαζιργιαντζίκη.....	172
Το σκαθάρι – Νίκος Κ. Σακελλαρόπουλος.....	176
An axe-blow on the frozen sea inside us – Maria Olympiou.....	178
Εκδηλώσεις – Events.....	179
Membership Application.....	183
Disclaimer.....	184
Contributions / Subscription.....	184

Κατάλογος καλλιτεχνών & έργων τέχνης σ' αυτό το τεύχος

List of artists and works of art in this issue

Nikos Nomikos		Sotiris Mantalvanos	
Drawing.....	9	Dexileos	70
Drawing.....	95	Portrait of Theo	126
Drawing.....	97	Botticelli's Venus.....	127
Drawing.....	168		
Jenny Kontogiannis		Phil Philippou	
Eleni's rose garden	36	Sea gulls	71
Shadows in bloom	56	Coming to Australia.....	71
Fruit of fertility	57		
Dimitri Nickas		Nikos Soulakis	
Owl	39	Dance of the archangels.....	71
		The three graces	71
Agi Argyropoulos		Peter Tsitas	
The Angel.....	67	Street Musicians	72
An Irish song.....	67	Checkmate.....	88
		School's In	121
Roula Tsiatis		In Step	123
One Man's Portrait,.....	67	Efrossini Chaniotis	
Gentle Persuasions	67	Sanctum.....	73
		Constellation Man	114
Costas Athanasiou		Lioness	136
Greek wedding	68	Polytechnic icon.....	145
Con Aslanis		Konstantinos Hatzisavvas	
The Pier	68	Ruined house with goat	77
Untitled.....	68	Street vendors in Peru	77
Vaso Tsesmelis		Frixos Ioannides	
Era computing with the gods	69	Evening of the storm.....	77
Narcissus discovering love	69	Cypriot montage	77
The Judgement N.K.....	69	Out in the country	153
Michèle Meister		Andriana Karamitrou	
Port	69	Pomegranates	116
Eleni.....	69	In the garden.....	156
Astragaloi.....	102	Survivors.....	157
Homesick.....	102		
As it happened.....	103		

Αντιποδικά

Στα σαρανταένα χρόνια που πέρασαν από την ίδρυση του Συνδέσμου–μια περίοδο αδιάκοπης πνευματικής εξέλιξης και ποιοτικής λογοτεχνικής προσφοράς στην παροικία– το περιοδικό «Αντίποδες» συμπεριέλαβε και κατέγραψε λογοτεχνικές επιτυχίες και γεγονότα επηρεασμένα από την πίεση της καθημερινής πάλης για την επιβίωση στη θετή μας πατρίδα. Όλα άρχισαν και ολοκληρώθηκαν εδώ και έτσι γνωρίσαμε και μετρήσαμε τα σκαλιά της επιτυχίας και της ανόδου μας. Ήταν, αλήθεια, μια πάλη όχι μόνο για τη διατήρηση των όσων γνώριζαν οι δημιουργοί, άνδρες και γυναίκες, αλλά και ένας αγώνας για τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς και των ιδανικών της φυλής μας. Διότι χωρίς αυτά η ζωή του ανθρώπου δεν θα είχε καμία αξία.

Σήμερα είμαστε στην ευχάριστη θέση να αφιερώσουμε αυτή την έκδοση του περιοδικού μας στις εκατοντάδες Ελληνο-Αυστραλές γυναίκες οι οποίες προσέφεραν επίσης στην πορεία του Συνδέσμου μας.

Ήσαν εκείνες οι οποίες κάτω από το βάρος της συμμετοχής στον αγώνα της ξενιτιάς, της οικογενειακής ευθύνης, της Μάνας και της συζύγου, διατήρησαν και μετέδωσαν -κατά το μεγαλύτερο μέρος- τις εθμοτοπικές και πολιτισμικές αξίες μας στις επόμενες γενιές.

Θεωρούμε χρέος μας να αναφερθούμε σε αυτές τις γυναίκες γιατί η πνευματική τους προσφορά αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση.

Ζητούμε συγγνώμη από εκείνες που δεν έχουν συμπεριληφθεί στα κείμενα των πανεπιστημιακών ή θα θεωρήσουν ότι η αναφορά δεν είναι αντάξια της αξίας τους. Μιά τέτοια αναφορά είναι περίπλοκη και δύσκολη. Τα πτυχία και οι τίτλοι δεν αποτέλεσαν και δεν αποτελούν το κριτήριο.

Ζητούμε συγγνώμη επίσης και από εκείνες που δεν μπορέσαμε να τις εντοπίσουμε και το όνομά τους δεν συμπεριλαμβάνεται στο σχετικό κατάλογο που δημοσιεύεται στο περιοδικό.

Ένα άλλο ευχάριστο γεγονός που σημειώθηκε φέτος, εκτός των διαφόρων λογοτεχνικών και πνευματικών εκδηλώσεων, ήταν η Έκθεση Τέχνης που οργάνωσε για πρώτη φορά ο Σύνδεσμός μας με μεγάλη επιτυχία τον Ιούνιο του 2011, στο STEPS GALLERY.

Αυτό ήταν μία μόνιμη επιθυμία και επιδίωξη του ΕΑΠΣΜ να συμπεριλάβει εκθέσεις τέχνης (ζωγραφικής, φωτογραφίας κ.λπ.) στο ετήσιο πρόγραμμά του δίνοντας έτσι μεγαλύτερη προβολή και δημοσιότητα στους Έλληνες καλλιτέχνες της παροικίας μας.

Ο χρόνος που πέρασε ήταν και αυτός πλήρης από δραστηριότητες με πολλά ενδιαφέροντα και πολλές προκλήσεις, όπως και το γεγονός ότι αρκετές εκδηλώσεις που έγιναν παρουσιάστηκαν στις δύο γλώσσες (Ελληνικά και Αγγλικά). Ο αριθμός των μελών σημείωσε αύξηση καθώς επίσης και οι συμμετοχές στο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό από το εξωτερικό, που συνεχίζουν να αυξάνονται κάθε χρόνο.

Όλα αυτά έγιναν χάρη στο μεγάλο ενδιαφέρον των μελών του Δ.Σ. η σύνθεση του οποίου άλλαξε. Και με χαρά θέλουμε να σημειώσουμε εδώ το ενδιαφέρον ικανών νέων ανθρώπων της παροικίας μας να συμμετάσχουν στο νέο Δ.Σ. Τους καλωσορίζουμε.

Ευχαριστώ όλα τα μέλη του Δ.Σ. που έλαβαν μέρος σε επιτροπές και διέθεσαν τον πολύτιμο χρόνο τους για να συμβάλουν στην τροποποίηση του Καταστατικού και την αναβάθμιση του ιστότοπου του Συνδέσμου.

Παράλληλα, ευχαριστώ τους συνεργάτες και όλα τα μέλη του Συνδέσμου, τους χορηγούς και όλους τους υποστηρικτές και φίλους μας, για το παντοτινό ενδιαφέρον και την υποστήριξή τους.

Καίτη Αλεξοπούλου
Πρόεδρος

Ευχαριστίες

Το Δ.Σ. του Ελληνο-Αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου Μελβούρνης απευθύνει απέραντες ευχαριστίες σε όλους τους χορηγούς και όλους όσους βοήθησαν με κάθε τρόπο, οικονομικό, υλικό, ηθικό και πνευματικό, τόσο στην έκδοση του ανά χείρας τεύχους του περιοδικού “Αντίποδες” όσο και στο γενικότερο έργο του Πολιτιστικού Συνδέσμου για το έτος 2011.

Ειδικότερα, θέλουμε να ευχαριστήσουμε τους χορηγούς και ιδιαίτερα τον κ. Νίκο Ανδριανάκο, Γενικό Διευθυντή της εταιρίας MILEMAKER PETROLEUM και τα μέλη της οικογενείας του για την γενναιόδωρη οικονομική υποστήριξη που μας έδωσαν. Χωρίς τη δική τους βοήθεια η έκδοση του τεύχους αυτού θα ήταν δύσκολο να είχε πραγματοποιηθεί.

Ευχαριστούμε τους πανεπιστημιακούς Δρ Γιώργο Καναράκη, Δρ Έρμα Βασιλείου, κ. Ελένη Νίκα και κ. Ντίνα Ντούνη, οι οποίοι προσέφεραν άκρως εμπειριστατωμένα και εμπνευσμένα κείμενα και ντοκουμέντα για το φετινό μας αφιέρωμα στις Ελληνοαυστραλές γυναίκες, ποιήτριες και λογοτέχνιδες.

Απευθύνουμε ευχαριστίες στους κ. Κυριάκο Αμανατίδη, Δρ Χρήστο Φίφη, κ. Νίκη Φαρφαρά και κ. Αλέξανδρο Γιανναδάκη, για το ενδιαφέρον και τον πολύτιμο χρόνο τους που διέθεσαν στην εκλογή των βραβευθέντων συμμετοχών στο φετινό δίγλωσσο λογοτεχνικό διαγωνισμό του Συνδέσμου.

Ευχαριστούμε για μια ακόμα φορά, τον Φρίξο Ιωαννίδη -και από τη θέση του βοηθού συντονιστή της Συντακτικής Επιτροπής- για τη σχεδίαση και σελιδοποίηση του εν λόγω τεύχους καθώς και όλη την τεχνική υποστήριξη. Επίσης, την Ματίνα Παναγιωτοπούλου, μέλος του Δ.Σ. του Συνδέσμου και της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού, για την προσφορά της στη διόρθωση των κειμένων.

Ευχαριστούμε τους καλλιτέχνες, ζωγράφους και φωτογράφους που, όχι μόνο συμμετείχαν πρόσχαρα στην Έκθεση Τέχνης τον Ιούνιο 2011, αλλά και παραχώρησαν τα έργα τους στη διακόσμηση και τον εμπλουτισμό των σελίδων μας, καθιστώντας τους «Αντίποδες» 2011 ένα σύγχρονο λογοτεχνικό και συνάμα καλλιτεχνικό περιοδικό για το οποίο η ελληνοαυστραλιανή παροικία θα πρέπει να αισθάνεται υπερήφανη.

Τέλος, για μια ακόμα φορά δεν θα παραλείψουμε να αναφέρουμε πόσο υπόχρεοι εξακολουθούμε να είμαστε στα μέλη του Παναρκαδικού Συλλόγου Μελβούρνης και Βικτωρίας «Ο Κολοκοτρώνης» για την απλόχερη, πέρα ως πέρα, ευγενική και σημαντική για μας και το έργο μας παραχώρηση των εγκαταστάσεών τους.

Καίτη Αλεξοπούλου, Πρόεδρος

Δημήτρης Τρωαδίτης, Συντονιστής Συντακτικής Επιτροπής

Acknowledgements

The members of the Administrative Committee of the Greek-Australian Cultural League of Melbourne would like to extend their gratitude to all the sponsors and everyone who helped in any way, financial, material, moral and ethical, both for the publication of this issue of “Antipodes” and the overall activities of the League for the year 2011.

In particular, they would like to thank this year’s sponsors and especially Mr. Nick Andrianakos and the members of his family (MILEMAKER PETROLEUM), whose generous financial support made the publication of this issue possible. We sincerely thank them for their magnanimous contribution.

We would like to thank the academics, Dr. George Kanarakis, Dr Erma Vasiliou, Mrs Eleni Nikas and Mrs Constantina Dounis, who offered their highly detailed, meticulously researched and inspirational articles for this year’s tribute to our Greek Australian women poets and writers.

We are most grateful this year to Mr Kyriakos Amanatides, Dr Christos Fiftis, Mrs Niki Farfara and Mr Alexandros Giannadakis, for their valuable time, tireless effort and expert contribution to the final results of the annual, bi-lingual Literary Competition.

Once again our sincere thanks to Frixos Ioannides from the position of Assistant Coordinator of the Editorial Committee for the design and layout of this issue and for his technical support. Also to Matina Panagiotopoulos, Committee Member of our League and Member of the Editorial Committee of the periodical, for her contribution in the meticulous correction of the Greek text.

We express our appreciation to the many artists who not only eagerly participated in the Art Exhibition in June 2011, but also offered their works for the enrichment of the pages of “Antipodes”, making this periodical a contemporary literary publication and at the same time a worthy and notable reference for which the Greek-Australian community should feel extremely proud.

Finally, we must not fail to mention how indebted we are to the members of the Administrative Committee of the Panarcadian Association of Melbourne and Victoria “Kolokotronis” for the generous and important support they have offered the GACLM in the use of their premises and facilities for our numerous functions throughout the year.

Cathy Alexopoulos, President

Dimitris Troaditis, Coordinator of the Editorial Committee

Γιά τις Ελληνίδες λογοτέχνιδες της Αυστραλίας

Γράφουν μέλη του Πολιτιστικού Συνδέσμου
και συνεργάτες του περιοδικού μας

George Kanarakis
Charles Sturt University

Women writers of the Greek Diaspora in Australia

Penelope sat at home for many years weaving her winding sheet and keeping suitors at bay, while her husband Odysseus fought a ten-year war in Troy and followed this with a life of adventure on the high seas.

But Australia's Greek women, whether first generation immigrants or their daughters and granddaughters, are no Penelopes. Especially in the case of the first generation Greek immigrant women, the life of waiting in the homeland was not for them. Instead they braved the unknown and came to this foreign land of the South ready to build a new life and a new future. And most of them, each in her own particular way and through her own determination, perseverance and courage has risen above the confines of a traditionally home-oriented life and, while still fulfilling all the family responsibilities, have at the same time made a valuable contribution to diverse aspects of Australian life, culture and the arts – one of them being literary writing – therefore weaving their own rich patterned cloth of life.

In reality the subject of woman and literature has a universal implication and is basically twofold: woman as she is portrayed in literature and woman as creator of literature and contributor to literary culture. However, the subject under examination here focuses on the second dimension and exclusively on Greek women writers in Australia.

First of all, it must be pointed out that the recognition of the Greek women writers in Australia (as well as in the other countries of the Greek diaspora) and the degree of impact of their work, beyond their personal talent, has been influenced, especially in the past, by the demographic, social and cultural factors which have determined the role and position of women, and therefore of women writers, within both the Greek community and the wider Australian society in which they live.

The decisive turning point which altered the course of the Greek literary presence in Australia was one which changed essentially the entire history of Greek immigration to this country and resulted in massive waves of emigration from all over Greece. That was the bilateral agreement signed in August 1952 by Australia and Greece by which the Australian Government would provide assisted passage to Greeks willing to emigrate (Kanarakis, 1991, p. 33). Of course the reasons behind this agreement for Australia were socio-economic (the need for more manpower for reconstruction and development after World War II) and also politico-military (defence), while for Greece they were the destructive results of World War II and the ensuing Civil War.

It is indicative that while in 1939 only 996 Greeks emigrated from Greece and in the period 1940-1946 just 467, in the year July 1952-June 1953 the figure increased to 1,979, in 1953-1954 to 5,361, in 1954-1955 to 12,885, in 1964-1965 to 17,896, with an overall intake of 229,955 in 1952-1983 (Department of Immigration, 1968, p. 32; Department of Immigration and Ethnic Affairs, 1983, p. 35; Australian Bureau of Statistics, 1984, p. 12), reaching the number of 365,200 persons self-reported of Greek origin in the Australian census of 2006.

Regarding the immigration of Greek women, their demographic profile before and after the mid-1950s illustrates two opposite pictures in comparison with that of men. Before the mid-1950s the Greek women residents in Australia were in the minority compared with Greek men, while afterwards the gap started closing more and more. According to Australian statistics, in 1911 (the beginning of the decade in which we have the first flickerings of Greek literature in the Antipodes) the Greek-born female residents in Australia were only 106 in comparison to 1,714 Greek-born males. In 1921 the Greek-born females were only 507, whereas the Greek-born males were 3,147; in 1933 these numbers, although growing, were 1,788 females born in Greece to 6,541 Greek-born males; in 1947 3,176 females to 9,115 males and

in 1954, 9,068 females to 16,794 males (Tsounis, 1971, pp. 579-580 Table III). The point evident here is that if from these small numbers of men only a few writers and oral poets emerged, in comparison how many fewer possibilities there were for writers to arise from the much smaller number of women.

Another factor which casts light on the small number of Greek immigrant women writers of those years, as well as on their somewhat later appearance in time, is the socio-cultural context, always a significant influence, particularly in that period.

Two aspects of Greek community life of social and psychological significance, which frequently created the suitable atmosphere and inspiration for literary expression in the form of oral rhyming verses spontaneously improvised under the stimulus of the moment were the coffee-house and public social activities, including family celebrations (feast days, baptisms, weddings, etc.). But there once again Greek women were disadvantaged because in the first instance it was not considered acceptable for them to frequent coffee-houses, a social institution only for men, and in the second, it was generally not deemed “proper” for women to recite publicly a poem they improvised under the influence of the atmosphere. The only opportunity for such a literary occasion was during social activities (showing the bridal trousseau, funeral gatherings, etc.) which were organised exclusively for and by women. This socio-cultural situation was due, on the one hand, to the role assigned then to Greek women reflecting the mores and customs of the male-dominant society of their homeland which were supposed to dignify a woman (giving her control over domestic affairs and children), and on the other hand, to most of those immigrant women’s low educational and socio-economic level.

According to the present results of my ongoing research on this subject, the earliest published women’s literary works I have located go back to the mid-1920s at a time when the number of Greek-born resident women were just over 500, while their more substantial quantitative increase to over 1,500 would be recorded a decade later (see also Tsounis, 1971, p. 579 Table III).

The picture of the Greek women’s literary presence during the 1920s until the bilateral agreement between Australia and Greece in August 1952, reveals published works of two genres, poetry and prose pieces. Poetry appears more frequently and by more women, but I have found no evidence or information regarding

oral creations in either poetic or prose style. This does not mean that verses and tales were not improvised, particularly in the family environment, but if they were, they have been lost with the passage of time as these early voices of the past which constitute part of the oral history of Australian Hellenism were not recorded or collected when they were still present in the memories of the older Greeks of the communities.¹

Another characteristic of the women's published works, according to my findings, is that prose pieces appeared much earlier (1926 and 1927) than poems (1930s) in the Greek press of the time, the opposite trend noticed for men. The prose pieces were short stories, tales for children and a few feature articles while the poems were lyrical in style, with a few satirical ones towards the end of this period, composed in the traditional rhyming line. Historically, the women's published poems spanned the decade of the 1930s and, with a gap in the 1940s, they reappeared invigorated in 1950, 1951 and 1952. In contrast, their prose pieces appeared more frequently from 1951 and continued successfully to the extent of prize winning as happened with the short story "The Match-making" by Katy Moulin (pen name) of Nambour, Queensland, which was awarded the first short story prize of the literary competition of the well known Melbourne magazine *Oikoyenia* (The Family) announced in its 19th issue of 31 August 1952. It is noteworthy that in the early years many women used to publish their works under pen names, such as Rhodiaki Avra (Rhodian Breeze), Amalias (female name), Horiatopoula (Rural Girl), etc., while others, as a popular romantic pastime, would write poems and prose pieces as a means of personal and social communication, often kept in an album or a drawer of scattered unpublished pages.

Another area of literary writing in which women writers have played a vital role and which is frequently overlooked, despite its pedagogical value, is children's literature, in both poetic and prose forms. This genre started developing more systematically towards the end of the first period, with one of the early exponents being Pipina Tsimikali whose column "The Children's Tale" appeared in *Oikoyenia* (No. 3, 15 April 1951 and onwards).

¹ In the 1970s I discovered a number of oral versifications but all of them by men created in the Greek community environment of the coffee house or in social gatherings (Kanarakis, 1991², *passim*), as well as a few anonymous ones in folk form.

It was not until the 1980s, however, that children's literature by women writers would make its published appearance in English.

The contribution of the Greek community press of those early years for the promotion of the Greeks' literary expression in general proved invaluable. Poems, short stories, tales for children and other forms of prose writing found a public medium in a variety of newspapers and magazines, such as the newspapers *Panellinios Kiryx* (Panhellenic Herald) of Sydney, *Pharos* (The Beacon) of Adelaide, *Afstralo-Ellin* (The Australian Greek) of Melbourne and *Angelioforos tis Kouinslandis* (The Queensland Messenger) and *Ellino-Afstraliana Nea* (Hellenic Australian News) of Brisbane, as well as the magazines *Oikoyenia* and *Ellino-Afstraliani Epitheorisi* (Greek-Australian Review) of Melbourne.

The themes of the Greek women's literary writings of that early period were the usual ones of immigrant life, that is, *xenitia*, nostalgia for the homeland and the persons left behind, conflict between generations, the Australian social environment, etc. The interesting point is that the themes in these writings are portrayed in a more negative way than in many of the men's works, and this because the women, deprived of many of the social outlets which men had, felt even more deeply the isolation from family and friends in Greece, as well as the familiar social support networks of the native land.

In general, these poems and short prose works have socio-cultural and historical significance, some indeed of literary value as well, but more significantly they present the personal reflections of the people who lived through the early half of the twentieth century experiences of migration to Australia, adjusting themselves to a new life in a different and often challenging circumstances, and who felt the need to express themselves by putting their thoughts and emotions into words. The literary works of those early times, considered by some as minor, in reality are of importance because first, they provide a window to those early years of Australian Hellenism; second, they indicate the vigorous maintenance of the Greek national values and ideals; and third, they often reveal more about the cultural and intellectual life of a period than that which the major works are considered to do.

After 1952, the quantitative increase of women in the Greek community, numerically and proportionately (in 1947 Greek women constituted 25.8% of the Greek population in Australia

while by 1996 they had reached 48.9%), resulted in a noticeable rise in the number of Greek women writers, as well as a corresponding change for the better in the literary spectrum of Greek women in Australia, with a parallel expansion of the literary genres they served. Gradually we see an opening first towards prose (short stories, travelogues, literary feature articles, novellas and novels) and later towards playwriting (one-act and full length plays). It must be pointed out that among the playwrights there are also women writers who serve the *logos* of the theatre only as a literary genre, while others' plays not only have been published in book form but have been staged, as well.

A new dimension in women's writing which flourished in the post-1952 years has been the gnomic *logos* in both poetry and prose forms. The first exponent of this genre has been Dina Amanatides whose first such gnomic prose work "Scattered Thoughts" appeared in the first issue of the Melbourne periodical *Antipodes* as early as 1974.

From the thematic point of view, although the old themes relating to immigrant life in the foreign land continued to appear, the spectrum broadened significantly, even to existential content under the influence of European literary trends. This abundance of women's writing with an expanded thematic spectrum of international dimensions can also be viewed as a feminist feat which in some cases even challenged the established order of Greek immigrant society. The post-1950 model of the Greek woman writer (poet, prose writer and playwright), as well as the woman as literary character projected in her writings, gradually became quite removed from that of pre-World War II times and is not the voice of unconditional surrender to an unchallenged patriarchal system, but an independent, developed voice no longer restrained from free thinking and choice.

As well, all the multi-dimensional expansion in literary genres, themes, styles, etc., which we observe particularly from the mid-1960s and later (apart from the quantitative increase of the Greek women writers), was not without cause. Various factors contributed to this. First, the female immigrants now differed from those of the pre-World War II years, and especially from the mid-1960s most of them had more formal education. Second, they did not come almost exclusively from small rural areas in Greece. At the same time Greece itself had changed, and therefore many of the female immigrants had a more modern outlook. On the other hand, life in the foreign land increased

their social stimuli and widened their experiences.

Moreover, what contributed significantly to their literary writing was the post-World War II press. The massive growth in the number of Greeks in Australia resulted in a corresponding growth in the Greek press (newspapers, periodicals, etc.). Comparatively from the few pre-World War II publications, the press after the War increased impressively. For example, in the decade of the 1950s 19 new publications started circulating, 28 in the 1960s, 32 in the 1970s, and 18 in the 1980s (Kanarakis, 2000, *passim* and especially pp. 130-141).

Significantly, most of the publications encouraged literary contributions, while some of them included literary pages or even had literary supplements, thus giving existing writers an outlet for the publication of their works and at the same time encouraging new writers. It is significant that almost all the Greek-language writers (men and women) who later published books first appeared in the pages of the community press of Australia (Kanarakis, 1989, pp. 169-174).

In addition to all these effective factors, from 1972 the Australian government's implementation of a new public policy of multiculturalism as a major strategy which emphasised immigrant rights, cultural pluralism and removal of "barriers to immigrants' economic, social and political opportunities" (Castles, 1992, pp. 186-192) benefitted Greek women writers, as well. Immigrants were now encouraged to maintain their language and the culture of their native lands, while Australians were encouraged to become more interested and appreciative of the nation's cultural diversity. Furthermore, the newly founded Australia Council and other organisations began to show interest and offer financial assistance for translations of immigrants' literary works, the staging of their plays, etc. This support encouraged Greek women writers even more because they realised for the first time that their literary work was valued beyond the boundaries of the Greek community.

From the viewpoint of language, although the literary production of Greek women writers in pre-1952 times was exclusively in Greek, now it appears in both Greek and English. Their first English-language literary texts were published early in the 1960s in Australian literary journals. Antigone Kefala was the first English-language writer who has developed into one of the most noted and versatile English-language Greek women writers in this country.

In contrast to the fact that in recent years the influx from Greece and Cyprus of new Greek-language writers in general has almost been eclipsed, the English-language writers have been increasing markedly in all literary genres and is predicted, as is to be expected, to overtake its Greek counterpart in the future.

Another distinguishing characteristic between pre- and post-World War II literary production is that the Greek women writers of the latter period were not restricted to publishing in the press but they also made their presence felt with publications in book form. The first book to be published was the Greek-language poetry collection *Droplets* by Vasso Kalamara published in Athens in 1959. Correspondingly, the first English-language book (also a poetry collection) was *The Alien* by Antigone Kefala, published by the Australian Publishing Company Makar in 1973. It is worth noting that this collection was also the first book by a Greek woman writer to be published in Australia. Since then, especially in more recent years, quite a large number of books by Greek women writers have been published in Greek, in English, in bilingual formats, as well as in English translation.

The talent and the contribution of a number of these women, both Greek and English-language writers, have been recognised as evidenced by the prizes they have received in literary competitions in Greece, Cyprus or within the Greek community of Australia and, as regards the English-language writers, in Australia as well. It is also apparent in the increasing number of Greek Australian, Australian and Greek publishing houses issuing their works.

Today we see a constantly growing interest in the literary works of Australia's Greek women writers. There have been successful conferences focussing on their activities,² in addition to books and articles in this area.³ Furthermore, anthologies devoted exclusively to Greek women writers have been compiled, in

² For example, the conferences *Greek Women Writers from Σαπφώ to Sappho* at RMIT, Melbourne, in 1992 and *Women Writers of the Greek Diaspora* organised by the General Secretariat for the Greeks Abroad, Greek Ministry for Foreign Affairs in 1997, the proceedings of the first edited by Konstandina Dounis (1994) and of the second by Marianna Spanaki (bilingual edition, 2001).

³ Indicatively see Helen Nickas' book *Migrant Daughters: The Female Voice in Greek-Australian Prose Fiction*, Melbourne: Owl Publishing, 1992.

addition to those general collections which include their works⁴ and a number of MA and PhD theses which have focussed on them,⁵ with interest further increasing and broadening in our times. Two contemporary indicative examples are first, the decision of the editorial committee of the periodical *Antipodes* of the Greek-Australian Cultural League of Melbourne to dedicate this issue (No. 57, October 2011) to the contribution made by Greek women poets and writers, and second, the English-language poetry anthology *Southern Sun, Aegean Light: Poetry of Second-Generation Greek Australians* (2011), selected and edited by Dr Nick Trakakis, which includes women poets, all exclusively second generation.

The Greek woman as writer in Australia is, therefore, of special interest. Her presence on the literary scene, whether as poet, prose writer or playwright, is notable and has become more conspicuous since the 1950s, and nowadays has become even more prominent in both Greek and English-language literature, the latter particularly among those who emigrated at a young age and were educated in Australia or are the daughters or granddaughters of first generation Greek women immigrants.

The Greek women writers in Australia, as in other countries of the Greek diaspora, despite living in a generally male-dominant society, especially in pre-World War II times, have proved that they would never be restricted from expressing themselves. Their need to put their thoughts, emotions and life experiences into words has prevailed. The work of these writers, both past and contemporary, reflect not only their personal stories but provide us with a historical body of work spanning almost a century, presenting significant and relevant insights into the Greek communities of their times. They form part of our “collective

⁴ See, for example, the bilingual work *Re-Telling the Tale: Poetry and Prose by Greek-Australian Women Writers* edited by Helen Nickas and Konstandina Dounis (1994), as well as *Mothers from the Edge: An Anthology* (2006) and *Women of the Antipodes: Greek-Australian Short Stories* (2008), the former edited and introduced, and the latter edited, introduced and translated into Greek by Nickas. All three works have been published by Owl Publishing, Melbourne.

⁵ For example, see Helen Nickas' MA thesis entitled *The Female Voice in Greek-Australian Prose Fiction* (The University of Melbourne, 1990) and Marie Gaulis' PhD thesis *Une littérature de l'exil: Vasso Kalamara et Antigone Kefala, deux écrivains grecs d'Australie* (Genève: Éditions Slatkine, 2001).

memory”, and furthermore enhance their rightfully deserved position, deriving not just from their talent but also from their endurance and dedication, and not only as part of the entire literary tapestry of the Greeks in Australia but also importantly of Global Hellenism in general.

BIBLIOGRAPHY

Australian Bureau of Statistics, *Australian Demographic Statistics, June Quarter, 1984*, Canberra: AGPS, 1984.

Castles, Stephen S., “Australian Multiculturalism: Social Policy and Identity in a Changing Society” in Gary P. Freeman and James Jupp, eds, *Nations of Immigrants: Australia, the United States and International Migration*, Melbourne: Oxford University Press, 1992, pp. 184-201.

Department of Immigration, *Australian Immigration Consolidated Statistics, No. 2*, Canberra: AGPS, 1968.

Department of Immigration and Ethnic Affairs, *Australian Immigration Consolidated Statistics, No. 13, 1982*, Canberra: AGPS, 1983.

Kanarakis, George, “The Greek Press in Australia: A Social and Literary History”, *Modern Greek Studies Yearbook*, Vol. 5, Minneapolis: University of Minnesota, 1989, pp. 163-179.

Kanarakis, George, *Greek Voices in Australia: A Tradition of Prose, Poetry and Drama*, Sydney: Australian National University Press, 1991².

Kanarakis, George, *The Greek Press in the Antipodes: Australia and New Zealand*, (Series: Hellenism of the Diaspora, No. 1), Athens: Grigoris Publications, 2000 [In Greek].

Kanarakis, George, *Aspects of the Literature of the Greeks in Australia and New Zealand*, (Series: Hellenism of the Diaspora, No. 2), Athens: Grigoris Publications, 2003 [In Greek].

Tsounis, M.P., *Greek Communities in Australia*, (Ph.D. thesis): The University of Adelaide, 1971.

Το λυρικό ένστικτο Ελληνίδων ποιητριών της Αυστραλίας

Πρόλογος

Γυναικεία φωνή και ποιητικό ένστικτο

Για να γνωρίσει κανείς τη δημιουργία Ελληνίδων ποιητριών της Αυστραλίας πρέπει να διαβάσει το έργο τους, να ερευνήσει τα δεκάδες δοκίμια που γράφτηκαν από έγκριτους αναλυτές γι' αυτό και ν' αναζητήσει μέσα από τη δημιουργία τους το σήμα κατατεθέν της φωνής τους. Η έμπνευσή τους, πιστό ακόλουθο γραφής, είναι δεμένη με ένα ή περισσότερα ένστικτα. Το ποιητικό **ένστικτο**, στα αγγλικά *instinct*, από το λατινικό *in* εντός και το ρήμα *stinguere*, τσιμπώ, κεντρίζω, (εξού και το αγγλικό *sting*) η εσωτερική τάση, το *innate tendency*, - που τόσο εύκολα αναγνωρίζεται και λιγότερο εύκολα εξηγείται- είναι, στην παρούσα μελέτη, το πηγαίο κεντρί που προηγείται της τέχνης, μια υπογραφή πριν από την παράδοση του λόγου, η έμφυτη ανταπόκριση, η ορμή που συνοδεύεται από την ικανότητα στις απαιτήσεις μιας γραφής που μεταφράζεται σε προσωπικό 'χαρτί πορείας'. Η μελέτη θα προσπαθήσει να το εντοπίσει και να το δικαιολογήσει, παραπέμποντας σε αποσπάσματα που υποστηρίζουν τη μελέτη του**.

Μεθοδολογία – Κριτήρια

Η παρούσα μελέτη είναι μέρος μιας μεγαλύτερης έρευνας, που λόγω χώρου δεν ήταν δυνατόν να συμπεριληφθεί όπως είχε

*Η Δρ Έρμα Βασιλείου είναι ερευνήτρια και επισκέπτρια καθηγήτρια Γλωσσολογίας στο Εθνικό Πανεπιστήμιο Αυστραλίας

Dr Erma Vassiliou is a researcher and a Visiting Fellow in Linguistics at the Australian National University.

**Η μελέτη δεν δημοσιεύεται ολόκληρη, στο παρόν αφιέρωμα. Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, όπου δόθηκε εκτενής βιβλιογραφία και αποσπάσματα, τα παραδείγματα που οδηγούν στην υποστήριξη της υπόθεσης (*hypothesis*) της κυριότητας του ενστίκτου στο γράψιμο θα βρίσκονται στην ολοκληρωμένη έρευνα που θα αναρτηθεί μετά την παρουσίαση του περιοδικού Αντίποδες. Με την αγκυλωτή παρένθεση ενδεικνύεται, εξάλλου, η αφαίρεση αποσπασμάτων.

στο παρόν αφιέρωμα. Τα κριτήρια που εφαρμόστηκαν για την επιλογή των έργων βασίστηκαν κυριότερα στο γένος του λόγου (ποίηση), στη γλώσσα γραφής και στη συχνότητα έκδοσης. Αναλυτικότερα, η επιλογή βασίστηκε:

α) σε έργα γραμμένα σε **ποιητικό λόγο**

β) σε έργα γραμμένα στην **Ελληνική**, όχι σε μεταφράσεις, και

γ) στη **συχνότητα έκδοσης** σύμφωνα με την οποία το διάστημα από την τελευταία **έκδοση** έργου ή έργων των επιλεχθέντων να μην υπερβαίνει τα 8-10 χρόνια μέχρι σήμερα.

{...}

Τα τρία αυτά κύρια κριτήρια πλαισιώνονται και από άλλα, χαλαρότερα. Η μελέτη συμπεριέλαβε και νέες φωνές, ποιητριών με ένα ή δύο έργα, όπως και ανέκδοτα έργα, εφόσον αυτά παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες.

Η ανάλυση: ποιήτριες, δείγματα για ανάλυση

Για τη μελέτη συμπεριλαμβάνονται έργα καταξιωμένων ποιητριών της πρώτης γενιάς αλλά και έργα νεότερων φωνών, ποιητριών που μετανάστευσαν μετά τη δεκαετία του πενήντα, όπως και μιας πλέον νεότερης ποιήτριας της δεύτερης γενιάς που γράφει στα Ελληνικά. Με αλφαβητική σειρά επιθέτου η **Ντίνα Αμανατίδου**, η **Πιπίνα Έλλη**, η **Γιώτα Κριλή**, η **Ιωάννα Λιακάκου**, η **Μάρω Νικολάου**, και η **Θεοδώρα Πουλοπούλου** αποτελούν (σχεδόν) μια πλειάδα φωνών για τη μελέτη της οποίας τέθηκαν ως βάση τα προαναφερθέντα κριτήρια.

Η ανάλυση: παραδείγματα

Ντίνα Αμανατίδου ένστικτο παραινετικό, γνωμικού λόγου, ένστικτο αίσθησης της απώλειας, γραμματικής τελειότητας αλλά συχνά και τερματικότητας, τελικότητας (finititude) σε σχέση με τα μάταια της ζωής. Και ακόμα, ένστικτο αντικατάστασης (της μητρικής απουσίας), μέσα από την παρουσία άλλων εννοιών.

Το έργο της Ντίνας Αμανατίδου έχει μελετηθεί κατά κόρον και έχει τιμηθεί το ίδιο γενναϊόδωρα. {...}

Η Ντίνα είναι η πονεμένη φωνή της Ελληνίδας μετανάστριας. Δύσκολα ο σπαραγμός της ξενιτιάς ματώνει τόσο έκδηλα

τις σελίδες ενός γραπτού όσο ο δικός της. *Ισόβια δεσμά... η μετανάστευση... Πήγα να λύσω το πρόβλημα/ της Μετανάστευσης, και πιάστηκα/ χειροπόδαρα στα γρανάζια της.* (σελ. 100, **Αλήθειες και Αληθοφάνειες, 2007**) Ο χαμός της μητέρας της στα δεκαεφτά της χρόνια θα ενωθεί με αυτόν του χαμού της πατρίδας της, με το ταξίδι της στην Αυστραλία, το 1958.

Οι έξι ποιητικές της συλλογές είναι ανθόσπαρτες από την παρουσία της μητέρας της και της Ελλάδας. Κι αυτή η παρουσία που νοσταλγεί να φέρει πίσω τις βασικές της απώλειες θα σχηματίσει απαισιόδοξο αέρα, πονετικά σύννεφα και τη φωνή μιας μάταια (ανα)ζητούμενης αντικατάστασης. Ποίημα *Απογοήτευση*, σελ. 67, (**Ενατένιση και Αντικατοπτρισμοί, 1992**). *Και η Ελπίδα μου εγέρασε, /Φάρος σβηστός σ' έρημο πέλαγος.../Και η ζωή μου/ μαύρος, βαθύς/ ωκεανός στην άβυσσο της Ζήσης./ Απογοήτευση; Δε θα μ' αφήσεις;/ Με καταπνίγεις/ Με εκμηδενίζεις./*

Αυτή την αντικατάσταση θα κατορθώσει τελικά να μεταπλάσει θετικά η ίδια. Θα ΓΙΝΕΙ η μητέρα της. Θα ΓΙΝΕΙ η Ελλάδα της. *Ελλάδα, δε σε γνώρισα πολύ./ Κι όμως σε κουβαλάω μέσα μου/ μεγάλη, αξιοθαύμαστη, Ιερή.../* σελ 7, από το ποίημα *Στην Ελλάδα (Εκείνοι που δε γύρισαν, 1988)*. Θα γίνει το εκεί, ενώ βρίσκεται ΕΔΩ. Η απαισιοδοξία θα περάσει σε μια αντίληψη του *realis*, της πραγματικότητας, και τα δυο θα γίνουν ένα, θα δικαιολογηθούν και θα συμπλαστούν μέσα στο στίχο. Θα γίνει, η πατρίδα, η μάνα της. Θα παραμείνει η Ελληνίδα μάνα της.

Θα φτάσει, η Ντίνα, στην τελειότητα, μέσα απ' όσα αματηρά της λείπουν. Θα επεκταθεί το γράψιμό της στα τελικά αποτελέσματα της ζωής και στην ματαιότητα των ημερών· εκεί είναι που κατορθώνεται αυτή η «εκτός ποίησης» πρώτη ενστικτώδης συνάντηση με την απώλεια, που, και πάλι θα γίνεται ποίηση. Η ζωή όλη κάποιες αναλαμπές χαράς, και στο ομώνυμο ποίημα *Αναλαμπές*, αυτό γενικεύει, τον πόνο και την απαισιοδοξία της. (**Εκείνοι που δε γύρισαν, 1988**) σελ. 47. *Αναλαμπές του γέλιου, μέσα στα σκοτάδια, /της σχισμένης καρδιάς μας./ {...} Αναλαμπές της χαράς, μέσα στου Πόνου/ τις θλίψεις./ Αναλαμπές της φθοράς/ μέσα στη σιωπή/του Τίποτα.../ {...}* Θα γίνει έτσι η στιχουργός του κλαυθμού πριν την απώλεια της ζωής- που ουσιαστικά έχει εξαντλήσει στο γράψιμο. Ακόμα και μια απλή χαρά θα ποτιστεί από την πίκρα του χαμού *Πικρό φαρμάκι πάνω στα χείλη/ έγινε ακόμα και η χαρά...* από το ποίημα *Θεία σιωπή*, σελ. 47-48, (**Αλήθειες και Αληθοφάνειες, 2007**).

Μια βέβαιη φωνή προστάζει για ορθότητα και σταθερότητα. Πουίττρια του γνωμικού λόγου (ποίημα *Αποκάλυψη*, σελ. 108,

(Αλήθειες και Αληθοφάνειες, 2007) : Καλύτερα εχθρός μου, /παρά ψεύτικος φίλος μου.../ Μια ακίνητη θέση που δεν υπήρχε στη ζωή της προσπαθεί να δημιουργηθεί, μια βεβαιότητα και σιγουριά που της έλειπαν τις δυο πρώτες δεκαετίες της ζωής της ζητάει να εδραιωθεί και μια ανάγκη για κανόνες και σειρά που έχουν ιεραρχία κι ένα πρέπει θέλουν να γεννηθούν και να μείνουν. Ο πόνος δεν αποκοιμείται. **(Ικεσίες και Εικασίες, 2000)** σελ. 61, *Νανούρισμα. Τον πόνο νάνι-νάνι τον έβαλα να κάνει./ Μα δεν αποκοιμήθη./ Εφιαλτικό έγινε όνειρο/και με φαρμακώνει.../*

Λάτρισσα της Τάξης και του Τέλειου η Ντίνα Αμανατίδου (που λέει συχνά πως έγινε η ίδια θύμα της τελειότητάς της) αισθάνεται σωστή και αναλυτικά ολοκληρωμένη μέσα στο σωστό της, μέσα στο τέλειο και αποδεκτό της. Αυτό το αποδεκτό, των οσίων ελληνικών αρχών και των πατροπαράδοτων ηθών και εθίμων, των αμετακίνητων βράχων της, θα κάνει την Ντίνα υπάκουη ακόλουθο μιας ζωτικής αντίστασης στον ορθολογισμό της, μιας «αυτοκαταδίκης». Αντιστέκεται ακόμα και στο πώς αισθάνεται, *Αυτοκαταδίκη (Αλήθειες και Αληθοφάνειες, 2007)* *Μισώ αυτόν τον ορθολογισμό μου./ {...} Ζω στατικά. Ευθύγραμμα. / Σύμφωνα με τις ευθείες/ γραμμές του ορθολογισμού μου./*

Επεξηγώ. Υπάκουη στα δικά της πιστεύω και αντιστασιακή σε όσα τα μολύνουν. Αντιστασιακή ακόμα και στη μνήμη. Μόνο όταν αποξεχάσεις το παρελθόν, /απελευθερώνεσαι από τα δεσμά του. **(Αλήθειες και Αληθοφάνειες, 2007)** σελ. 63, ποίημα *Απελευθέρωση*) {...}Μα δεν θα γίνει εξεγέρτρια.

Στο ποίημα *Θεέ μου, στο έργο της (Ενατένιση κι Αντικατοπτρισμοί, 1992)* διαβάζουμε: *Γυμνός ήρθα στη γη σου/ οπαδός/ την υπεροχή σου να υμνήσω/ κι έγινα σαν την πέτρα/ δυνατός,/ από τα τόσα βάρη μη λυγίσω./ {...} Μα εσύ πολυάσχολος θαρρείς μας ξέχασες, κι εμέ και τα παιδιά μου, και παραδέρομαι στη Ζήσης το στρατί, κι αίμα στάζουνε τα δάκρυά μου. Συναίνεση και αντίφ(ρ)αση συν-απαντώνται στο έργο της, αν και η παραμικρή μετακίνηση ιδέας, θέσης, τακτής λειτουργίας θα μπορέσει να γκρεμίσει την ισορροπία της.*

Η ποίηση της Ντίνας έχει για τούτο να δώσει τη σταθερότητα μέσα από τη γλώσσα με την οποία επικοινωνεί μαζί μας. Η εσωτερική της πειθαρχία είναι παροικιώδης. Γι' αυτό και μια ριζοσπαστική εξέγερση είναι αδύνατη. Και ο πόνος της, ένας πόνος που καταλήγει πάντα σε μια απαισιόδοξη ατμόσφαιρα. Απαισιόδοξη, αλλά ποιος μπορεί να μη δεχτεί πως η απαισιοδοξία, όταν αναδύεται από ένα ένστικτο δημιουργίας,

είναι περισσότερο εποικοδομητική και παραδίδει πιο πολλά απ' ό,τι μια πλαστική αισιοδοξία;

Έχω γράψει για τη μετανάστευση με λυγμό, λέει σε μια συζήτησή μας.

Και ο λυγμός, το τραγούδι της, μας ενώνει σε μια συνοδεία...

Η Ντίνα “θέλει να μείνει στη ζωή μας μια αναστάτωση” σελ. 99, ποίημα Αντίφαση, **Ιχθυοασίες 1988**. Και πρέπει να ξεπεράσει και τα όρια, τα ασύνορα όρια που ψάχνει να βρει μέσα της.

Το γραπτό της Πιπίνας Έλλη (Δέσποινας Ιωσηφίδου-Έλλη), προδίδει ένστικτο εικαστικό, νατουραλιστικό, ένστικτο σιγουριάς, του “εκείνο που είναι είναι εκείνο που είναι”, ένστικτο κατάθεσης ωμής και έρευνας.

Η Πιπίνα μας βεβαιώνει για ένα πάντρεμα ταλέντων και φωνών, που εναρμονίζονται και διατηρούνται κάτω από μια συμβίωση, που έχουν ‘μεταναστεύσει’ σε δικό τους τόπο και ζουν αρμονικά, όσο αρμονική είναι η συμβίωση ποίησης και ζωγραφικής, ποίησης και έρευνας, στο magnus opus της ζωής του καλλιτέχνη. {...}

Σκηνές και εικόνες, φωνές και σκιές, λεπτομέρειες και γενικό πλαίσιο, όλα διαγράφονται σε κάθε πτυχή του γραπτού της. Παίρνω από τις πιο πρόσφατες εργασίες της. Είναι δοσμένη στην έρευνα μιας λεπτομέρειας. Είναι ολοκληρωτικά δοσμένη...

*Το άυλο δίδυμό σου είχε χαθεί /είχε επιστρέψει στη βάση του...
Κι ενώ κάποιοι σήκωσαν το σώμα μου/ εγώ το άυλο δίδυμό του,
το ακολούθησα...Άκουσα φωνές άγχους: «δες την, παραμένει/
ακίνητη, αλύγιστη! Και για πολλές εκατοντάδες ώρες, ακόμη.../
Ασαύλευτη Παρουσία, 2010.*

Κάθε τι κινητό ή ακίνητο, κάθε κράμα ή μονάδα, κάθε ρωγμή ή ελευθερία, κάθε τι γνώριμο ή υπερθετικά άγνωστο, όλα περνούν από την παλέτα των χρωμάτων των λέξεων. Ένστικτο των evidential. Είναι μια natura, του νατουραλισμού. Αν και θα πρέπει να διευκρινίσω πως οι έννοιες του ενστίκτου, όπως περιγράφονται στο κύμα **νατουραλισμού** δεν ταυτίζονται με τις έννοιες του ενστίκτου, του ζητούμενου στην παρούσα μελέτη.

Διαβάσω (από την **Ασαύλευτη παρουσία, 2010**) και πάλι, το τελευταίο ποιητικό της έργο, ένα κομμάτι που με γοήτευσε, όπως εξάλλου και όλο το έργο.

Ασάλευτη παρουσία/ σε ξύλινη καρέκλα καρφωμένη/ άμεμπτο
πρόσωπο, αυστηρό/ κι αδρές γραμμές να ζωγραφίζουν/ μάτια,
μύτη, χείλια. /

Η λάμψη του ματιού φτάνει από το έρεβος/ Και μόνο το
αναπόφευκτο παίξιμο / βλεφάρων/ επιβεβαιώνει τη ζωή. /
Συμμετέχω σε παιχνίδι παράλογης παράστασης./ Πλησιάζω,
κάθομαι στην απέναντι καρέκλα.

/ «Σε σένα μιλάω **γυναίκα**:/ τελικά είσαι πέρα για πέρα
αληθινή/ δεν είσαι κούκλα κέρινη/ καθισμένη σε σανίδι.../
Ποθούσα συμμετοχή στο παιχνίδι/ της Τέχνης σου/ να
μεταλάβω από την «παράλογη»/ εμπειρία σου/ να συμμεριστώ
τα επώδυνα συναισθήματά σου:/ **ανθρώπου καρφωμένου
εκούσια σε καρέκλα!** {...}

Ένστικτο εικόνων, ένστικτο του πρώτου αρώματος των εικόνων
και της δημιουργίας, ένστικτο του πρώτου ενστίκτου και των
αισθήσεων.

Διαβάζω τώρα από τα **Τεκμήρια, Το Κόκκινο χρώμα.**

Στην εξοχή /το κόκκινο χρώμα ξεχώριζε την τύχη του/ από εκείνη
του πράσινου...των δέντρων, των θάμνων, των ανθέων. /Κι
οι άνθρωποι χωρίζονται στα δύο κοιτιούνται με έχθρα./Είναι
διαφορετικοί, άτυχοι ή τυχεροί./Άτυχοι εκείνοι που η νύχτα της
ερημιάς/παγώνει το γυμνό τους σώμα/ αντίθετα μ' εκείνους στο
πράσινο/ που κρατούν τη νύχτα απέξω με τη βαριά θύρα.

Κι ακόμα ένα ποίημα, από το ίδιο έργο:

Αύριο... αυτό «το αύριο» των άλλων /δεν σε αγγίζει εύκολα/όταν
δεν ξεις στην πράσινη ζώνη.../Πώς να καταργήσουμε το κόκκινο/
της σκόνης και της ξηρασίας που όλες οι δίθην συνταγές /του
πολιτισμένου κόσμου, έχουν αποτύχει;

Στα δυο παραπάνω ποιήματα το χρώμα κόκκινο και το χρώμα
πράσινο αν και παρόντα και στα δυο σαν χρώματα, σαν ιδέες
ωστόσο και έννοιες διαφέρουν. Ιδού μια απόδειξη εννοιών των
χρωμάτων που παίρνουν διαστάσεις ανάλογα με την τέχνη την
οποία υπηρετούν.

Αποφασίζω να βρω ποιες αισθήσεις μου διεγείρει το επόμενο
κομμάτι:

Μία καμπάνα χτυπά... (ήχος, ακοή), Η θύρα του ασύλου είναι
θεόκλειστη (θέα, όραση) κι ο ουρανός περιεργός (θέα, όραση),
σκύβει στο παραθύρι του (κίνηση> όραση) να κοιτάξει στη
σκοτεινή ερημιά. (θέα, όραση), Η καμπάνα χτυπά χωρίς παπά,

χωρίς πιστούς (ήχος, ακοή), και το αγέρι προωθεί επίμονο τον
αχό της. (θέα, όραση> ήχος, ακοή)

{...}

Και είναι παρούσες όλες...

Η Πιπίνα Έλλη θα έδινε πιο εύκολα την απάντηση, όπως
την έδωσε και ο Πλάτωνας, σχετικά με την ποίηση και τη
ζωγραφική. Από τα χρόνια του μέχρις αυτά του Πικάσο, και
σίγουρα πολύ μεταγενέστερα, η νεκρή φύση ζωγραφίζεται και
τραγουδιέται, το απέναντί μας ουσιαστικό όνομα ζωγραφίζεται,
το κύριο όνομα γίνεται ανάγλυφο από ή με λέξεις, γράφεται το
χρώμα σομόν ενός τετραδίου και περιγράφεται με χρωμο-λεκτικό
τρόπο {...}.

Αυτό το άσπαστο συμβόλαιο εικαστικών τεχνών και τέχνης
του λόγου αποθεώνει τον αναγνώστη στο διπλό θαυμασμό
μιας διπλής τέχνης. Και τώρα...τι το διαφορετικό; Γιατί (μόνο)
ο Πικάσο που ζωγράφιζε και έγραφε και όχι η δική μας
πυργοδέσποινα! Μια περήφανη Ηπειρώτισσα! {...}

Όμοια σιωπηλά και καλλιτεχνικά, εικαστικά, μέσα από ένα
παρόμοιο ένστικτο, όσα καθρεφτίζονται δίνονται! Χωρίς
αλλαγές! Όσα διαφαίνονται στο φως αντιγράφονται στο χαρτί,
στον καμβά, κυριολεκτικά και σε σελίδες των βιβλίων της! Η
ίδια η ποιήτρια, κριτικός και αναλύτρια του έργου του Νίκου
Καζαντζάκη σε επίπεδο διδακτορικής διατριβής, στη σκέψη της
ημέρας, μας παρουσιάζει μια άλλη δίοδο στο γράψιμό της. Πέρα
από τον ρεαλισμό, η ωμότητα των όσων βλέπουν τα μάτια δεν
θα μπορέσει να ωραιοποιηθεί πιο πολύ από όσο επιτρέπει η
φύση των πραγμάτων. {...}

Η **Γιώτα Κριλή** γεννήθηκε στο Κεραστάρι της Αρκαδίας το 1937
και μετανάστευσε στην Αυστραλία το 1959. Αντλώ πληροφορίες
από τον πρόλογο του βιβλίου **Τρίπτυχο**, στην επανέκδοσή του.
(Και η πρώτη έκδοση (2003) και η επανέκδοση (2010) είναι
των Εκδόσεων Owl Publishing). Το βιβλίο είναι δίγλωσσο και η
μετάφραση των ποιημάτων είναι της ποιήτριας. Μια μετάφραση
ουσιώδης και άξια αναφοράς! {...}

Η Γιώτα στολίζει την πλειάδα αυτή με χαρακτηριστικά στολίδια
που όχι μόνο συμπληρώνουν τη ζωή της μετανάστριας στην
Αυστραλία αλλά και την δικαιώνουν. Παρατηρήτρια γαλήνια,
αποκλειστική και τίμια με τα πιστεύω της, εμπιστευτική,
προσιτή και πειστική, κυρίως χωρίς να εξασκεί καμία κριτική.

Όλα αυτά τα ένστικτα γεμίζουν το χώρο μιας ψυχής που υπογράφεται Γιώτα Κριλή. Μια Ελληνίδα που δεν ξέχασε το παρελθόν! {...}. Και θυμάται το τώρα με την ίδια δικαιοσύνη, με το ίδιο μέτρο.

Η θέση της παρατηρήτριας που νιώθει, που αγγίζει, που ζει και πάλι, όχι μόνο μέσα από την ενότητα του έργου της *Θύμησης*, αλλά σε όλο το έργο που κυκλοφορείται *Τρίπτυχο*, δεσπόζει στο γράψιμο της Κριλή. Ένα μάτι που έχει εσωτερική εμβέλεια, ένα πνεύμα που ζει σε αρμονία με το είναι της ποιήτριας. Οι σελίδες, που δεν χορταίνει το πνεύμα, είναι γεμάτες εικόνες που θυμίζουν άγγιγμα, άγγιγμα ψυχής, άγγιγμα στην κυριολεκτική του έννοια, άγγιγμα θύμησης, άγγιγμα Αρκαδίας και Αυστραλίας, άγγιγμα ζωής. Η Γιώτα “...αγάλλεται μακριά από την τσιμεντένια ζούγκλα όπου όντα έρχονται για δόξα κι επιτυχίες” (Ποίημα *Η θάλασσα, Τρίπτυχο, 2010*) σελ 49.

Κι όμως, αυτό το παρελθόν, που είναι μακριά από τη ζούγκλα, γίνεται ένα κομμάτι του τώρα ζωντανό που δεν έφυγε!

Το σπίτι μας στέγαζε τα πάντα./ Ντανγκ ντανγκ τα κουδούνια του κοπαδιού/ που κατάφθανε αργά το φθινόπωρο/κάτω στη μεγάλη βεράντα, /προβατίνες με φουσκωμένες κοιλιές./ Προσμέναμε με αγωνία τα νεογέννητα/ αρνάκια να μας φέρουν τα Χριστούγεννα/να τηγανίσει η μάνα το πρωτόγαλο/να χαμογελάσει ο ήλιος/για να παίξουμε μαζί τους στην αυλή/οι μόνες μας κούκλες, απαλές και ζωντανές.

Η ζωντανή, καταλαγιασμένη παλαιότερη ανάμνηση δεν είναι άλλη από την ίδια την ποιήτρια, τώρα πια ήρεμη ακτιβίστρια, ξεκούραστη νικήτρια της ζωής και του διχασμού μεταξύ του εκεί και του εδώ. Η ηρεμία με την οποία μας δίνονται οι εικόνες είναι μακάρια. Ο σπαραγμός, αυτός ο μαχαιράτος ‘παρών!’, δεν βρίσκει άλλο πέρασμα μέσα από τις λέξεις της παρά αν περάσει από το ένστικτο που καταλύει χωρίς να θερίσει, που αναζωογονεί ενώ ξεθάβει και κρεμάει εικόνες, που φέρνει κοντά μια φωτιά που ματώνει, αλλά που δεν μπορεί να πάρει πια τίποτε.

*Σ’ αυτή την πόλη/ όπου οι διαφημιστές πλέκουν τον αραχνούφαντο ιστό τους/ ανιχνεύοντας ακαθόριστες επιθυμίες/ σε τοίχους οικοδομήσεων παρουσιάστηκε/ απροσδόκητα με κόκκινο γκραφίτι/το φάντασμα του Τσε Γκεβάρα./ Ο Τσε ζει!/
Ξαφνιαστήκα/ Ήταν σαν να σκόνταψα πάνω/ σ’ ένα παλιό χαμένο φίλο/ ή σαν να έβλεπα τα πρώτα ανθισμένα/ ζουμπούλια μες στη βαρυχειμωνιά...*

Η αιώνια λάμψη της ύπαρξης βγαίνει μέσα από το ξεφύλλισμα

των σελίδων του μοναδικού έργου της, μοναδικού και κυριολεκτικά και συμβολικά, που σαν ζωή, σαν διαθήκη κλείνει μέσα του δύναμη να πει χωρίς να ξεμακραίνει, καταθέτει χωρίς τύψεις και μετάνιωμα. Αυτό είναι ουσιαστικά και το ένστικτο που ξυπνάει το ένστικτο του κάθε αναγνώστη. Γιατί η ψυχή της Γιώτας Κριλή δεν φαίνεται να χρωστάει τίποτε. Δεν χρωστά κλάμα, δεν χρωστά τύψεις, δεν χρωστά, τα έχει δώσει όλα σε μετρημένες σελίδες. Χρωστάει ίσως το να δώσει ακόμα περισσότερα, από αυτή την νεραϊδένια παρουσία της στα γράμματα.

Θα σταματήσω λίγο σε αναφορά στον πρόλογο του βιβλίου *Τρίπτυχο*, από την εκδότρια του βιβλίου Ελένη Νίκα σχετικά με τον ακτιβισμό της Γιώτας Κριλή.

Αυτή η λέξη, ακτιβισμός, από την αγγλική λέξη “activism” σχετική με το επίθετο active, the one who advocates a doctrine of direct action, με την έννοια αυτή πρωτοεμφανίζεται τη δεκαετία του 1910-1920. Προηγούμενα (1907) η λέξη ήταν συνδεδεμένη με τη φιλοσοφική θεωρία.

Ακτιβίστρια, σε ό,τι της έδωσε τον προσδιορισμό παλαιότερα αλλά σήμερα μέσα από τα πονεμένα που θα πει, και που αγγίζουν κάθε γωνιά της ψυχής, είναι τα ενεργά πονεμένα αλλά και τα πονεμένα μιας ανάμνησης. Ποίημα Λαελίν, σελ. 69.
Τεσσάρων χρονών/ φυγόδικη στην πόλη./ Στάθηκε αλαφιασμένη στην πόρτα./ Στον ίσκιο ενός φρουρού της πρόνοιας/ αναζητώντας προστασία μην την πάρουν οι κακοί/οι κουρσάροι της γης και της ψυχής του λαού της./ Ο πατέρας στο αρχείο των αγνοουμένων. /Η μάνα κατά λάθος φυλακή/{...}. Την έβαλα στο μπάνιο. Η αφή του νερού/λυτρωτική. Το πρόσωπό της γλύκανε./ {...} Για μια στιγμή στα λαμπερά της μάτια/ καθρεφτίστηκε ένα δάσος με ευκάλυπτους/ {...}

Ερωτική και σχεδόν αόρατη, σαν ανεράδα ακόμα και στις πιο ενδόμυχες σκέψεις της. *Ταξιδεύοντας/ μας σαγηνεύει το έτερο./ Μπαίνουμε σ' άγνωστα εδάφη/έκθετοι και ευάλωτοι/σαν τα χέρια του έρωτα που ψηλαφίζουν/το σώμα και την ψυχή ενός καινούριου εραστή./ Κατά καιρούς/το σακίδιο του πόθου γεμίζει/ μ' ενθύμια εκστατικά/κι ευρύτερους ορίζοντες./* (ένα από τα ομορφότερα ποιήματα που έχω διαβάσει).

Το δόσιμο στον άλλον, το ένστικτο της Γιώτας Κριλή που κάνει τον άνθρωπο να γίνεται ένα με τον άνθρωπο {...}

Γιώτα, οι λέξεις σου της Αρκαδίας μας γεμίζουν ζωή!

Ιωάννα Λιακάκου, ακτιβίστρια, ερωτευμένη και επικοινωνιακή. Ένστικτο απλότητας! Αλλά και ένστικτο μιας κατάθεσης εξευμενιστικής, μέσα από μια εξέγερση. Ιδού λοιπόν μια εξεγέτριά, και για τα πιστεύω των άλλων!

Είμαι εκστατική που βρίσκω ορισμένα ίδια, κύρια ένστικτα, σε δύο από τις ποιήτριες της μελέτης μου, της Γιώτας Κριλή και της Ιωάννας Λιακάκου. Τα ένστικτα αυτά αλληλοσυμπληρώνονται στο έργο της καθεμιάς. Το απόγειο των αισθήσεων, η αίσθηση αισιοδοξίας όταν διαβάζει κανείς τα έργα της Ιωάννας, αφήνει ένα ζεστό, ελαφρύ πέρασμα, ένα βάδισμα που αφήνει ελεύθερο ένα πνεύμα να θαυμάσει ένα άλλο. Μια ποιήτρια που πρέπει να τύχει μελέτης και μεγαλύτερης προσοχής...

Δεν θα είχε αγκυροβοληθεί για πάντα η Ελλάδα στους Αντίποδες του γραπτού μου αν έλειπε ένα αστέρι από την πλειάδα, η δροσερή, απλή φωνή της Ιωάννας.

*Χαρά και γοητεία/Μπορεί ν' αλλάξει/Ο κόσμος/Μ' ένα βλέμμα/
Να γίνει άπειρος/Λαμπρός/Όλος τραγουδι/Και ρυθμός/Με ένα
βλέμμα/Γίνε ο κόσμος/Θαυμαστός/Βαθαίνει ο νους/Ψηλώνει
σαν αετός/Στον ουρανό σπκώνει/Απλώνει τα φτερά/Ψηλά-
ψηλά να φτερουγίσει/Να δει και αν γνωρίσει/Κόσμους ωραίους
θαυμαστούς/Να φτάσει τους Θεούς/Στοχάζεται. (Ρυάκι
Λογισμών, 2008)*

Ο οργανισμός ηρεμίας και το κάλεσμα να γίνεις η πηγή, το πλαίσιο χαράς, αυτή η λίμνη που φιλοξενεί, που δεν έχει επικίνδυνους συρτικούς χειμάρρους ούτε καταρράκτες, είναι η στιγμή ξεκούρασης.

Σωστές και λιτές οι επικοινωνίες φίλου προς φίλο, φίλης προς φίλη. Ίσως αυτό να είναι το κυριότερο ένστικτο της ποιήτριας. Μια μικρούλα πνοή, άνετη κι άκακη, όπως άνετη και μικρούλα ήταν τότε που αναγκαστικά την δώρισαν για λίγα χρόνια, κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου σε μια θεία της που έμενε στην Πάτρα... Το έκτο παιδί μιας πολυμελούς οικογένειας, θα ήταν τότε 6 όταν ξεριζώθηκε, για να μπορέσει να ζήσει με ένα στόμα λιγότερο η οικογένεια...και η παιδούλα που δωρίστηκε έπρεπε να ζήσει και συναισθηματικά.

Αυτή η απλότητα δεν είναι ασυνόδευτη. Η αποδοχή να γίνουμε ένα στόμα λιγότερο για χάρη του συνόλου είναι φοβερά εμφανής

στη ζωή και το έργο της ποιήτριας. Και μια φωνή περισσότερο, η φωνή μιας πέννας, αρχίζει να ρέει, νομίζω, από τότε.

Συντροφιά που έχασες/ποτέ σου δεν ξέχασες, Κυνηγός, πονάς, νοσταλγείς/Το χαμένο όνειρο/Εκείνο που κράτησες/Ένα απειροελάχιστο/Του χρόνου/ Του ταξιδιού/Του καλού καιρού/Θυμάσαι{...}

Είμαστε τυχεροί, ορισμένοι, που μάθαμε να ρωτάμε. Και μέσα από τις ερωτήσεις μας είναι που βγαίνουν κάποιες ασελίδωτες μέχρι σήμερα σελίδες της ζωής των λογοτεχνών μας.

Το **Ρυάκι Λογισμών** αντιπροσωπεύει την τελική δύναμη της ποιήτριας. Τη νίκη της.

Έλα/Ελάτε αδέρφια ν' αγωνιστούμε/Τον ευγενικό αγώνα/Της ιερής άμιλλας/ {...}

Και αλλού: *Αγάπη,/ Άκου τη μουσική//Που έρχετ' από πέρα/ είναι ψυχή σκόρπια στον αέρα/ Ψάχνει να βρει ψυχή καλή/ Για ν' ακουμπήσει/Και το τραγούδι το παλιό/ Να το ξαναϊστορίσει/ Σ' εσένα το λέω που ξεχνάς/ Δρόμους αλλάξεις κι αγκαλιές/ Και δεν ακούς τη μουσική/ Στον κόσμο τις χορδές/ Ακούς τη μουσική/ Που έρχετ' από πέρα/ Είν' η δική μου η ψυχή/ σκόρπια στον αέρα/ Είν' η ψυχή μου που καλεί/ Το ερωτικό τραγούδι Είν' η καρδιά που προσπαθεί/ Να βγει απ' το σφιχτό της χνούδι/ Σαν ν' ακουμπάν τα χέρια σου/ τα πλήκτρα του κορμιού μου./*

Τα πρώτα της πειραματικά ποιητικά έργα θα περάσουν από δυσκολίες αναγνώρισης, αν και η ίδια δεν ασχολείται με την αναγνώριση. Την ενδιαφέρει αποκλειστικά η επικοινωνία. Κι όμως, διαβάζοντας εκείνα τα πρώτα έργα που λίγοι από μας έχουμε δει, κυρίως το δεύτερό της έργο που ...αποκλείστηκε από παρουσίαση, ακριβώς εκείνο, το **Για τους άλλους**, έχει να δώσει τόσα πολλά. Διαβάξω από τη σελίδα 92 απόσπασμα του Ποιήματος *Παράπονο*:

Ξέρω για μια ζωή/που δεν βασιέται./Είν' του φτωχού που μες στον τόπο του/σπρώχνεται και περιφρονιέται/Μας έσπρωξαν/Μας περιφρόνησαν. Είμαστε βλέπεις οι φτωχοί,/κι η φτώχεια είν' κατάρα και πληγή/ Γι' αυτό και μεις θα φτάσουμε ως εκεί/ που φαίν' ο ήλιος το ψωμί.

Δεν ψάχνει κανείς να βρει σ' αυτό επώδυνα διαβάσματα, αν και αυτά σταδιακά θα κτιστούν για τον αναγνώστη που έχει όλα τα έργα της στα χέρια του. Από το *Δυο πουλάκια στο κλουβί με σπόρους με νεράκι/στο περιβόλι στον ήλιο στη χαρά στο αεράκι,/ μέχρι το απίθανο Ο αφέντης στην προηγούμενη σελίδα του ίδιου*

βιβλίου δείχνουν αφαίρεση και αμεσότητα στα νοήματα που θέλει να δώσει.

Η Ιωάννα κυνηγάει το σκότος μέσα από δεμάτια φωτός και λακωνικότητας.

Μα έχει και ξεσπάσματα θυμού που δεν μπόρεσαν να ησυχάσουν, ξεσπάσματα ακτιβισμού που δεν λεν, δεν είπαν ακόμα πως πρέπει να ξεκουραστούν. Κι ευτυχώς, είτε έτσι είτε αλλιώς! Μ' ακόμα καλύτερα η Ιωάννα όσο ζει χαιρείται, όσο ζει τραγουδά.

Μάρω Νικολάου: έκτακτο ένστικτο, ρομαντικό, ερωτικού δοσίματος αλλά κι αποφασιστικότητας και δύναμης, ένστικτο μιας επιβαλλόμενης σιωπής, απαισιόδοξης σιωπής, της μοναξιάς σιωπής, της *Μοναξιάς απδόνι*, που προσβλέπει όμως σε πιο αισιόδοξες μέρες.

Οι ώρες της σιωπής,/ είναι οι πλέον δύσκολες/ απέραντες, μοναχικές/γεμάτες περισυλλογή και Νοσταλγία.../σελ. 21 (Καρτέρεμα, 2009). σελ. 3, και ποίημα Λιτανεία ονείρων. Να ξεπεράσουμε το γήινο, το φθαρτό/την ώρα της μετουσίωσης την ιερή!/{...} Τι αυθεντικά ρομαντικό

{...}

Είπα σιωπής γιατί ακόμα και ντεφτέρι που γράφει η Μάρω το θέλει σιωπηλό. Ιδιαιτερότητα αυτή μεγάλη, αφού η έννοια της επικοινωνίας φαίνεται πως σβίνει ενώ η ποιήτρια ακόμα γράφει. *Σκόρπισα κι απόψε τη σιωπή μου/ με στίχους απέριπτους/ γεμάτους ελπίδα/ της ψυχής σου την πόρτα να διαβούν./*

Υπάρχει ελπίδα, ναι, μα υπάρχει προϋπόθεση γι' αυτήν, υπάρχει στόχος πρώτα που πρέπει να εκπληρωθεί πριν γίνει η ελπίδα πραγματικότητα. Διαβάστε και αυτό στη σελίδα 23, ένα ποίημα αφιερωμένο στη μητέρα της. *Να στρώσω το λινό τραπεζομάντιλο; Ναβάλω ένα λουλούδι στ' ανθογυάλι; {...} Μα τι ρωτώ η έρημη, η ξενιτοκαμένη; Αφού ήρθες και πέρασες και γυρισμό δεν έχεις/ Και υπάρχει χαρά, ναι, μα κι αυτή βρίσκεται στο παρελθόν στα παιδικά και νεανικά χρόνια. Από πού να κινείται αυτό το ένστικτο; Μια ερώτηση που θα είναι δύσκολο ν' απαντηθεί.*

Η έννοια της πατρίδας είναι κεντρική στο έργο της Μάρως Νικολάου. Και δεν υπάρχει πιο καθαρή απόδειξη από το έργο της **Καρτέρεμα**, το πρώτο της βιβλίο, μια έκδοση που υποστηρίχθηκε από το Victorian Multicultural Commission.

Γεννημένη στον Αγρό της Κύπρου, η Μάρω, και μετανάστρια από το 1982, έχει στιγματισμένη μέσα της μια φλογερή επιστροφή και αγάπη για το νησί, μια αγάπη νοσταλγική που αγκαλιάζει σχεδόν αλλά και ξεπερνά το «δυνατόν». {...} Ένστικτο μη κορεσμού, ένστικτο εγκατάλειψης που ωστόσο δημιουργεί μια εσωτερική δύναμη, το γράψιμο. *Η αγάπη σου μου χάρισε την ποίηση/ που ξέχασα ότι είχα μέσ' στο αίμα/ σελ.13.* Μα ακόμα πολύ εύκολα γλιστρά η Μάρω από την προσμονή και το δικό της καρτέρεμα στην προσωποποίηση αυτού του έρωτα, {...} ... *Δρασκέλισα κι απόψε τους ορίζοντες/ να κατεβάσω τ' άστρα στα πόδια σου Μοίρα./ σελ.40.* Δύναμη ευγένειας.

{...}Μας εμπνέουν και μας οδηγούν στην αναζήτηση τα οξύμωρα χθες-χαρά, σήμερα σιωπηλός καμμός,-αύριο ίσως ποιος ξέρει. Μα περισσότερο το αγαπημένο χέρι του...φονιά. *Το σκότωσες και σήμερα/κείνο το χελιδόνι/που φώλιαζε μες στην καρδιά/και είναι το χέρι σου φονιά/ αγαπημένο.* Τι είναι αυτό που σκοτώνει έναν ποιητή μα είναι ακόμα αγαπημένο; Τι τον ανασταίνει, αν όχι τα οξύμωρα;

Η Μάρω δίνεται άπλετα στο **Καρτέρεμα**, σαν μια γυμνή γυναίκα σ' έναν έρωτα, αλλά ακόμα περιμένει. «Στείλε μου ένα γεια να ζήσω» μας λέει στο ποίημά της *Διάλυση*. Πώς θα επιτρέψει αυτή τη διάλυση ένας δυνατός άνθρωπος. *Θα 'χω παρέα των άντρων το φως που παγώνει, {...} και δεν θα 'μαι πια μόνη... αλήθεια.*

Η τέχνη είναι επισκέπτρια που δεν απαιτεί ηλικίες. Και η **Θεοδώρα Πουλοπούλου** είναι η νεώτερη ποιήτρια της έρευνάς και το τελευταίο δείγμα γραφής της ανάλυσης, μα όχι το λιγότερο ενδιαφέρον. Η Θεοδώρα δεν έχει ακόμα εκδώσει έργο της. Βασίζομαι σε όσα ποιήματα είχε την καλοσύνη να μου στείλει, και που έχουν δημοσιευτεί σε περιοδικά τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αυστραλία (Περιοδικό *Αντίποδες* και Περιοδικό *Ο Λόγος*.)

Να εκφράσω πρώτα τη γνώμη μου για τα...κανόνια. Ορισμένα είναι μικρά (σε ηλικία) αλλά βρίσκουν στόχο εύκολα. Και το πρώτο διάβασμα στα ποιήματα της Πουλοπούλου πείθει όχι μόνο για το χθες αλλά και για το αύριο που έχει ένα σαφή στόχο, μια σαφή μελέτη και μια σίγουρη επιτυχία. Διαβάζω από ένα ποίημά της, το *Κανείς δε μ' αγαπά*. Αυτό είναι για την υπογράφουσα διαφορούμενο, αφού αν μεταφραστεί στα Αγγλικά η πρόταση θα λέει το αντίθετο απ' ό,τι λέει στα Ελληνικά, πως δηλαδή όλοι με αγαπούν, αφού δυο αρνήσεις ισοδυναμούν με μία κατάφαση (Στα Αγγλικά ωστόσο αυτό δεν ισχύει στο παράδειγμα: 'no one

does not love me' σημαίνει everybody loves me). Η ελληνική (μη) κατάφαση στις δύο αρνήσεις, όπως χρησιμοποιείται, δείχνει αμέσως τη δεξιότητα και ευκολία μέσα από την οποία η ποιήτρια εκφράζεται και χρησιμοποιεί τις δύο γλώσσες για τη διαύγεια της γραφής της...{...}

{...} Στέκομαι.../ Αναρωτιέμαι:/ «Άρα, μ'αγάπησε κανείς στ' αλήθεια»;/...} Βοή!

Μια μηχανή/ ορμεί/ στην άκρη του δρόμου./ Σφηνώνεται/ μέσα στο σκοτάδι.

Απομεινάρι;/ Κομμένη λάσπη/ σοβατισμένη στα ρούχα μας.(Δεν ξέρω ο άλλος ποιος είναι.)

{...}Γι' αυτό πρέπει Εγώ/ ν'αγαπώ Εμένα,/ ν'αποφεύγω την ιλύ/ των μηχανών.../ «Ταξιδεύοντας»... μέσα στον χειμώνα.../

{...}

Μιλώ για αύριο γιατί σ' αυτό το στάδιο πλησιάζει η παράδοση. Η παράδοση της αυτοεκτίμησης και των ελληνικών κληροδοτημάτων. Και έχει ήδη πάρει τη σκυτάλη η Πουλοπούλου από τις Ελληνίδες που ακόμα τρέχουν τον ιερό τους αγώνα και σημαίνει πως έτρεξε προς το μέρος που διήνυσαν ενώ διανύει το δικό της δρόμο παράλληλα.

Πιστοποιητικά Ταυτότητας Πράξη Α'

Ξαφνικά πήραν/ μια άλλη σημασία/ τα πράγματα,/ όταν μέσα από την νοσηρή φαντασία μου,/ κινδύνευα να χαθώ./ Ήταν εκείνη τη στιγμή/ πού σε απόσταση αναπνοής/ μου φώναξα/ “Ε, πού πας και γιατί ήρθες;”/

{...}

Πιστοποιητικά Ταυτότητας Πράξη Β'

Ευτυχώς που υπάρχουν οι καθρέφτες,/οι φωτογραφίες,/πτυχία και άλλα πιστοποιητικά- /γεννήσεως, βαπτίσεως.../πατρώνυμα, επώνυμα και άλλα σχετικά- όπως επαγγέλματα, έθνη και / κόμματα, μόδα και αρwματα...

Το γράψιμο της Θεοδώρας δεν χρειάζεται καθρέφτες. “Γεννημένη στη Μεμβούρνη...το 1965 από Έλληνες γονείς, από μικρή επέδειξε έφεση στα γράμματα και μια υπέρμετρη αγάπη για τον ελληνικό λόγο. Από το 1994 έως το 2002 έζησε στον Πειραιά {...} Κατά την περίοδο εκείνη, ένωσε έντονη την ανάγκη συγγραφής ποιημάτων, την οποία η ίδια αποδίδει και στον έντονο ερωτισμό και έμπνευση που επιδαφιλεύει η Ελλάδα.”

{...}

Η Θεοδώρα, ένα βλαστάρι της διασποράς ανεβαίνει, μέσα στα τόσα φυτά που θέριεψαν κι έχουν δική τους φωνή!

Εδώ θα κλείσω προσωρινά. Σ' αυτό το δοκίμιο δεν χρειάστηκε να ειπωθεί η λέξη καλύτερο ή λιγότερο καλό. Όλα είναι αποτελέσματα ενός ιερού ενστίκτου, αποτελέσματα ενός ιερού πάθους, μιας αγάπης, αγάπης για τη γλώσσα, την ποίηση, για την ποθητή επικοινωνία. Αγάπης, τέλος, για μια σαφήνεια. Και αν λείπει το τελευταίο άστρο από την πλειάδα του συνόλου, ας γίνει αυτό εσείς που δεν συμπεριέλαβε η μελέτη, ή εσείς που γνωρίζετε καλύτερα τα μυστικά της γραφής σας. Τον τελευταίο λόγο τον έχει ο δημιουργός, που φτιάχνει το σύνολο. Ο δημιουργός του ελληνικού συνόλου και του συνόλου της ποίησης!

*Καθώς μαδάει η αγάπη, μην μείνεις έως το τέλος ./Ένα
“αγκάθι” μην καρτερείς/να κρατήσεις /για να επιβεβαιωθείς.../
Μέσα στον αγέρα/του φθινοπώρου,/μάταια περιμένεις-
η κατάληξη γνωστή./Την ευωδία του πέταλου πρόλαβε να
κρατήσεις - {...}*

Από το *Καθώς μαδάει η αγάπη*, ποίημα της Θεοδώρας Πουλοπούλου, της ευωδιάς του ροδοπέταλου που πρόλαβε να κρατηθεί.

Jenny Kontogiannis
Eleni's rose garden
(Oil painting on canvas)

Ελληνοαυστραλιανή λογοτεχνία και η γυναικεία εκδοτική δραστηριότητα

«Ας εκδοθούμε για να μη χαθούμε.»

Ένα σύνθημα που θα μπορούσαμε εμείς οι Έλληνες όχι μόνον στην Αυστραλία, αλλά και στην απανταχού διασπορά να λάβουμε σοβαρά υπόψη μας. Η προφορική διαιώνιση δεν αρκεί στις μέρες μας. Χωρίς γραπτή παρουσία είμαστε καταδικασμένοι να περιπέσουμε στην αφάνεια.

Όπως καλά γνωρίζουμε, η συμβολή της παρουσίας μας στην Αυστραλία θα εκτιμηθεί αναμφίβολα μέσω των γραμμάτων και των τεχνών. Καθήκον μας λοιπόν είναι να τα προβάλλουμε στη χώρα που ζούμε και στη συνέχεια πιο έξω. Όχι τόσο για πατριωτικούς λόγους, αλλά διότι αποτελούν μέρος της ιστορίας αυτής της χώρας και δίχως την ελληνική συμβολή, η λογοτεχνία της θα ήταν ελλειπής.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι από την οπτική γωνία της γράφουσας ως εκδότριας ελληνοαυστραλιανής λογοτεχνίας, με δίγλωσσες και αγγλόγλωσσες κυρίως εκδόσεις. Αυτή η πρωτοβουλία ξεκίνησε κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας και έρευνάς μου στο πανεπιστήμιο του LaTrobe τις δύο τελευταίες δεκαετίες όταν αποφάσισα να αφιερωθώ και στην έκδοση λογοτεχνικών έργων, δίνοντας μια κοινωνική διάσταση στις μελέτες μου. Στόχος; Το γεφύρωμα μεταξύ πανεπιστημίου και ευρύτερης κοινωνίας. Ποιας κοινωνίας όμως; Το θέμα περιπλέκεται όταν συλλογιστούμε ότι η λογοτεχνία των Ελλήνων συγγραφέων που γράφουν στα Ελληνικά διαβάζεται μόνο από ένα περιορισμένο κοινό διότι η πρόσβασή μας προς τον ελλαδικό χώρο δεν είναι, εκ των πραγμάτων, υπολογίσιμη. Είμαστε δηλαδή 'στριμωγμένοι' μεταξύ δύο κέντρων: του αυστραλιανού κέντρου, και του ελλαδικού. Η θετική άποψη όμως είναι ότι μπορούμε να εξέλθουμε από τον κλειστό μας περίγυρο και να αγκαλιάσουμε τον ευρύτερο αυστραλιανό χώρο, καθώς και τον χώρο της ελληνικής διασποράς όπου οι πιο πολλοί διαβάζουν στα Αγγλικά. Η ευρύτερη επικοινωνία λοιπόν είναι αναγκαία, ακόμη και επιτακτική.

Επιστρέφοντας στο εκδοτικό έργο της γράφουσας, με το όνομα Owl Publishing – Writing the Greek Diaspora Publication Series στόχος μου είναι να συμβάλω στην προβολή του συγγραφικού

έργου συμπαροίκων με την ενθάρρυνση, καλλιέργεια, μελέτη, μετάφραση και δημοσίευση του έργου τους, κυρίως σε δίγλωσσες ή αγγλικές εκδόσεις.

Επιπλέον, επειδή η κάθε πρωτοβουλία που παίρνει κανείς αρχίζει συνήθως από προσωπικές εμπειρίες και ενδιαφέροντα, αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι το ενδιαφέρον μου κεντρίστηκε από δύο κοινωνικά κινήματα: τον πολυπολιτισμό και τον φεμινισμό (με τις μελέτες μου στις γυναικείες σπουδές). Αυτά τα δύο βοήθησαν δημιουργώντας ευκαιρίες σε μη Αγγλο-Αυστραλούς συγγραφείς και πανεπιστημιακούς να ασχοληθούν σοβαρά με την πολυπολιτισμική λογοτεχνική γραφή, καθώς και με τη μελέτη της.

Τέλος, οι γυναικείες σπουδές με ώθησαν περισσότερο ακόμη να στρέψω την προσοχή μου στο έργο των γυναικών και να σταθώ με εκτίμηση και δέος στο τόσο πλούσιο συγγραφικό έργο των Ελληνίδων των οποίων τα θέματα επικεντρώνονται στη γυναικεία τους εμπειρία.

Σαν συνέπεια αυτού του σκεπτικού, αν και οι εκδόσεις Owl Publishing περιλαμβάνουν και έργα αρκετών ανδρών, η πλειονότητα των εκδοθέντων έργων είναι γραμμένη, ή επιμελημένη, από γυναίκες συγγραφείς και πανεπιστημιακούς, με στόχο να προωθηθεί η γυναικεία γραφή. Ουσιαστικά, αυτό αποτελεί μια θετική διάκριση με στόχο να προβληθεί το γυναικείο αφήγημα. Η γυναικεία μεταναστευτική ιστορία. Και επιπλέον, να ειπωθεί από τις ίδιες τις γυναίκες, με τη δική τους φωνή. Αυτό έχει επιτευχθεί κατά πολύ με αρκετές μονογραφίες γυναικών της πρώτης γενιάς όπως της Ντίνας Αμανατίδου, Βάσως Καλαμάρα, Αντιγόνης Κεφαλά, Γιώτας Κριλή και άλλων (σε δίγλωσση έκδοση, ή στα Αγγλικά).

Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι ένας μεγάλος αριθμός πρώτης, δεύτερης, ακόμη και τρίτης γενιάς έχει εκδοθεί μέσα από ανθολογίες, όπου δίνεται η ευκαιρία σε περισσότερες συγγραφείς να πάρουν μέρος, από ανερχόμενες μέχρι και τις πιο φτασμένες. Δύο τέτοιες ανθολογίες από το Owl είναι οι εξής:

(1994) *Re-telling the Tale: poetry and prose by Greek-Australian women writers* - *Με δικά μας λόγια: Ελληνίδες συγγραφείς της Αυστραλίας* (συνεπιμέλεια με την Κωνσταντίνα Ντούνη). Περιλαμβάνει ποιήματα και πεζογραφήματα από σαράντα δύο συγγραφείς και μεταφράστριες, και είναι σε δίγλωσση μορφή.

(2006) *Mothers from the Edge* [Μντέρες από το περιθώριο]. Περιλαμβάνει νέα πεζογραφήματα από είκοσι οκτώ γυναίκες

συγγραφείς, ειδικά γραμμένα πάνω στο θέμα μητέρας και κόρης, και είναι μόνο στην Αγγλική.

Στις δύο αυτές ανθολογίες καταγράφεται – λογοτεχνικά – η γυναικεία εμπειρία, με φόντο τη μετανάστευση. Και αρχίζω από το ιστορικό αυτών των ανθολογιών:

Το 1994, σε συνεργασία με τη συνάδελφο Κωνσταντίνα Ντούνη, επιμεληθήκαμε, μεταφράσαμε και εκδόσαμε την προαναφερθείσα ανθολογία *Re-telling the Tale / Με δικά μας λόγια*, με στόχο να αποτελέσει ένα λογοτεχνικό χρονικό της γυναικείας μεταναστευτικής εμπειρίας. Τα θέματα και λογοτεχνικά στυλ ήταν ποικίλα, όλα μαζί όμως έδιναν μια ολοκληρωμένη εικόνα του τι σήμαινε ξενιτιά για τις Ελληνίδες μετανάστριες σε μια χώρα όπου τα πάντα ήταν διαφορετικά όπως γεωγραφική θέση, κουλτούρα, παράδοση, γλώσσα, νοοτροπίες και άλλα ακόμη. Επιπλέον, η ιστορία τους δεν θα δινόταν μέσω ανδρών ή άλλων σχολιαστών, αλλά μέσω της δικής τους φωνής και μάλιστα πλάι με τη μετάφραση προς τη μία ή την άλλη γλώσσα (ανάλογα σε ποια ήταν γραμμένο το έργο αρχικά) ώστε να διαβαστούν από ένα ευρύτερο κοινό.

Ο στόχος στην ανθολογία *Mothers from the Edge* μια δεκαετία αργότερα ήταν να απευθυνθεί το βιβλίο αυτό κατευθείαν σε ένα αγγλόγλωσσο κοινό, είτε είναι ελληνικής καταγωγής, είτε αγγλοαυστραλιανής. Και αντί το θέμα να είναι η μεταναστευτική εμπειρία σε όλες τις εκφάνσεις της, όπως έγινε με την προηγούμενη ανθολογία *Re-telling the Tale*, αυτή τη φορά να επικεντρωθεί στη σχέση μητέρας και κόρης και στον τρόπο που αυτή η σχέση έχει επηρεαστεί από τη μεταναστευτική εμπειρία.

Ήταν επίσης μία πρόσκληση στις συγγραφείς να καθίσουν όλες μαζί σταυροπόδι στο πάτωμα (όπως γράφω στην εισαγωγή),

Dimitri Nickas

Owl

(Construction from recycled metal from the *Antipodean Palette* exhibition)

να μας διηγηθούν ιστορίες, και στην πορεία να γελάσουν, να κλάψουν, να εξυμνήσουν, να θρηνήσουν, να γιορτάσουν και να διαλογιστούν. Θέμα; Μπότερες και κόρες. Ως γυναίκες, βεβαίως, έχουν ένα κοινό: Είναι όλες κόρες. Οι μισές περίπου είναι επίσης μπότερες, ελάχιστες δε είναι και γιαγιάδες. Έχουν επίσης ως κοινό στοιχείο την προέλευσή τους η οποία είναι ελληνική, με καταβολές στην Ελλάδα και Κύπρο, και την ευρύτερη ελληνική διασπορά από τη Μικρασία και τον Πόντο μέχρι τη Ρωσία και Ρουμανία.

Διαβάζοντας το έργο τους, θ' αφουγκραστούμε την τόσο ουσιαστική και σπουδαία συνομιλία ανάμεσα σ' αυτές τις γυναίκες και τους «ατέλειωτους διαλόγους» με τις μπότερες τους, όπως σωστά επισημαίνει η Αντιγόνη Κεφαλά στο πρόσφατο έργο της *Conversations with Mother* (στο βιβλίο της *Summer Visit: three novellas*). Για την Κεφαλά η σχέση αυτή είναι «ένας αένας, ρευστός διάλογος» που μας βοηθά, ως μπότερες και κόρες, να διαμορφώσουμε χαρακτήρα, αξίες, κοινωνικές σχέσεις και στάση ζωής, γενικά. Με αυτά το σχόλια, η Κεφαλά περιγράφει, χωρίς να το γνωρίζει, αυτό που όλες οι συγγραφείς στην ανθολογία αυτή πετυχαίνουν.

Η ερώτησή μου λοιπόν στις συγγραφείς που θα έπαιρναν μέρος στην ανθολογία *Mothers from the Edge* ήταν: Πώς θα απεικονίζατε τη σχέση σας με τη μητέρα σας σε ένα λογοτεχνικό κείμενο; Επιπλέον, πώς θα απεικονίζατε τη σχέση σας με τη μητέρα σας αν γεννηθήκατε στην Αυστραλία από μπότερες που έφθασαν ως μετανάστριες την εποχή του πενήντα και του εξήντα; Κατά κάποιον τρόπο είναι σαν να τις ζητούσα να ανοίξουν το κουτί της Πανδώρας. Τι θα έβρισκαν άραγε εκεί; Για κάποιες ήταν μια επώδυνη εμπειρία. Μια άσκηση αγάπης, ή αλλού μια άσκηση πένθους για τη μητέρα που χάσαν. Για άλλες ήταν θεραπευτική και σχεδόν εξυγνιαστική.

Τα αποσπάσματα που ακολουθούν είναι μερικά μόνο δείγματα από τα λογοτεχνικά κείμενα που συμπεριλαμβάνονται στην ανθολογία αυτή.

Για πολλές από τις συγγραφείς της πρώτης μεταναστευτικής γενιάς, η μνήμη παίζει τον κύριο ρόλο. Και μνήμη σημαίνει απώλεια. Αυτό είναι γνωστό. Και όταν κάτι λείπει, ή δεν υπάρχει πια, τότε διεγείρει περισσότερο ακόμη τη φαντασία του/της συγγραφέα. Και πράγματι η διασπορά είναι ένας χώρος που παράγει τέτοιες προϋποθέσεις. Είναι κάτι σαν ένα παρατηρητήριο από όπου οι συγγραφείς μπορούν να στοχαστούν, ή να ξεδιαλύνουν τις πολυπλοκότητες του

παρελθόντος, όπως αναφέρω στην εισαγωγή της ανθολογίας.

Ορισμένα κείμενα αυτής της πρώτης γενιάς απεικονίζουν την παιδική ηλικία των συγγραφέων, και οι αναμνήσεις εκείνης της ωραίας εποχής γίνονται τώρα βάλσαμο για τις ξενιτεμένες κόρες:

Κάθε χρόνο δεν έλειπε από το σπίτι μας ο Καζαμίας. Όχι για το εορτολόγιο. Η μητέρα τις εορτές τις ήξερε όλες απ' έξω. Αλλά για τις λογοτεχνικές σελίδες που περιλάμβανε... Εκτός από ελληνικά ποιήματα υπήρχαν και γαλλικά σε ελληνική μετάφραση... και άλλα πολλά, που τα θυμάμαι ακόμα αυτολεξεί. Τίποτε δεν πάει χαμένο, όταν οι άνθρωποι που σε γαλουχούν είναι γεμάτοι με φως! Και η μητέρα μου ήταν το φωτεινό αστέρι της ζωής μου.

(Ντίνα Αμνατίδου)

Υπάρχουν οδυνηρές ιστορίες όπου μητέρες των οποίων οι κόρες έχουν ξενιτευτεί, αρρωσταίνουν βαριά, αλλά η τεράστια απόσταση εμποδίζει τις κόρες να φτάσουν στην ώρα τους για να βοηθήσουν την άρρωστη μάνα, ή να πουν το στερνό αντίο στην κηδεία της:

‘Έλα, καλή μου, θα σου πληρώσω τα ναύλα. Έλα, είμαι άρρωστη!’ την εκλιπαρούσε με τρεμάμενη φωνή. Όμως δεν μπορούσα να πάω γιατί ήμουν κι εγώ μητέρα. Η δικιά μου η κόρη που βρισκόταν στην εφηβεία είχε επαναστατήσει... Έπρεπε να είμαι εδώ να της συμπαρασταθώ, αν και δεν μπορούσα στην ουσία να τη βοηθήσω.

(Γιώτα Κριλή)

Αρκετές από τις ιστορίες απεικονίζουν όχι μόνο μητέρες και κόρες, αλλά και γιαγιάδες δίνοντάς μας έτσι τρεις γενιές γυναικών. Στην παραδοσιακή Ελλάδα, η γιαγιά έπαιζε σπουδαίο ρόλο στο να μεγαλώσει τα εγγόνια της που, σύμφωνα με το ρητό, είναι δυο φορές παιδιά της. Οι γιαγιάδες σε μερικές από τις ιστορίες υποφέρουν περισσότερο από τον ξενιτεμό των παιδιών τους. Υπάρχουν οδυνηρές σκηνές ζωντανού χωρισμού όταν τα παιδιά μεταναστεύουν και η γιαγιά μένει πίσω:

Είχε μείνει εκεί στην εξώπορτα, με τις δύο τεράστιες οξιές, χλωμή, εγκαταλελειμμένη από όλους. Ό,τι πιο πολύτιμο είχε στη ζωή της ήταν σε κείνο το λεωφορείο που τώρα έφευγε...

(Μάρθα Μυλωνά)

Ιστορίες για νεαρές κοπέλες-νύφες που ήρθαν με τα καράβια να παντρευτούν άνδρες που γνώριζαν μόνο από μία φωτογραφία:

Η μητέρα μου δεν έλεγε πολλά... εγώ έβλεπα ότι ήταν δυστυχισμένη,

αλλά τότε δεν γνώριζα το λόγο. Αργότερα μου το εκμυστηρεύτηκε η ίδια. 'Το μόνο πράμα που κέρδισα απ' το γάμο μου είναι ότι έκανα τα παιδιά μου, έχω ένα σπιτάκι και το στομάχι γεμάτο.'

(Χρυσούλα Σίμου)

Ιστορίες με αυστηρές και σκληρές μάνες που αδυνατούν να εκδηλώσουν αγάπη προς τις κόρες τους. Μάνες που είχαν γαλουχηθεί να στηρίζουν μια θρησκεία και παράδοση καθαρά πατριαρχική. Η κόρη σ' αυτή την ιστορία δηλώνει με αποφασιστικότητα:

Δεν θα γίνω ποτέ σαν τη μάνα μου.

(Αναστασία Γκόνη)

Ιστορίες επίσης για γυναίκες που θέλουν να γίνουν και οι ίδιες μητέρες, αλλά για διάφορους λόγους αδυνατούν:

Εσύ φταις, γιατί το άφησες τόσο αργά; Τώρα το πουλάκι πέταξε.

(Βασιλική Νίχα)

Και η απέραντη ευτυχία για εκείνες τις κόρες που αργούν αλλά τελικά το κατορθώνουν:

Κάθισα στην άκρη της μπανιέρας κι έβαλα ένα δυνατό κλάμα. Ήταν σαν να ενώθηκε με το κλάμα όλων των γυναικών από τα βάθη του χρόνου που ήθελαν απελπισμένα να κάνουν ένα παιδί... Ήταν ένα κλάμα χαράς, της μεγαλύτερης χαράς που υπάρχει.

(Κωνσταντίνα Ντούνη)

Ιστορίες για μητέρες με έναν διακαή πόθο να δούνε τις κόρες τους να αποκτούν μόρφωση ώστε να έχουν μια καλύτερη ζωή από τη δική τους:

Η Ντίνα προσπαθεί να συγκρατήσει τα δάκρυά της, αλλά περίμενε τόσο καιρό γι'αυτή τη στιγμή: Να δει την κόρη της να παίρνει το πτυχίο της Νομικής, να γίνει ένα σπουδαίο άτομο που θα έχει πάντα χρήματα και σεβασμό. Η κόρη της θα είχε τη ζωή που δεν μπόρεσε ποτέ ν' αποκτήσει η ίδια.

(Αντζελα Κωστή)

Ιστορίες από την οπτική γωνία της κόρης που στοχάζεται πάνω στις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ μάνας και κόρης, συνειδητοποιώντας ότι κάποια μέρα θα χρειαστεί να συνεχίσει η δικιά της γενιά τα παλιά αυτά έθιμα του πένθους, ως φόρο τιμής προς τις μητέρες τους:

Εχθές, όπως ετοιμάζα το βραδινό μας, η μαμά ξεφλούδισε τα μύγδαλα

και κοσκίνησε τη ζάχαρη άχνη. Σε λίγα χρόνια θα ετοιμάζω εγώ τα κόλυβα. Θ' αγοράζω το πρόσφορο. Θα γράφω τα ονόματα στο ψυχοχάρτι.

(Βίκη Τσάκωνα)

Ιστορίες για το θέμα της πολιτισμικής ταυτότητας στις μεταναστευτικές γενιές:

Η μητέρα μου, μια γυναίκα από δύο κόσμους. Μια γυναίκα που κρατούσε τα παλιά ελληνικά έθιμα. Αλλά ήταν και Αυστραλέζα... Και να 'μαι κι εγώ τώρα, με κάτι κι'από τους δύο κόσμους. Μια Ελληνο-αυστραλέζα.

(Τούλα Νικολάου)

Και τέλος, ιστορίες για μητέρες που γερνούν πια στην ξενιτιά κι οι ρόλοι αντιστρέφονται με την κόρη να φροντίζει πια εκείνη τη μητέρα της:

Τη βοηθάω να ξαπλώσει, τη σκεπάζω με το εμπριμέ πάπλωμα μέχρι το λαιμό. Έτσι ακριβώς είχε κάνει κι εκείνη κάποτε, όταν ήμασταν μικρά. Μας έβαζε στο κρεβάτι και μετά άναβε το καντήλι στο εικονοστάσι.

(Ευγενία Τσούλη)

Τα παραπάνω αποσπάσματα είναι μόνο κάποια από τα εικοσιοκτώ κείμενα που συμπεριλαμβάνονται στην ανθολογία. Είναι όμως αρκετά ώστε να δώσουν μια γεύση του ευρέως φάσματος των θεμάτων και προβληματισμών που απασχολούν την πρώτη και τις επόμενες μεταναστευτικές γενιές των Ελληνίδων γυναικών.

Αξίζει να αναφερθεί εδώ ένα απόσπασμα από την ομιλία της Joy Damousi, (καθηγήτριας Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Μελβούρνης) στην παρουσίαση της ανθολογίας. Η εν λόγω ιστορικός χρησιμοποιεί συχνά λογοτεχνικά έργα ανάμεσα στις άλλες πηγές της έρευνάς της.

Η πολυμορφία αυτής της συλλογής [Mothers from the Edge] εγείρει το ερώτημα σχετικά με τη λογοτεχνική γραφή και την πολιτισμική μνήμη. Μπορεί η λογοτεχνική γραφή να παρέχει ένα αποκλειστικό μέσο ανάλυσης της συναισθηματικής ζωής και της πολυπλοκότητας της σχέσης μάνας-κόρης; Η απάντηση είναι ένα κατηγορηματικό ΝΑΙ, διότι το καθένα από τα κείμενα έχει συλλάβει το βάθος και τη δύναμη αυτής της σχέσης.

Όπως επίσης αναφέρει στην ομιλία της η Joy Damousi, η ίδια η μητέρα της δεν είχε καθόλου επίσημη μόρφωση, αλλά

οι εξιστορήσεις της για τη ζωή της πίσω στην πατρίδα και η συνεχής ενασχόληση με ένα οδυνηρό παρελθόν ενέπνευσαν την κόρη της να γίνει ιστορικός.

Το παράδειγμα αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα της παρούσας συζήτησης ότι αν και οι περισσότερες μητέρες της πρώτης γενιάς έφθασαν ως μετανάστριες στην Αυστραλία, χωρίς ούτε καν τη στοιχειώδη μόρφωση, εντούτοις ενέπνευσαν τις κόρες τους να ενδιαφερθούν για τη ζωή των μπετέρων τους ώστε να θέλουν να την καταγράψουν με διάφορους τρόπους. Στην περίπτωση μας, το κάνουν μέσω της λογοτεχνικής γραφής. Και εδώ βρίσκεται η ουσία. Πολλές από τις μητέρες, που περιλαμβάνονται ως προσωπογραφίες στην ανθολογία *Mothers from the Edge*, το χρωστάνε στις κόρες τους που έχουν τη δυνατότητα να γράψουν, ώστε να διαδοθεί η ιστορία και των δυο τους και να έχει μια παρουσία γραπτή η οποία θα παραμείνει ως μαρτυρία της γυναικείας ελληνικής, μεταναστευτικής εμπειρίας.

Ολοκληρώνοντας τη συζήτηση αυτή, οι δύο παραπάνω ανθολογίες συμβάλλουν στη διάδοση αυτής της εμπειρίας και δείχνουν πόσο επιτακτική είναι η ανάγκη να συνεχιστεί η εκδοτική δραστηριότητα με στόχο ένα ευρύτερο κοινό το οποίο να πληροφορηθεί σχετικά με την ιστορία μιας ευάλωτης αλλά και δυναμικής ομάδας της πολυπολιτισμικής Αυστραλίας, απολαμβάνοντας συγχρόνως και τη λογοτεχνική πλευρά της αφήγησης.

Σχετική βιβλιογραφία (συλλογικές εκδόσεις)

(1992) Helen Nickas, *Migrant Daughters: the female voice in Greek-Australian prose fiction (literary studies, English)*

(1994) Helen Nickas and Konstandina Dounis (editors), *Re-telling the Tale: poetry and prose by Greek-Australian women writers – Με δικά μας λόγια: Ελληνίδες συγγραφείς της Αυστραλίας* (anthology, Greek-English)

(2006) Helen Nickas (editor), *Mothers from the Edge: an anthology* (new prose fiction by Greek-Australian women writers, English)

(2008) Ελένη Νίκα (επιμέλεια και μετάφραση από τα Αγγλικά) *Γυναίκες των Αντιπόδων: ελληνοαυστραλέζικα διηγήματα* (Ελληνικά)

Άρθρο

«Ελληνίδες συγγραφείς της Αυστραλίας: πορεία προς το 'κέντρο'» (Ελληνικά και Αγγλικά). Εκδόθηκε από τη Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού σε βιβλίο με τίτλο: *Women Writers of the Greek Diaspora - Ελληνίδες συγγραφείς της διασποράς*, Athens 2001.

Greek-Australian women's writing

Of journeys, motherlands and old photographs...

Many beautiful descriptions of Greece's landscape have flowed from the pens of writers of non-Greek background. Indeed, Greece has always attracted writers and artists of all predilections who seem to flock there for much sought after inspiration. It is hardly surprising, then, to find that first generation Greek-Australian women writers have written wonderfully evocative, lyrical descriptions of their homeland. The following stanzas by Dionysia Mousoura-Tsoukala constitute a prime example:

...Fireflies at the foot of the mountain
Are gilding the lace.
Moon-rays are building
Ribbons and turrets.

The little boat is resting
In the silvery sea
And, as it dances in the spray,
Longings and passions are evoked.

as does the following prose poem by Litsa Nikolopoulou-Gogas:

An orange sunset, late afternoon, and I am walking next to the brooks
where the willow trees bathe their branches in the shimmering water.
The women sit on the step dizzy from May's endless perfumes,
vying with each other to thread the golden cotton onto the needle
to embroider the melodious dove. I will never forget.

The last sentence draws attention to the fact that the writer is creating images informed by a different time frame through the prism of recollection. Both passages create a scene of visual beauty and entrenched harmony, encapsulating a moment in time infused with an underlying 'truthfulness of depiction' stemming from an instinctive engagement with their subject matter. It is significant to note that such descriptions from first generation Greek-Australian writers are not the flowery offerings of the detached observer; the writers cited throughout primarily hail from rural communities thereby having an intimate relationship with the physical landscape, borne of cultivating land that had been in their family for generations. Summarily dismissing these

works as the nostalgic utterances of immigrant writers living in the past, is to totally ignore the enormous body of literary work that depicts, in painfully vivid detail, the events that drove them to leave their homeland in the first place.

One of the strongest motivating forces behind the mass-migration that characterized the early 1950s was that of sheer hunger. People in Greece had been starving for the better part of a decade. The Second World War decimated the country. The Civil War that followed left indelible scars that are not only still evident in Greece today, but in any part of the Greek Diaspora that one cares to examine. These horrific events feature extensively in the creative offerings of Greek-Australian women writers. Soula Gessa-Liveriadis' prose encapsulates that particular moment when things just 'didn't seem right' to her young protagonist:

You could feel it in the air, sense it in people's sullen faces, the whispering voices, the suspicious glances. The joyful optimism that followed the end of the German occupation was gradually replaced by hate and fanaticism...

What the Second World War left standing, the Civil War finished off. By 1950 Greece was a country completely obliterated by war, hunger and deprivation. Greece's citizens were in utter and complete despair. If things were horrific for people generally, they were utterly untenable for the women, particularly the vast majority of them who were directly affected by the abject poverty and the ensuing lack of education that it precipitated.

In *Love Begins with an A*, Jeana Vithoulkas' protagonist Fiore visits her ancestral homeland, Zakynthos, and is privy to some startling revelations about the reasons for her mother's post-war migration to Australia. She had fallen madly in love with a local boy who loved her with equal passion and wanted to marry her. Unfortunately, his involvement with leftist politics landed him in jail. His father moved heaven and earth to have him freed and then promptly married him off to a local girl with a hefty dowry. Fiore's mother was heartbroken. She knew the lonely fate that awaited her, a poor girl without a dowry. She finally left her island to marry a Greek man who had emigrated to Melbourne some years before and had sent word that he was looking to wed a girl from 'back home'.

'As if I'm going to hang around here', she announced, 'waiting for the honourable knight who'll take me without a single drachma. Caesar it

is. Australia it is.'

...Caesar and Mariza finally met in the early summer at Station Pier in Port Melbourne. She got off the boat wearing a pale green floral dress she had made herself, and my father greeted her with a bouquet of flowers. They married five months later...

Because Caesar had originated from her island, Mariza had ascertained that he was a good man. However, thousands of women at the time arrived in Australia to marry a Greek compatriot 'sight unseen'. The only thing they had by which to recognise the intended betrothed was a black and white photograph. The following poem by Keti Pavlou encapsulates the mood of underlying sadness:

With a heart so badly broken
and with lips trembling with fright
I left all that was familiar
on that bitter, final night.

A black and white photograph
I was clutching in my hand
of the man I was to marry
when in Australia I did land.

As to the fate of all of these young women who came here for a better life via 'a black and white photograph', there is no detailed documentation or research analysis, either here in Australia or in Greece. It is again to the literary offerings of Greek-Australian women writers that we turn to fill in the blanks. Ekaterini Mpaloukas explores this theme in her prose piece entitled, 'Panoraia'. The initial setting is the port of Pireas – a spot that has become synonymous with departure and heartache in the psyche of an entire race. As the writer is about to embark upon the ship, overcome with emotion after having just torn herself away from her mother's embrace, a stranger thrusts a small brown paper packet in her hand to give to 'her sister, Panoraia.' After painstakingly seeking her out, they open the gift together, a beautifully embroidered handkerchief with the words 'may Mother Mary watch over you'. This causes both women to become emotional and Panoraia confesses to Ekaterini the painful reasons behind her enforced migration. She was engaged to be married when her fiancé abruptly left her, migrating to Africa, never to be heard of again. She was pregnant at the time, refused to abort the baby, instead opting to adopt her little girl out to a good family. Leaving the country was her only option:

We met up again some thirty years later, quite by chance, at church during the Saturday evening Resurrection service. She told me about her marriage and how lucky she was to find such a good man, and about her four children... They were due to leave for an extended holiday in the homeland. At her husband's insistence they were going so as to attend her daughter's wedding. The girl's adoptive parents kept in touch, informing her of her biological daughter's progress. Panoraia looked positively radiant!

That Resurrection Service was, for me, a night of true Revelation...

Whatever the reasons behind these women leaving their homeland, the result is the same: from the moment that they set foot on the ship or plane that took them away, they severed ties with their motherland and, by natural extension, with their mother. There was no one to help them, no one to advise them. They did not speak the language of the new land. They were alone in an alien environment. The translucent thread that bound mother and daughter from one generation to the next – most came from a particular rural topos, that specific place/village of birth, where their family tree could be traced back for literally thousands of years – was irrevocably broken.

Is it any wonder that the superimposition of the mother figure on the image of the motherland became an endemic feature of these women's writings. Dina Amanatides' poem 'Message to my Mother' contains an achingly sad manifestation of this superimposition, thereby giving credence to the notion of 'mother, from whom we leave and to whom we return, the one who is the starting point of all journeys and the point of reference for all destinations...we know there is no homecoming unless mother is at the end of it'. It was a difficult poem to translate and so I lived with it for quite some time:

...Mother
I will never see again
the familiar landscapes,
the colours, the days, the evenings
I speak a new language, I look at a new sun
new sounds console me.

Mother
I have not forgotten you
but even if I come
you won't be standing at the front door
waiting for me

and that is why I cannot bear the thought
of return.

Indeed, one of the most complex themes through the prism of the diasporic experience is that of the preoccupation with the actual experience of motherhood. The post-50s mass migration gave rise to a plethora of women dealing with the concept of a mother who was markedly absent. For many first generation immigrant women finally reuniting with their mother after thirty or forty years meant re-acquainting themselves with a woman they barely know. In her epic poem 'Portrait of a Woman', Yota Krili paints a vivid picture of the convergence of gender, class and cultural threads, the entwining of which has served to constrict women throughout time:

She was 83 when I visited her.
Her eyes were bleary but still
she was agile and sturdy.
She was my mother but I did not know her till then.
She had no time to mother her girls.
She loaded the table with fruits of her garden
spread her woven blankets on the beds
opened her chest and offered me her heirlooms
some were meant to be my dowry.
She enchanted my daughter
with her spinning of songs and folktales...

The tragedy of the exilic condition is distilled in the horror of the moment when the mother dies without the immigrant daughter making it back in time for the last meeting; the last rites. The following lines from the memoir by Eleni Frangouli-Nickas are singularly memorable, the terseness of the language creating a haunting underscore that further heightens the aching finality of it all. The writer has just given a paper at a conference in America, after which she intended going to Greece to spend some time with her mother:

Eleni, is it you?

George's voice sounded odd and remote.

I'm sorry. It's your mother. She passed away earlier today.

Silence.

Are you there, Eleni? Can you hear me? She will be buried in the morning. I've been ringing for hours but you weren't in your hotel room.

Now it was I who had an overwhelming desire to stroke my mother's forehead. It's my turn to do it, but I will not make it. I am going to miss the chance to say goodbye...

The centrality of the extended family and the relationship it renders possible between the past and the future is endemic to village life. Greek immigrant women, having lost the presence of 'all who have gone before' have focused all their energies on their offspring and on the host country that is encasing and nurturing them. One of the fascinating manifestations of this particular focus is that Greek-Australian women's writings are much less overtly nostalgic for the lost homeland than one might reasonably expect. Some of the most moving evocations of the profundity of their relationship with this 'foreign' land emerge from their pen. Ioanna Liakakou has written numerous poems that positively radiate her profound gratitude to, and love for, her adopted city:

Melbourne, my beloved city,
it is here with you
that my love remains.
My love cascades
in your parks,
my life unfolds
in your pathways.
Melbourne, my precious city,
city of mine.

Moreover, many writers including Vasso Kalamaras, Yota Krili, Zeny Giles, Loula Papazoi, Koula Teo, Sophia Cathariou, Fotini Troupis, Georgia Xenophou and many others, have all engaged in writings reflecting a profound appreciation for various facets of the Australian landscape. There is an underlying note of gratitude and a finely delineated familiarity with the 'earth' of their adopted motherland. Because Greek immigrants tended to settle in Australia's major cities, one can often overlook the fact that significant numbers settled in rural areas – particularly so as a legacy of official directive form accommodation camps such as Bonegilla, for example. Vasso Kalamaras' play *The Bread Trap* revolves around Chrysa, a young educated Greek woman who is brought out to Australia in the 1950s to be reunited with her family who had migrated several years before. Much to her dismay, life in the new country involved nothing but working endless hours on the family's tobacco farm in the 'middle of nowhere' - the insurmountable loneliness further intensified by linguistic isolation and the constrictions of culturally endemic

patriarchy. Paradoxically, the only salvation comes within the very landscape that engenders her enshrouding alienation, its harsh beauty encapsulated in passages of extraordinary lyricism. Indeed, Greek-Australian women writers have written many poems inspired by the Australian bush. The following stanzas are by Zeny Giles:

Your mountains and your waterfalls
Won't fit inside my camera
And here upon this peak
encircled by immensity,
my dizzy mind can't grasp you.
Your land was made
for some great breed of giants
and while no serpent stings,
I fear you could crush me with a rock
or freeze me in your ice-blue stillness.

Second-generation women writers are invariably dealing with a mother who is very much present and whose endless hardships and many sacrifices give license to a heightened notion of expectation where their offspring is concerned. This inevitably leads to either extraordinary closeness or to the bitterness of conflict. In her short story *From Her Words to my Mouth* Angela Costi dexterously interweaves both states. We have here the scene where the mother pays an unexpected visit to her daughter's flat – her *lawyer* daughter, her pride and joy, the embodiment of all her hopes and dreams. Her daughter's moving out of home and insistence on choosing non-Greek boyfriends have perplexed and devastated her:

Dina is silently appalled by Anna's flat with its cobwebbed hallway, old light-fittings, damp walls. How could Anna live in such squalor and foolishly believe it was charming? Dina knows Anna has stopped listening to her. Against her wishes, Anna left home without her blessing. She continued to see Sharif until he left her for another. Dina knew he was 'no good' from the start. Her attempts to bring Anna back home to safety, to security, to family love that would never leave her, no matter what, was not enough...And this new one Kris, with his sharp nose and hooded eyes, looks like a devil. At least the Muslim was handsome. This German looks like he is ready to fall over at the slightest nudge from the wind. He is so skinny. Where does she find them? Under rocks?

Just as Greek-Australian women writers have written beautiful evocations of the Australian landscape, so too have their

second generation counterparts written beautifully about the Greek landscape. If the 1950s and 1960s were characterized by the ‘tyranny of distance’, this new millennium is plagued by the ‘tyranny of proximity’. One of the more fortuitous byproducts is that there is a greater facility for travel back to Greece. Such visits do not merely constitute a sort of detached sojourn to the parents’ homeland but entail an opportunity for the contextualization of memory; enabling the superimposing of one’s own experiences of family mythologies over the neon-bright realities of present-day landscapes. Eugenia Tsoulis highlights this in the following passage:

I had returned many times, to pick up the pieces drifting around my memory, walking through the streets of Psillalonia, trying to find my bearings, the lemon tree in the garden, the whitewashed cottage with the red tiled roof, the yoghurt man, the horse that left the droppings we would gather for the vineyard, the hill with the paper kites flying wild above blue fields of irises. And not showing any disappointment that nothing here had remained the same... I drove around the streets, searching space behind one apartment block after the other, blocking the view to the sea, no vineyard close by or in the distance, my past blocked out forever.

In her prose piece, *Visiting the Island*, Anna Couani paints a vivid portrait of the ancestral island Castellorizo. Situated in precarious isolation from the plethora of other islands in the Mediterranean and just a stone’s throw away from the mainland of Turkey, its strategic geographical position has ensured a turbulent and often violent history at the hands of a succession of invaders. However, the incessant array of marauders did not succeed in eroding its social fabric to the extent that mass migration and the advent of globalization managed to do. Into this complex narrative depicting social desolation, physical beauty and cultural formations informed by entrenched patriarchal structures, Couani interweaves her own position, beautifully encapsulating the impossibility of any vague notions of an ‘objective’ stance. Through her use of meta-fiction ‘she is artfully unsettling traditional distinctions between reality and fiction and exposes the arbitrary notion of boundaries’:

...the narrator (who is the writer) is no less touched by the immediate situation and no more able to achieve a distance on it than any of the other players in it. This narrator is here on the island at the time of writing – making friends, doing the washing, taking out a calculator to convert drachmas to dollars and like many others, visiting the

place where the family came from. Still, after generations, stung by the events which tore the place apart. At the more personal level, the female narrator, no longer young and dewy but young enough to be expected to conform, finds herself as a tourist sitting amongst groups of men all day while the local women remain virtually unseen, at home doing the housework perhaps or holding court in private with other women or in family groups. The narrator, deprived of female company and constantly negotiating the obstacles thrown up by the men on the passage through town. The men, like everywhere, posted like sentries at the public meeting place between cultures.

Whereas Ioanna Liakakou dedicated a poem to the city of Melbourne, avant-garde poet Thalia dedicates the poem 'Byzantine Walls' to the northern Greek city of Thessaloniki, thus demonstrating the potential of the initially alien environment to capture their imagination and to widen the parameters of their concept of 'home'. Thalia's cognizance of the landscape of this city, eventuating as it did after a prolonged stay there, is amply reflected in the sustained metaphor of the appropriation of its hidden elements by the insightful gaze of the poet:

behind the huge wall
another city lives
the houses are small
some
two storeys high
inbetween
and in and out
narrow steep path
curve
in between
small houses...

Hermione Vassiliou conceives of her thematic preoccupations within the framework of a lost homeland, the underlying cohesion in her case stemming from the all-embracing figure of the mother archetype:

On the 11 o'clock train the old Chinese woman sits with closed eyes and, in that serene fluttering of her eyelids, holds all of chokingly crowded enormous China. Within my own closed eyes, I hold the image of my grandmother and of my chokingly hurt tiny homeland. As we passed through South Yarra station, the old woman folded her hands in her lap as did my grandmother a few years ago. Identical images, yet the adored memory clips-clips away, letting fall on my tired lap – as if escaping from an aromatic hearth – scents of the

countryside, of freshly baked olive bread and fresh goat's milk. And at ten past eleven the old woman sitting opposite sighed, a sigh that I have heard within me long ago.

The ten minutes that framed the scene were pervaded by successive superimpositions of different places, different times – China, Cyprus – all conceived within the writer's memory and ever-informed by the ecumenical stance that immigration, and living a multicultural sensibility on a day to day basis, has rendered possible. This poignant scene culminates in the perception of the conjoined sigh that seems to emanate from the unfathomable depths of the collective history of women's suffering. This is further crystallized in the final exclamation, 'pain is something that I have learned to know well in every language'. Although languages are, indeed, 'defined by difference' there is something about this post-modern assertion that completely ignores those subtle threads of intuitive communication that inevitably unite us all. Such thematic preoccupations also characterise the writings of Maro Nikolaou, Tes Lyssiotis, Dorothy Pouloupoulos, Despina Michael and Andrea Garivaldis.

Antigone Kefala is a writer for whom the metaphor of the journey has informed her own life as much as it has the unfolding cadence of her words. She became cognizant with a multiplicity of diasporas, being a child of Greek parents in another European country, and then relocating a number of times henceforth. In *Modernity as Exile*, Papastergiadis' examination of this epoch's essential 'unlocatability' of the moment of departure and arrival – when did one truly leave...was it in a dream, with a rumour, on a wish, or in a ship...as for the arrival, is it the place of destination or some way between destiny and return? – resonates in much of Kefala's creative output. In her prose she meanders constantly around such notions. Melina, in *The Island*, is beseeched by her university friends to sing one of the 'old songs' from her country. She obliges, all the while her thoughts lacing around the 'roads of forgetfulness that went deeper and deeper, taking away the mind's landscape, and the signs, and the return journey an unmapped dream.' All of these thoughts are beautifully elucidated in numerous poems, the following stanza constituting a particularly evocative example:

In dreams begins the journey they would say
moving the candle in the darkened room
that smelt of cherry jam and basil.

I watched their shadows moving on the walls
straining to hear the corners creaking in the dark
afraid of the black night that fell outside...

The migratory trends of the post-war years that saw the mass-exodus of young men and women from their homeland is now being replaced by the ultimate exodus from this life to the next. Hundreds of thousands of these immigrants are in their twilight years. The specificity of the particular topos from which they hailed has never been more strikingly signified for me than through the pages of Greek-Australian newspaper *Neos Kosmos* in the 'Death Notices' section. This is expanding constantly to the point where it now covers three to four pages, and under each photograph of the deceased is clearly stated the particular small village from which they hailed. I don't know if the journey ends at this point. This is the realm of the mysteries. What I do know is the fundamental truth of these haunting words:

You become tied to a landscape
where you've buried
even one beloved person in its soil...

Another truth is that irrespective of the degree of nostalgia expressed, most immigrants did not return to their original homeland. And yet, the mood of impending finality is lightened by the truly intriguing developments of the last decade or so. That is, their second and third generation offspring tend to visit Greece often, with some even successfully resettling there. In the case of the Fiore, the protagonist of *Love begins with an A*, what begins as the pursuit of the imaginary homeland, the seeking of the ancestral home 'from whence it all began', transforms into a fulfilling quest to create a space for herself within a milieu that she comes to perceive through a singularly realistic lens.

There seems to be an endemic pull, a primordial urge, to rediscover oneself within a space that signifies linguistic and cultural lineage, perhaps informed by the collective unconscious, and tremulously linked with Plato's idealized quest to 'Know Thyself'. Within the gossamer of this nexus of past and present, ancestors exert their right to be, the cognizance of which can surprise you even in the most unlikely of circumstances:

I look down at the fish on my plate,
its lifeless eyes stare into the distance.
Our host nods encouragingly at me,
but I don't know the proper Greek to explain,

in Australia I only eat fish fillets.
How can I tell a Greek fisherman's wife
that I have never deboned a fish?
I look down at the fish, and raise my knife.
Somehow, I know to cut out the spine first.
All the bones are laid on a plate for the cats,
and although the fish is wrought with tiny bones
I don't swallow one.
I look to my mother as I finish,
she is coughing up her third bone.
And I think absent-mindedly,
that my ancestors may once have eaten
the same dish.

Bibliography

- Amanatides, D., *Dreams of Clay, Drops of Dew*, (transl. K.Dounis) Melbourne, Owl, 2011.
- Dounis, K.(ed), *Greek Women Writers from Sappho to Sappho*, Melbourne, RMIT, 1994
- Dounis, K., *Poems for my Mother*, Melbourne, Olive Grove, 2009.
- Frangouli-Nickas, E., *Athina and her Daughters*, Melbourne, Owl, 2009.
- Gessa-Liveriadis, A., *The Lace Tablecloth*, Melbourne, Sid Harta, 2011.
- Giles, Z., *Blackbutt Honey*, Dangar, Koel Koel, 2005.
-

Jenny Kontogiannis
Shadows in bloom
(Oil painting from the
Antipodean Palette exhibition)

- Kalamaras, V., *The Bread Trap*, Melbourne, Elikia, 1986.
- Kefala, A., *Alexia, A Tale of Two Cultures*, Sydney, John Ferguson, 1984.
- Kefala, A., *Absence*, Sydney, Hale and Iremonger, 1992.
- Kefala, A., *The Island*, Melbourne, Owl, 2002.
- Krili, Y., *Triptych*, Melbourne, Owl, 2003.
- Liakakou, I., *Delight's Expanse*, Melbourne, Tsonis, 1999.
- Mousoura-Tsoukala, D., *Words and Memories in Melbourne*, Melbourne, Tsonis, 2007.
- Mpaloukas, E., *Zorro, adventures of an Australian terrier*, Melbourne, (transl. K. Dounis) Pisces, 2006.
- Nasta, S., *Motherlands*, London, The Women's Press, 1991.
- Nickas, H., *Mothers from the Edge*, Melbourne, Owl, 2006.
- Nickas, H. & Dounis, K. (eds.), *Retelling the Tale*, Melbourne, Owl, 1994.
- Nikolopoulou-Gogas, L., *Images of Life*, Melbourne, Tsonis, 2007.
- Papastergiadis, N., *Modernity as Exile*, Manchester, Manchester University Press, 1993.
- Papastergiadis, N. (ed.), *Complex Entanglements*, London, Rivers Osram, 2003
- Thalia, *New and Selected Poems*, Melbourne, Collective Effort Press, 1998.
- Vithoulkas, J., *Love Begins with an A*, Melbourne, Penguin, 2003.
- Woods, J., *Empowered*, Bundall, Write4fun, 2008.
-

Jenny Kontogiannis
 Fruit of fertility
 (Oil painting from the
Antipodean Palette exhibition)

Κατάλογος Ελληνίδων ποιητριών και συγγραφέων στην Αυστραλία

Ως μέρος του φετινού αφιερώματος στις Ελληνοαυστραλές γυναίκες ποιήτριες και, γενικά, λογοτέχνιδες, η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού “Αντίποδες” σκέφτηκε να δημοσιεύσει έναν κατάλογο των γυναικών εκείνων, οι οποίες ασχολήθηκαν και εξακολουθούν να ασχολούνται με όλα τα είδη του γραπτού λόγου, και στις δύο γλώσσες, Ελληνική και Αγγλική.

Δύο ήταν τα κριτήρια με τα οποία συντάχθηκε ο συγκεκριμένος κατάλογος: α) Οι γυναίκες αυτές να είναι ελληνικής καταγωγής (γεννημένες είτε στην Ελλάδα είτε στην Αυστραλία) και β) να ασχολούνται αποδεδειγμένα με ένα ή περισσότερα είδη της λογοτεχνίας, ανεξάρτητα από το αν έχουν εκδώσει βιβλίο ή όχι.

Ο κατάλογος αυτός συντάχθηκε επίσης και μετά από τη βοήθεια και συνεργασία με πανεπιστημιακούς, λογοτέχνες και άλλα πρόσωπα που έχουν βαθιά ανάμιξη στο χώρο, ανθρώπων που γνωρίζουν το αντικείμενο.

Ωστόσο, η Συντακτική Επιτροπή θα ήθελε να ζητήσει συγγνώμη αν ξεχάστηκε ή δεν συμπεριελήφθηκε κάποιο όνομα. Είναι εξ αντικειμένου δύσκολο να γνωρίζουμε όλες εκείνες τις γυναίκες που ασχολούνται με το γράψιμο σε κάθε Πολιτεία της Αυστραλίας. Με τη δική σας βοήθεια μπορούμε να συμπληρώσουμε και να επεκτείνουμε αυτόν τον κατάλογο στην πρώτη δοθείσα ευκαιρία.

Κατάλογος Ελληνίδων ποιητριών και συγγραφέων στην Αυστραλία

Catalogue of Greek Australian women writers and poets

Ελληνική γλώσσα

Αθανασίου-Ηλιακοπούλου Νίκη
Αμανατίδου Ντίνα
Αντωνοπούλου Μαρίνα
Αποκίδου Φρειδερίκη
Αποστολοπούλου-Τσιμοπούλου
 Βάσω
Αρώνη Καίτη
Βακρά Γεωργία
Βαρδαξή Βίκυ
Βασιλείου Έρμα
Βενέτη Εύα
Βογδάνη Αγγελική
Γαβαλά Ελένη
Γαζή Κλαίρη
Γαριβάλδη Άντρια
Γάλλου Δήμητρα
Γεμέττα Μάρω
Γερολύμου Ντίνα
Γεωργέλη Βηθλεέμ
Γεωργίου Ελένη
Γεωργίου Φλώρα
Γεωργουσοπούλου-Αντωνίου
 Ελπινίκη
Γιαννακουδάκη Ελευθερία
Γκαγκαβούζη Ευγενία
Γκαντζίδου Σοφία
Γκέσσα-Λιβεριάδη Σούλα
Γκίζα Πόπη

Γκόννη Αναστασία
Γιαλοπούλη Ρόζα
Δαβούτη Θεώνη
Δαγκλή-Παναγιωτίδου Σοφία
Δελλαπόρτα Βίκυ
Δελώνα-Βλαχοσωτήρου Κούλα
Δορκοφίκη Ειρήνη
Έλλη-Ιωσηφίδου Πιπίνα
Επανωμείτου Φωτεινή
Ζάκκα Χρυσούλα
Ζερβού Άννα
Ζήφου-Χωματοπούλου
 Αργυρούλα
Ζουμή Μαρία
Καβάδα Ελένη
Καζανά Κάθυ
Καλαμάρα Βάσω
Καλέμη Λόλα
Καντζίδου Σοφία
Καραγιάννη Κάλλι
Καραθανάση Νούλα
Καραμήτρου Αντριάννα
Καραχάλιου Λιλί
Κας Σόνια
Κεφαλά Αντιγόνη
Κολοκυθά Σούλα
Κοτσιρώνη Βασιλική
Κουτούλη Δήμητρα
Κουτροπούλου (Κάλος) Ντίνα

Κουτρουμάνου-Παπαδοπούλου
Αφροδίτη
Κριλή Γιώτα
Λεοντή-Ατσικμπάση Μαρία
Λευθεριώτη-Γκινάκη Αθηνά
Λιακάκου Ιωάννα
Λούστα Βούλα
Μάγγου Φανή
Μαλλιάνου Πόπη
Μάλλινη Ευαγγελία
Μασσαλά Χάιδω
Μελισσίνη Μελίτα
Μηλάτου Δήμητρα
Μήτσιου Ναταλία
Μπάκλαντ Δωροθέα
Μπαλούκα Αικατερίνη
Μπεζά Σταυρούλα
Μπέτη Κική
Μόργκαν Μαρία
Μόρρις Βίβιαν
Μούσουρα-Τσουκαλά Διονυσία
Μυλωνά Μάρθα
Νάκου-Καλογεράκου Εύα
Νίκα Ελένη
Νικολάου Μάρω
Νικολάου Τούλα
Νικολοπούλου-Γκόγκα Λίτσα
Νίχα Βασιλική
Ντουνή Κωνσταντίνα
Ξενοφού Γεωργία
Παΐζη-Τσιώκα Αγγελική
Παπαγεωργίου Ερασμία
Πανουτσοπούλου Κασσιανή

Παρουλάκη Ιωάννα
Πλέσσα Τούλα
Πιλάκη Ελευθερία
Πουλοπούλου Θεοδώρα
Πρωτούλη Άννα
Ράλλη-Καθαρείου Σοφία
Ρέτση Ελένη
Ρήγα Σοφία
Ρουμελιωτάκη Ελένη
Ρούσσου Αλίκη
Σαμαρά-Παύλου Καίτη
Σεβαστοπούλου Σοφία
Σιμόνη Σμαραγδή
Σίμου Χρυσούλα
Σκαπέτη Τασία
Σκαρσέλλα Θέκλα
Σοϊταρίδου Χριστίνα
Σπυρίδωνος-Παπαζώνη Λούλα
Σταματέλου Τζένη
Σταματοπούλου Παναγιώτα
Τέο Κούλα
Τρουπή Φωτεινή
Τσάκωνα Βίκυ
Τσιαφίδου Ελένη
Τσιμικάλη Πιπίνα
Τσιμποπούλου Β.
Τζοδούρη Ευλαμπία
Τουμάζου Ανδρούλα
Τσολομίτη-Ρόρη Βασιλική
Τσούλη Ευγενία
Φαραίς Βάσω
Φωτιάδη-Μπιλίλη Μαρία

English Language

Argyropoulos Salome
Augerinos Voula
Baras Vicky
Chrisanthopoulos Georgina
Cosgrove Katerina
Costi Angela
Couani Anna
Cross Teena
Demetriou Andrea
Dimitriadis Koraly
Dounis Konstandina
Dounis-Hambros Evelyn
Elles-Iosifidou Pipina
Epanomitis Fotini
Fifts Vicky
Garivaldis Andrea
Gerolymou Dina
Gessa-Liveriadis Soula
Gianni Stephanie
Giannoukos Tina
Giles Zeny
Gonis Anastasia
Hatzimanolis Efi
Kalamaras Vasso
Kalos Dina
Kantzidou Sofia
Kefala Antigone
Kefalianos Venetia
Kondis Frances
Krili Yota
Liaskou Angela
Lyssiotis Tess

McDonald Joy
Mallos Tess
Michael Despina
Michael Katina
Monastiriotis Maria
Mylona Martha
Nickas Helen
Nihas Vasiliki
Nikolaou Toula
Pappas Irini
Pavlou Nike
Petrakis Melissa
Pippos Angela
Ralli-Cathariou Sophia
Rodopoulos Loula
Sader Helen
Savvides Irini
Sevastopoulos Sofia
Simos Chrisoula
Sklivas Erica
Spyrou Helena
Stamatelou Jenny
Thalia
Toul Xenia
Tragkas Panagiota
Tsakonas Vicky
Tsoulis Eugenia
Vassiliou Erma
Vertkas Panagiota
Vithoukas Jeana
Xenophou Georgia
Zervos Anna

Η Αυστραλία τίμησε την Ντίνα Αμανατίδου

Χαπονομή στην κυρία Ντίνα Αμανατίδου του Order of Australia Medal (OAM) από την Πολιτεία της Αυστραλίας τον Ιούνιο του 2011, έδωσε μεγάλη χαρά στο Διοικητικό Συμβούλιο, και στα υπόλοιπα μέλη του Ελληνο-Αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου Μελβούρνης.

Δύο ομογενείς περιλαμβάνονται στον κατάλογο των 600 περίπου Αυστραλών πολιτών που τιμήθηκαν φέτος για την προσφορά τους σε διάφορους τομείς δραστηριοτήτων.

Στην Ν. Αμανατίδου απονεμήθηκε το Medal of the Order of Australia (OAM) in the General Division, ενώ ο Γιώργος Καπέτας από το Ντάργουιν αναγνωρίστηκε ως Member of the Order of Australia (AM) in the General Division.

Κατά την αντίληψή μας η τιμή που απονεμήθηκε στους δύο αυτούς συμπατριώτες μας επεκτείνεται και στην ομογένεια της Αυστραλίας στο σύνολό της, αφού την προβάλλει στα μάτια της αυστραλιανής κοινωνίας.

Η απονομή του Μεταλλίου OAM στην Ντίνα Αμανατίδου έγινε ως αναγνώριση του σημαντικού και πολύπλευρου λογοτεχνικού της έργου, αλλά και της μακροχρόνιας και ανιδιοτελούς προσφοράς της στην ελληνική ομογένεια, καθώς και για τη συμβολή της στην προώθηση του πολυπολιτισμού στην Αυστραλία.

Η Ν. Α. δημιουργεί και δημοσιεύει λογοτεχνικά έργα επί 53 χρόνια

τώρα, από το 1958 που έφτασε στους Αντίποδες του Νότου. Παράλληλα συνεργάστηκε με ομογενειακούς και πολυεθνικούς φορείς με πολιτιστικούς, κοινωνικούς, και φιλανθρωπικούς στόχους, προσφέροντας τις υπηρεσίες της εθελοντικά. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποιους από τους φορείς αυτούς:

- Σύλλογος Νεολαίας Brunswick
- Τμήμα κυριών και δεσποινίδων Brunswick
- Σύλλογος Ελλήνων Λογοτεχνών

Αυστραλιανής Συμπολιτείας
– Ιδρυτικό μέλος

- Ελληνο-Αυστραλιανός Πολιτιστικός Σύνδεσμος Μελβούρνης - Ιδρυτικό μέλος
- Φιλοπτώχος της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας Box Hill και Περιχώρων - Ιδρυτικό μέλος
- Πνευματική Εστία Ελληνίδων Βικτώρια – Ιδρυτικό μέλος
- Multicultural Writers Association of Melbourne - Ιδρυτικό μέλος
- WIRE – Τηλεφωνική Εθελοντική Υπηρεσία
- Σύνδεσμος Ελλήνων Λογοτεχνών Αυστραλίας - Ιδρυτικό μέλος
- Ελληνική Πρόνοια Richmond και Brunswick

Σημειώνουμε πως εκτός από ιδρυτικό μέλος, η Ν. Αμανατίδου επί σειρά ετών έχει προσφέρει τις υπηρεσίες της στον Πολιτιστικό Σύνδεσμο από τη θέση του μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου, καθώς και της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού *Αντίποδες* που εκδίδει ο Σύνδεσμος από το 1974. Διηγήματά της έχουν περιληφθεί στα προγράμματα ελληνικών σπουδών σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε πανεπιστήμια της Αυστραλίας. Έργα της έχουν περιληφθεί σε 13 ελληνικές, και σε 7 αγγλικές Ανθολογίες, και σε 13 σχολικά βιβλία και σε μελέτες για την ελληνο-αυστραλιανή λογοτεχνία. Περίπου 50 περιοδικά και εφημερίδες στην Αυστραλία, στην Ελλάδα και στην Αμερική έχουν δημοσιεύσει ποιήματα, διηγήματα

και στοχασμούς της. Μεταξύ αυτών είναι οι ετήσιες λογοτεχνικές εκδόσεις στην Ελλάδα *Φιλολογική Πρωτοχρονιά* και *Πολύπτυχο* και τα τριμηνιαία περιοδικά *Νέα Αριάδνη*, *Αιολικά Γράμματα*, *Κελαινά*, *Επαφή*, *Περίγραμμα*, κ.ά., και τα περιοδικά *Αντίποδες* και *Ο Λόγος* στη Μελβούρνη.

Η Ντίνα Αμανατίδου πήρε μέρος σε λογοτεχνικά και πολιτιστικά συνέδρια στην Ελλάδα και στην Αυστραλία. Επίσης, πλούσια υπήρξε και η πνευματική της προσφορά στην πνευματική κίνηση της Μελβούρνης διά μέσου ραδιοφωνικών προγραμμάτων, και με τη συμμετοχή της με απαγγελίες ποιημάτων σε Δημοτικές Βιβλιοθήκες της Μελβούρνης και σε ομογενειακές εκδηλώσεις.

Ιδιαίτερη επιτυχία είχε το εβδομαδιαίο πρόγραμμα στην Ελληνική Ραδιοφωνία Μελβούρνης με το «Λογοτεχνικό της Τέταρτο», καθώς επίσης και το εβδομαδιαίο πρόγραμμα «Λογοτεχνικοί Αντίλαλοι», στο οποίο με τον σύζυγό της Κυριάκο παρουσίασαν το έργο 55 ομογενών λογοτεχνών, και το ποιητικό έργο γνωστών ποιητών όπως ο Διονύσιος Σολωμός, ο Κωστής Παλαμάς, καθώς και τα Δημοτικά μας Τραγούδια. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που λογοτέχνες της παροικίας μας έχουν ζητήσει τη γνώμη της Ν. Α. για τα υπό έκδοση βιβλία τους, την οποία πάντοτε προσέφερε καλοπροαίρετα.

Τα βιβλία της Ντίνας Αμανατίδου εμπίπτουν στις ακόλουθες κατηγορίες.

Διηγήματα

Πέτρινα Σώματα, 1981, 1983, 1990
- Ο Σπόρος της Ειρήνης, 1987, 1990
- Χωματένιοι Άνθρωποι, 1989 - The Seed of Peace, 1993, σε μετάφραση του πανεπιστημιακού Νίκου Μαχαλιά - Άνθρωποι Χαρακτήρες, 1997.

Ποίηση

Ιχνηλασίες, 1988 – Εκείνοι που δε γύρισαν, 1988 – Απόηχοι, 1990
– Ενατένιση και Αντικατοπτρισμοί, 1992 – Ικεσίες και Εικασίες, 2000 – Αλήθειες και Αληθοφάνειες, 2007 - Dreams of Clay, Drops of Dew, 2011, σε μετάφραση της πανεπιστημιακού Κωνσταντίνας Ντούνη.

Γνωμικός Λόγος – Στοχασμοί

Σκόρπιες Σκέψεις, Βιβλίο 1, 1988, 1994 - Σκόρπιες Σκέψεις, Βιβλίο 2, 1991 – Δροσοσταλίδες και Διάττοντες, 1994 – Ψήγματα Ευαισθησίας, 1997 – Αυτογνωσία και Ενόραση, 2000 – Ασύνορες Ενότητες, 2007.

Θέατρο

Μετέωροι, 2000.

Από τις παραπάνω τέσσερις κατηγορίες επισημαίνουμε την κατηγορία Γνωμικός Λόγος, γιατί κατά την άποψή μας αυτή η πτυχή του λογοτεχνικού έργου της Ντίνας Αμανατίδου δείχνει την

ιδιαιτερότητά του στο πλαίσιο της ελληνο-αυστραλιανής λογοτεχνίας.

Οι έξι συλλογές Γνωμικού Λόγου περιέχουν 5.670 στοχασμούς. Πάνω από 100 από τους στοχασμούς αυτούς έχουν περιληφθεί στην *Ανθολογία Νεοελληνικού Γνωμικού Λόγου* (1800 – 2000), Εκδόσεις «Δωδώνη» 2001, μεταξύ στοχασμών άλλων 35 λογοτεχνών – από τους οποίους μόνο 5 είναι γυναίκες. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως μεταξύ αυτών είναι πνευματικές μορφές των Ελληνικών Γραμμάτων όπως ο Αδαμάντιος Κοραΐς, ο Ανδρέας Λασκαράτος, ο Εμμανουήλ Ροΐδης, ο Κωνσταντίνος Τσάτσος, ο Κώστας Μόντης, ο Ιάσων Ευαγγέλου, κ.ά. Το γεγονός αυτό, κατά την άποψή μας, ερμηνεύεται πως η Ντίνα Αμανατίδου κατατάσσεται μεταξύ των κορυφαίων Ελλήνων λογοτεχνών, σε πανελλήνια κλίμακα, που καλλιεργούν τον Γνωμικό Λόγο.

Συγχαίρουμε την Ντίνα Αμανατίδου για το Μετάλλιο ΟΑΜ, το οποίο πιστεύουμε αποτελεί το επιστέγασμα των άλλων διακρίσεων που της έχουν δοθεί στο παρελθόν, και της ευχόμαστε υγεία και να συνεχίσει το δημιουργικό της έργο στην Ελληνική Διασπορά.

Καίτη Αλεξοπούλου
για το Διοικητικό Συμβούλιο του
ΕΑΠΣΜ (25 Ιουλίου 2011)

Εικαστικά–Visual Arts

Antipodean Palette Exhibition

This year, the Greek Australian Cultural League of Melbourne ventured into the long awaited area of the visual arts with its inaugural exhibition “Antipodean Palette” held at the Steps Gallery in Carlton.

The exhibition, which attracted hundreds of visitors, was officially opened by Mr. Harry Ladopoulos, Education Coordinator from the Greek Consulate in Melbourne. In his speech Mr Ladopoulos praised the efforts of the GACLM and expressed the wish that this exhibition becomes an annual event that will showcase the various arts practiced by members of the Greek community.

The president of GACLM Mrs Cathy Alexopoulos speaking at the opening of the exhibition expressed similar sentiments, congratulated

the participating artists and thanked the guests who attended the opening ceremony.

The exhibition included 15 artists who presented a variety of artworks such as paintings, prints, photographs, woodcarvings and other 3D objects. The preparations and setting up of the exhibition was coordinated by the artist and GACLM committee member Frixos Ioannides.

The artists who took part in the exhibition were: Agi Argyropoulos, Con Aslanis, Costa Athanasiou, Konstantinos Hatzisavvas, Frixos Ioannides, Andriana karamitrou, Jenny Kontogiannis, Sotiris Mantalvanos, Michèle Meister, Dimitri Nickas, Nikos Nomikos,

Mr Ladopoulos at the official opening of the Antipodean Palette exhibition

Hundreds of guests had the opportunity to hear speeches, view the exhibition, and socialise in a warm and friendly atmosphere

The GACLM committee with Mr Ladopoulos and Christiana Alonefti at the opening of the Antipodean Palette exhibition.

Phil Philippou, Nikos Soulakis, Vaso Tsesmelis and Kalliroe (Roula) Tsiatis.

The opening night also featured a talented young singer Christiana Alonefti who sang old favourites by Manos Hatzidakis and other composers. Christiana was accompanied on the piano by Michael Mazziota.

As part of the exhibition, the GACLM also organised a poetry evening on Saturday June 4 at the gallery. Two guest poets, Komninos Zervos and Koraly Dimitriadis read some of their poetry. That was followed by open mic to give other

poets the opportunity to recite their own poetry.

The main purpose of the exhibition was to promote the visual arts in the Greek community and to give artists the opportunity to show their work to a wider public. Plans are already under way for a similar exhibition to take place in 2012.

Christiana Alonefti at the opening of the exhibition. At the piano is Michael Mazziota.

Snapshots from the opening of the exhibition. Photos of artworks from the exhibition can be seen in the following pages and in other pages further on.

Antipodean Palette – Exhibition highlights

Agi Argyropoulos

Left: The Angel (mixed media on canvas)

Right: An Irish Song (mixed media on paper)

Roula Tsiatis

Left: One Man's Portrait (Oil on canvas)

Right: Gentle Persuasions (Oil on canvas)

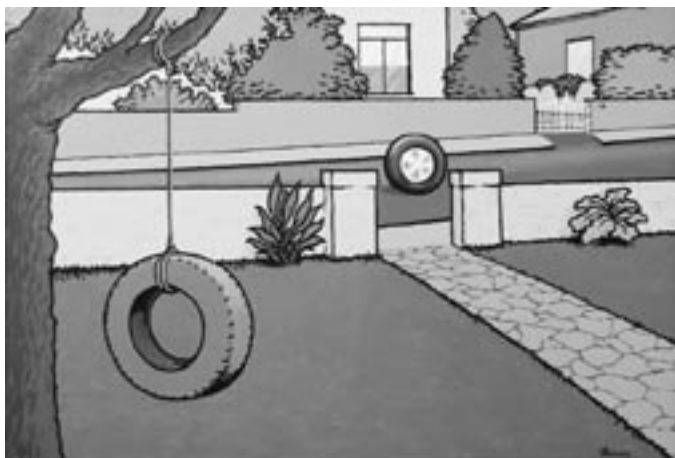
Antipodean Palette – Exhibition highlights

Con Aslanis

Left: The Pier

Below: Untitled

(Acrylic on canvas)

Costas Athanasiou

Greek wedding

(Two of a collection of three colour photographs depicting a wedding)

Antipodean Palette – Exhibition highlights

Michèle Meister

Left: Port (Encaustic and oil on linen).

Right: Eleni (Watercolour and mixed media on paper)

Vaso Tsesselis

From the left: Era computing with the gods, Narcissus discovering love,

The Judgement N.K.

(Oil and aluminium foil on board)

Antipodean Palette – Exhibition highlights

Sotiris Mantalvanos

Dexileos

(Woodcarving)

Konstantinos Hatzisavvas

Left: Ruined house with goat (Cyprus),
Right: Street vendors in Peru.

(Colour photos from various countries)

Frixos Ioannides

Left: Evening of the storm, right: Cypriot montage
(Inkjet prints)

Antipodean Palette – Exhibition highlights

Phil Philippou

Left: Sea gulls
Right: Coming to
Australia
(Acrylic on canvas)

Nikos Soulakis

Left: Dance of the archangels, right: The three graces
(Oil on canvas)

More images of artwork from the Antipodean Palette exhibition and from other artists is included in other pages.

The Greek Australian Cultural League of Melbourne is committed to supporting and promoting cultural activities that take place in the wider Greek community of Australia.

We encourage Greek Australian artists to make themselves known to us, so that their work can be included in future editions of the Antipodes periodical. For our contact details, or for information about becoming a member of GACLM, see our Membership form at the end of the magazine.

Peter Tsitas

architect, artist, visionary

Peter Tsitas (a.k.a Nontas to family & friends) is a man of vision and social commitment who spent the last forty years working as an architect and urban planner while at the same time being passionately devoted to his fine art photography and drawing.

He travelled to many different parts of the globe to capture the individual character of cities, societies and individual people. In 2005 he made an exploratory trip to Cuba and has captured a fascinating portrait of one of the last remaining socialist countries in the world through his photographs and drawings.

Asked about his impression of Cuba and its people he said: “I was left with an indelible impression of a resilient country and its people determined not only to survive but to succeed in developing their economy, standard of living and culture against the ongoing formidable obstacle of the economic blockade imposed by the United States of America”.

On his return to Australia Peter had an impressive exhibition of photographs at the Steps Gallery in Carlton. Peter’s photographs as well as his drawings not only document the lifestyle and everyday experiences of ordinary Cubans; they capture the fortitude of a nation.

In 2009 Peter participated in a group exhibition at the SmartArts

Gallery in South Melbourne. He also generously donated photographs for a charity art exhibition in Cyprus in 2010.

Peter continues his creative work as an architect, artist and photographer. More of his photography is included in later pages of Antipodes. Also, more of his work can be viewed at his website: www.tsitas.com

Street Musicians
(Colour photograph from Peter's *Cuba Now* exhibition – Steps Gallery in 2006)

The art of Efrossini Chaniotis

Effrossini (Effie) Chaniotis was born in Adelaide where she studied sculpture at the South Australian School of Art. When she finished her studies she went to Greece for 8 years and completed a degree majoring in painting at the Athens School of Fine Arts.

Whilst studying in Greece, Effie became a member of a Byzantine iconography guild and a theatre set assistant. During her summer breaks she worked as a portrait artist on the island of Corfu. She has also worked as a freelance graphic designer, illustrator, and interior designer.

Effie feels lucky to have had a broad art education and experience as both cultures and educational institutions offered different schools of thought. Her paintings and sculptures are made of mixed media integrating in her work methods and materials from both disciplines. These art pieces, be they paintings or sculptures are skilfully rendered and range from small to large scale works. She is influenced by Byzantine iconography, narrative traditions and folk art.

Effie demonstrates the creative process through an impressive production of works and through her exploration of a theme. This has enabled her to have three solo exhibitions in 2011. In her art, she brings fantasy and reality together. Mythical or imaginary figures are set against a backdrop of intricate patterns and colours

Sanctum
(Acrylic on canvas, from Effie's *Tales of Love and Reason* exhibition)

to create a fantastical universe in which myth and reality coexist. Patterns represent movement and an ethereal presence and serve the composition rather than merely decorate it.

The GACLM congratulates Efrossini on her recent art exhibitions and wishes her a successful continuation of her creative career.

More of Effie's work is included in later pages of Antipodes. Also, more information about her work can be found at her website:

www.efrossini.com.au

Diasporic Identities in the short stories of Greek Australian Female Writers

An approach to examine Greek migrant identity in the 20th Century through Dionysia Mousoura-Tsoukala's short story "The Tractor"

This paper deals with the notion of diasporic Greek identity as it appears in the short-stories of Greek Australian female writers during the twentieth century. Due to the limitations of space, the focus is drawn only to one of the short stories chosen to be the most representative of diasporic identities. The selected story is Dionysia Mousoura-Tsoukala's work "Το τρακτέρ [The Tractor]"¹.

The current bibliography on Greek literature makes little or no reference to identity, with the exception of a few works such as the literary contribution of Professor Kanarakis, titled "Οψεις της Λογοτεχνίας των Ελλήνων της Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας [Aspects of the Literature of Greeks in Australia and New Zealand]" (Kanarakis 2003). Although the Greek literature in Australia written in the first half of the twentieth century was predominately that of male writers, the female voice emerged dynamically in the second half of the century, making the female voice very distinct (Georgoudakis 2002; Nickas 1992). Thus, the Greek female writers in Australia appeared in the post-war era, during the Greek mass migration, with Vasso Kalamaras being the first, followed by Dina Amanatides and many more.

In an attempt to analyse the diasporic notion of identities in the selected short story, a devised model of 'identity indicators' is used, where the chosen indicators act as factors of identity formation. This model consists of seven indicators, namely: *place, language, socio-cultural elements, core values, religiosity, family formation and national symbols*.

The story is told from a man's point of view through Vassilis, the main character, as he reflects on past experiences concerning his family. It is a rather long story of about ten pages and written

¹ Mousoura-Tsoukala, D. (2000). Το Τρακτέρ [The Tractor], *Ο Κραταιός Νόστος... σε πεζό ρυθμό [The Powerful Nostalgia, in prose rhythm]*, Melbourne: RMIT University Greek-Australian Archives Publications, pp. 119-30; also in Leivada (2004).

in the simple demotic language in an easy to follow narrative style. In a condensed style it presents a range of life experiences and messages relevant to Greek persons of both the Diaspora and Greece. It provides a detailed view of a Greek migrant family's struggle in Australia to survive, establish a home, and, at the same time, remain focused on their dream of return to the homeland. This dream is symbolically represented through 'the tractor', as also shown in the title of the story. The uniqueness of this story lies in the realization of the family's return to the homeland, even though it happens under unpredictable circumstances. The writer uses a range of images from the recent past, such as the death of the man's wife, interwoven with other images from the far past, including World War II and the Greek Civil War, followed by the family's emigration to Australia.

Although Mousoura-Tsoukala's stories concerning life in the homeland are usually set in her personal birthplace, the island of Zakynthos, this particular story deals with a family originating from the northern region of Greece. The setting begins with a scene in the family's ancestral village outside Thessaloniki, where the main character gazes at the fields filled with wildflowers in the heart of spring². Vassilis experiences a potpourri of emotions as he remembers his wife Yiannoula, now passed away, and takes on a spiritual conversation with her about the life they lived together in Australia. The peaceful atmosphere becomes increasingly moving while the monologue progresses it. A flashback transfers the setting in Melbourne where the family lived for all their migrant life. The story unwinds presenting the family's life from the day they disembarked in Australia until the day Yiannoula dies of breast cancer. Finally, the setting returns to the ancestral village in Greece, with Vassilis concluding the narration and expressing his view about the days to come.

Yiannoula is described as a beautiful lady, devoted wife and mother who sacrificed herself for the family. With her inspiration and perseverance, she was the source of courage and strength for her husband who feels lucky to have had such a force-driving and able wife. She was the one who kept the family's dream alive, thus, to sustain their financial and emotional energy in

² "Απριλομάης, μ' όλες τις μυρωδιές και τα λουλούδια του. Με τα μελτέμια και τα μπουρνιά του ν' αγκαλιάζει το Θερμαϊκό και να χαϊδεύουν απ' άκρη σ' άκρη τον όμορφο Βορρά [It is April-May, with all its smells and flowers. With the northern winds embracing Thermaikos Bay and caressing the beautiful North (of Greece) all over"]

order to save enough money to be able to actualize their return to their ancestral village, and there, to buy a tractor and work their land. The couple appears to have lived happily together, although life was often too harsh on them.

Yiannakis, the couple's only son, was very young at the time of his parents' migration to Australia. Having spent his early years in a solely Greek speaking environment, when he first went to school he could only speak Greek. His inability to communicate in English caused him embarrassment, which, together with other unpleasant experiences, influenced him psychologically in that he grew up to hate school. For this reason he did not succeed academically, however, he learnt a trade, "earning good money" and grew up to be a hardworking and honest person. Yiannakis is in love with Anna, their Italian neighbours' daughter, whom he has known since childhood.

The story covers a range of rich and complex themes with the main one being the struggle of a young migrant family migrating to Australia with the dream of earning enough money to return home and then buy a tractor which they would need in order to be able to cultivate their land. Other themes include: 1) the adverse conditions caused by war which forced large numbers of Greeks to emigrate to other lands; 2) the long and dangerous journey to Australia by sea; 3) the difficulties faced by migrants during the mass migration period regarding housing and settlement; 4) working patterns concerning migrant families with one spouse working day-shift and the other night-shift in order to be able to look after their young children; 5) the attempt by migrants to purchase their first house in their settlement but at the same time a risky effort as they are not aware of the terms and conditions of banking and legal policies; 6) the erosive effect of time on migrants staying focused on their initial dream of return but at the same time gradually beginning to adjust, and unavoidably intergrading into the host society, thus finding it impossible to return home; 7) the occasions of serious illnesses and death which had a detrimental effect on the survival of a family; 8) inter-marriage among Greek and non-Greek second-generation persons; 9) the illegal taking of land owned by migrants by their relatives in the homeland; 10) the appalling way in which returnees are treated by the locals; 11) the decision of family members to transfer the remains of a loved person and bury them in their place of birth as it was their foremost wish; 12) the choice to visit the homeland every few years as a negotiated pathway of balancing life 'here' and 'there'; 13) the

carrying out and fulfilment of goals by the second-generation children set by their first-generation parents.

Several notions of diasporic identity appear in this story. The characters' life in Australia is embodied with nostalgia and the urge for return to the homeland. However, the husband and son eventually decide to live in Australia as this is where they now belong and this is where the son's future is. Identity is challenged in a variety of contexts. However, the concepts of ethno-cultural and personal identity are hugely tested in four main dilemmas which constitute important issues in this story: a) the dilemma of actualizing the dream of return under different circumstances as to how it was initially planned, considering that a member of the family has died and is buried in the foreign land; b) the dilemma of one deciding to live in the foreign land as having set roots there, against their initial plan to return home; c) the dilemma of second-generation young people to live in the country of origin, whilst they have already established relationships in Australia; d) finally, the dilemma in acknowledging, as projected by the protagonist, whether during the long absence from the homeland it is the migrants who have changed or perhaps the locals?

The *place* indicator reveals a number of notions of Greek identity: a) the reference to the family's village in Northern Greece, outside Thessaloniki, Thermaikos Bay declares locality; b) the *Patris* ship, which departed from Piraeus full of migrants travelling to Australia, is a powerful symbol of homeland as indicated in its name 'Patris'. Greece is also portrayed vividly through the landscape which the main character describes as being at home during spring-time, when nature is at its best.

The same indicator in its diasporic quality presents Australia as the "lucky country", where "everything seems easy to achieve, everyone can have a job, people live in harmony despite the different religions, languages and colours, where there is no war". All these positive attributes of Australia are highlighted so that a contrast can be made with the conditions back in Greece. At this point the writer, through the main character, maintains that the insecurity, poverty and miserable life conditions in Greece forced the "best of the population" to immigrate to other lands in search of a better life. It is also indirectly postulated that those in control of Greece who stayed behind would have felt satisfied for managing to get rid of so many thousands of young Greeks by sending them away "to be fed" by other nations. Greece, conversely to Australia which is portrayed to be a land of wealth,

is referred to as 'Psorokostena', a term often used by many Greeks to describe their 'poor country'.

The *culture* indicator indirectly approaches issues such as the dowry required for a girl in order to get married, stating that Yiannoula had received a house with a piece of land attached to it. During the family's journey to the new land Christmas traditions were celebrated and Greek carols were sung aboard the Patris at Christmas. Cultural influences also appear in the mother's relationship with her non-Greek prospective daughter-in-law as she indirectly introduces her into the Greek culture through food and cooking. Thus, the mother prepares her son's marriage to the Italian-background girl by showing her how to make the traditional 'pita' the way her son likes it.

The *language* indicator identifies language characteristics, proverbs and sayings. There are examples where Yiannoula sings folk songs to her little boy during the journey aboard the ship to Australia,³ showing the interconnection of traditional songs and music with Greek life. Other linguistic features pinpoint language expressions in casual conversational contexts. The general language of the text reflects the rich sample of cultural characteristics in Greek life-style and society.

Family is very important to Greek migrants and this is shown through the *family bonds* indicator. These bonds are solidly evident throughout the story-lines expressing a strong relationship between husband and wife, and that of parents and children. Thus, Yiannoula is portrayed as a focused and devoted wife who admits a loss from her battle with cancer, while continuing to give advice and guidance to her husband and son regarding their future. She accepts to be buried in the host country rather than her motherland in order for her husband and son to enjoy the benefits of staying in Australia, in contrast to the settlement difficulties in Greece should they decided to go back.

Through the *religiosity* indicator migrants are found to realise that it is very difficult or almost impossible for them to actualize their return to the ancestral land, comforting themselves in the thought that 'God is everywhere' and therefore 'their souls can be rested in any land'. Thus, Orthodoxy is given an ecumenical dimension and a transnational character.

³ Μαράθηκε ο Γιαννάκης, πικράθηκε ο Γιαννάκης...

Furthermore to the diasporic aspect of identity, transnationalism is also evident throughout the text and is particularly expressed through the family's aim to repatriate. The fact that migrants did not buy any new furniture or other household items, especially appliances that could not be taken back to Greece on their future return indicates that migrants viewed their migration as only temporary. The constant connection of the main characters' state of mind with the homeland is enabled through memory and through the symbol of the 'tractor'. This transnational interchange is also evident from the reverse context; thus, when the main character finds himself in Greece after his wife's death, he experiences a similar mental process taking place as he feels emotionally connected to Australia. The decision of the son to take his mother's remains to the homeland, as well as seeds of native flowers from Australia to plant in the garden of their family house in Greece, adds a very strong sense of transnationalism to diasporic identity. It is thus evident that transnational identity "accents the attachments migrants maintain to families, communities, traditions and causes outside the boundaries of the nation-state to which they have moved" (Vertovec 2001, p. 574).

This story provides numerous examples of migrant life in Australia expressed through a wide range of representations. The erosion of identity is particularly well illustrated. For example, identity changes from its original powerful composition of strong love, nostalgia, and 'symbolic' dream of return to the ancestral homeland, to a passive, accepting, modified, and accommodating identity which develops after many years of living in the new land. Thus, Yiannoula accepts that Australia is now the family's home, Vassilis is happy to spend his retirement years in both Australia and Greece, and Yiannakis, a second-generation Greek, is going to marry an Italian-background girl and live in Australia, although he will often be taking his family to his parents' ancestral village.

The case of Yiannoula dying of breast cancer is yet another example of the problems faced by many women, including Greek migrant women, which is important to consider in the research process of identity. The female Greek-migrant identity is thus revealed in its social-health dimension. This issue creates questions of whether many migrant women struck by cancer have been victims of ignorance about prevention, exposure to hazardous jobs, or simply having suffered too many hardships.

Finally, the Greek diasporic and transnational identities are well interlinked as the surviving characters decide to spend time in both the adopted country and the ancestral land. This bi-polar identity, swinging between 'here' and 'there', establishes that even the dead wife's and mother's remains can be transported and buried in the homeland. So, in this way the female figure becomes the new symbol of return, replacing the tractor which had been the driving force of repatriation while she was still alive. The concept of return in this context is modified in that it becomes a series of regular visits or temporary stays. A chain of identities becomes the regulator of the 'migrant-longing-returnee' dilemma.

REFERENCES

- Georgoudakis, E. (2002). *Ποιήτριες Ελληνικής Καταγωγής στη Βόρεια Αμερική, Αυστραλία και Γερμανία, Ακροβατώντας ανάμεσα σε δυο πατρίδες, δυο ταυτότητες* [Female Poets of Greek origin in North America, Australia and Germany, Pacing between two countries, two identities], Thessaloniki: University Studio Press.
- Kanarakis, G. (2003). *Opseis tis Logotehnias ton Ellinon tis Afstrasalias ke Neas Zilandias* [Aspects of the Literature of Greeks in Australia and New Zealand], Athens: Ekdoseis Grigoris.
- Leivada, K. (ed), (2004). *Ανθολογία Ελληνικού διηγήματος* [Anthology of Greek Short Story], Athens: Politistiki Synergasia, Ariadne Series, pp. 155-165.
- Mousoura-Tsoukala, D. (2000). *Ο Κραταιός Νόστος... σε πεζό ρυθμό* [The Powerful Nostalgia... in prose rhythm], Melbourne: RMIT University Greek-Australian Archives Publications, pp. 119-30.
- Nickas, H., (1992). "Writing the "other: the Literary Contribution of Greek Australian Women Writers", *Greeks in English Speaking Countries, Hellenic Studies Forum, Proceedings of the First International Seminar*, Melbourne: Hellenic Studies Forum Inc.
- Vertovec, S. (2001). *Transnationalism and Identity*, in Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 27, No. 4, pp.573-582.

By the stroke of a pencil

I've seen words materialize on paper
Drawn from her mind
Sculpted and formed by the stroke of a pencil lovingly
As it gently caresses the manuscript
Letters form words and phrases
Whispering into being sentences
Born from a worn out pencil
That has written many pages before this one
But the pencil is old hat now
As more and more writers
Prefer a love affair with a word processor

George Athanasiou

Ερήμωση...

Πλησιάζει χρόνος πού 'χει φύγει,
κι όλα στη θέση τους σιωπούν.
Και καρτερούν τα δυο της χέρια,
μην τα παλιά κι αναστηθούν.

Μα δεν θα έρθει, και η μονάξια
σε πνίγει ασφυκτικά, βαριά...
Και σου γκρεμίζει τα παλάτια
όσα είχατε χτίσει μια φορά.

Τι δύσκολη η ζωή σαν χάνεις
το αγαπημένο ταίρι το καλό.
Σφαγμένο περιστέρι η καρδιά,
αιμορραγεί με θάνατο αργό.

Ντίνα Αμανατίδου

Γνωμικός Λόγος

- * Έρθε νωρίς η Άνοιξη εφέτος. Πόσο βιάζεται η ζωή να μας ξεφορτωθεί...
- * Μόνο όταν τα δάκρυά σου στεγνώσουν, λυτρώνεσαι, από εκείνο που σε έκανε να κλάψεις...
- * Ντύθηκα την αγάπη κατάσαρκα. Μα μου έπεσε λίγο στενή, και ξεσκίστηκα...
- * Όταν οι ρίζες είναι σάπιες, μην περιμένεις ανθούς. Επομένως δεν θα δρέψεις καρπούς...
- * Πολλά σε διδάσκει η μοναξιά. Αρκεί να έχεις την ικανότητα να αφουγκραστείς τι σου λέει...
- * Δεν σου είπα αντίο, για να μην κλάψω. Κι εσύ με πήρες για άκαρδη...

- * Οι αδύναμοι θέλουν πάντα να νικούν. Οι δυνατοί παραμένουν δυνατοί, ακόμα και όταν χάνουν...
- * Πολύ ξοδεμένη ενέργεια για ανούσια ζητήματα, που μας παρέσυραν από τα ουσιώδη. Τόσο, που χάσαμε το ζητούμενο...
- * Ακόμα και οι ψεύτικοι άνθρωποι, μας έμαθαν πικρά, ποια είναι η Αλήθεια!
- * Οι πνευματικά ανώτεροι άνθρωποι είναι ιερές φλόγες. Μας ζεσταίνουν, και μας αναζωογονούν τις ψυχές. Χωρίς ποτέ να τις κάψουν.
- * Όλα τα ωραία φθείρονται. Κι όσο πιο ωραία, τόσο πιο οδυνηρή η φθορά τους.
- * Διαθλασμένο φως η μέρα. Πηγαίνει άπλετα σε όλες τις φτωχογειτονιές της Υψηλίου! Μέσα σε τέτοιο φως λαμποκοπά ακόμα και η φτώχεια...
- * Ο πόνος μου έγινε σκυλίσιος. Αλυχτά, βρυχάται, και θέλει να με ξεσχίσει.
- * Η αφθονία του περιττού, μας εξευτελίζει την ποιότητα και το γούστο...
- * Μόνο με την ανωτερότητα πλησιάζουμε την τελειότητα. Ή μήπως η τελειότητά μας γίνεται τελικά ανωτερότητα; Δεν γνωρίζεις απόλυτα έναν άνθρωπο, αν δεν σε μισήσει...
- * Αν δεν σεβαστείς τη μετριότητα, δεν ανεβαίνεις ένα σκαλί πάνω από τον εαυτό σου.
- * Όλοι οι ήχοι και οι ψίθυροι της ζωής μας τώρα έγιναν απόηχοι στη Μνήμη μας.
- * Γλιστροπερπάτησα στο χθες! Με μια χλωμή αχτίδα φεγγαριού. Βρικολακιασμένη η ανάμνηση, με παγώνει. Και τα ίχνη της σκόνης πετρώνουν το δάκρυ μου.
- * Ακόμα και οι φιλίες μάς δένουν. Με τις πολλαπλές υποχρεώσεις που έχουμε προς τους φίλους μας. (Από το υπό έκδοση βιβλίο Γνωμικού Λόγου *Ψυχικές Καταδύσεις*)

Ντίνα Αμανατίδου

Σταθμάρχης στη Μποχόριτσα

Από τη Μποχόριτσα στο Πρεσνύλτς, η γραμμή του τραίνου είναι μονή. Την έφτιαξαν τότε που την έφτιαξαν και έτσι έμεινε. Λένε πως έμεινε έτσι, επειδή το δρομολόγιο γίνεται τόσο αραιά, ώστε μπορεί να ξεμείνεις στη μια ή την άλλη άκρη της διαδρομής για μέρες και να μην υπάρχει άνθρωπος να σου πει τι πρόκειται να γίνει. Αυτό λένε και έτσι είναι. Το χειμώνα με το χιόνι, το πράγμα δικαιολογείται: ανωτέρα βία. Δικαιολογείται και το καλοκαίρι, αφού ο τηλεγράφος χαλάει για μύριους λόγους και κανένας δεν έχει όρεξη να τον θερίζει η ζέστη για να τον διορθώσει.

Αυτή η κατάσταση ωφελεί τον πανδοχέα της Μποχόριτσα και τον εξάδελφό του που έστησε ίδια επιχείρηση στο Πρεσνύλτς. Όχι πως οι ταξιδιώτες είναι πολλοί. Φτάνουν όμως για τα έξι δωματιάκια στη Μποχόριτσα και για τους οκτώ θαλάμους στο Πρεσνύλτς. Κι αν τύχει να παρουσιαστούν ευκαιρίες συγκέντρωσης νοματαίων εξαιτίας γάμου, βάφτισης, κηδείας και άλλων ειδικών συμβάντων εδώ ή εκεί, χρησιμοποιούνται για κρεβάτια οι καναπέδες του σαλονιού, βρίσκονται στρωσίδια για ξάπλωμα στο πάτωμα, μπαίνουν στα δωματιάκια δύο και τρεις και παραπάνω, όχι τόσοι πολλοί βεβαίως. Οι άντρες, όπως πρέπει, δηλαδή χωριστά από τις γυναίκες, εκτός και αν αποδεικνύεται πως πρόκειται για νόμιμο ζευγάρι.

Θα νομίζει κανείς πως αυτοί οι δύο σταθμοί είναι σπουδαίοι. Ό,τι και να είναι, ζουν άνθρωποι εδώ και εκεί. Λίγα σπίτια στη μέση της πεδιάδας εδώ. Οι ντόπιοι έχουν τα χωράφια τους, τα ζωντανά τους, αυτά. Και αν αποφασίσουν να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο, επειδή έτσι θέλει το κράτος, τα πηγαίνουν σε πόλεις ή σε χωριά όπου έχουν συγγενείς και γνωστούς, να τα βάλουν σε νοικοκύρηδες που θα τα έχουν στο νου τους, άνθρωποι δοκιμασμένοι.

Τότε, είχε γίνει κουβέντα να καταργηθούν αυτοί οι δύο σταθμοί, ο κόσμος το είχε πιστέψει. Και τη στιγμή λοιπόν που η απόφαση είχε ληφθεί, η κυβέρνηση ανακοίνωσε την ίδρυση εργοστασίου ανάμεσα στη Μποχόριτσα και στο Πρεσνύλτς, αυτό είπαν πως λέει το δίκιο για να μην είναι κανένας από τους δύο παραπονεμένος ότι ο άλλος ωφελήθηκε περισσότερο.

Αν ρωτήσετε τι εργοστάσιο θα ήταν εκείνο το εργοστάσιο, δεν θα πάρετε καθαρή απάντηση. Μερικοί λένε ακόμα πως θα έφτιαχνε

ποδήλατα και άλλοι τρώγονται ότι θα έφτιαχνε μηχανές. Εκείνοι που παρακολούθησαν το ζήτημα από κοντά υποστηρίζουν πως θα ήταν χυτήριο. Αλλιώς, εδώ που τα λέμε, τι δουλειά είχαν οι χωρομέτρες, οι άνθρωποι με τις καμπαρντίνες και οι ξένοι με τις δερμάτινες τσάντες και τα μαύρα γυαλιά. Τότε, ξαναλέω, όλοι εκείνοι κατέβαιναν από το ειδικό τραινάκι που τους έφερνε στη Μποχόριτσα και τους περίμεναν λιμουζίνες στο σταθμό για να τους πάνε στον τόπο που όριζαν πέντε δέντρα, δύο φράχτες και ένα φτωχό ρυάκι, όπου κανείς δεν καταλάβαινε τι μετρούσαν και τι έλεγαν τα λόγια τους, επειδή στο ρυάκι ζούσαν πολλοί βάτραχοι και έκαναν φασαρία.

Με τον καιρό, εκείνοι αραιώσαν. Δηλαδή, λίγους μήνες είχε κρατήσει ο ενθουσιασμός, είχαν ανοίξει μερικά μαγαζιά που έκλεισαν γρήγορα. Έτσι, οι κάτοικοι του Πρεσμύλτς κατηγορούσαν τους κατοίκους της Μποχόριτσα πως αυτοί και μόνο θα έβγαιναν ωφελημένοι, αφού είχαν καταφέρει να μετρούν οι ειδικοί στον τόπο τους και όχι στη μέση της απόστασης. Και καθώς δεν έπαιρναν απαντήσεις καθησυχαστικές, βρήκαν τον τρόπο να κρατούν το τραίνο στο Πρεσμύλτς και να μην το αφήνουν να επιστρέφει στη Μποχόριτσα, που το είχε ανάγκη για να φορτώνει δημπτριακά. Ακόμα και σήμερα υποστηρίζουν πως χάρη σε αυτό το τέχνασμα χαντάκωσαν τους γείτονές τους, κερδίζοντας ταυτόχρονα την αξιοπρέπειά τους, δηλαδή την αποτίναξη του ζυγού που θα τους επέβαλε η Μποχόριτσα, ας χαντακώθηκαν και οι ίδιοι.

Όταν έχεις να κάνεις με τέτοια, τα προσωπικά δεν έχουν θέση, συζήτηση δεν γίνεται. Το τραίνο είναι για όλους, όποιος θέλει να πει τα δικά του και να τον ακούνε, ας πάρει αυτοκίνητο, μια κούρσα από εκείνες που σταματούν δίπλα στις περαστικές κοπέλες και οι ευγενικοί οδηγοί τους προτείνουν μια βόλτα.

Τότε, επαναλαμβάνω, μου είχε βρεθεί μια κούρσα: τρίτο χέρι, είκοσι χρονών μοντέλο, διατηρημένο πάντως. Το είχα πάρει κοιποχρονιά από κάποιον κακομοίρη που ενδιαφερόταν να βγάλει διαβατήριο και να ρίξει πέτρα πίσω του, να πάει στην Αμερική, όπου τα λεφτά τρέχουν στο δρόμο. Και εκείνος το είχε πάρει από κάποιον άλλον, που ορκιζόταν ότι δεν θα ξαναπατούσε στην Πολωνία, επειδή είχε βρει δουλίτσα στη Γαλλία.

Το αγόρασα λοιπόν, μήπως μου έφερνε γούρι και έβρισκα τρόπο να φύγω και εγώ: να πηγαίνω από τη Βαρσοβία στο Κατοβίτσε και στη Νόβα Χούτα, όπου είχα συγγενείς από τη μεριά της θείας μου. Γιατί συγγενείς δεν είχα ούτε στην Αμερική, ούτε στη Γαλλία.

Και ένα βράδυ, μπροστά το Εουροπέισκι το ξενοδοχείο, βροχή

και κρύο, οδηγώ το αυτοκίνητό μου και βλέπω μια γυναίκα ψηλή. Έκανα στροφή και έφυγα. Γύρισα όμως. Στεκόταν στη βροχή. Έκανα ένα γύρο ακόμα. Στο μεταξύ, η γυναίκα είχε μουσκευτεί ως το κόκαλο, το έβλεπα. Σταμάτησα μπροστά της. Μπήκε. Έσταξε.

–Στη Μποχόριτσα, μου είπε.

Ξεκίνησα αμέσως. Πήρα το δρόμο για το ποτάμι, φανταζόμουν πως ήταν κάποια περιοχή, κάποια γειτονιά, κάποια πλατεία στην άκρη της πόλης. Δεν ήξερα.

–Όχι από εκεί, μου φώναξε η γυναίκα, στο σιδηροδρομικό σταθμό. Από εκεί.

Έκανα στροφή και πάτησα γκάζι. Το σαράβαλο μουγκριζε, ποτέ δεν του είχα φερθεί έτσι, η μυρουδιά της βενζίνης έντονη, η αποφορά του πλαστικού έπνιγε το άρωμα της γυναίκας, τα τζάμια είχαν θολώσει από τη βροχή που στέγνωνε πάνω της, δεν προλάβαινα να τα σκουπίσω με το χέρι και θόλωναν ξανά: άλλη κατάσταση, ασυνήθιστη. Έσκυβα πάνω στο τιμόνι για να βλέπω, ευτυχώς ο δρόμος ήταν έρημος.

Όταν φτάσαμε στο σιδηροδρομικό σταθμό η γυναίκα πετάχτηκε έξω και κοντοστάθηκε.

–Πω, πω, φώναξε, το τραίνο έχει φύγει.

Βγήκα και εγώ.

–Πώς το ξέρετε; τη ρώτησα.

–Είναι οκτώμισι, μου απάντησε δείχνοντας το ρολόι του σταθμού. Το δρομολόγιο ήταν για τις οκτώ και τρία λεπτά ακριβώς.

–Να ρωτήσουμε τις πληροφορίες, πρότεινα. Το ρολόι του σταθμού μπορεί να έχει χαλάσει. Και τα τραίνα μας δεν φεύγουν στην ώρα τους.

Να μην τα πολυλογώ, το τραίνο είχε φύγει. Το επόμενο ήταν για το χάραμα, εκτός αν είχε καθυστέρηση, οπότε θα ξημέρωνε. Της πρότεινα να έρθει στο σπίτι μου να κοιμηθεί. Για να μην την ενοχλήσω, θα πήγαινα σε ένα φίλο μου. Της πρότεινα κάποιο ξενοδοχείο, της υποσχόμουν πως δεν θα ανέβαινα μαζί της στο δωμάτιο.

Δεν θυμάμαι τι άλλο της πρότεινα. Θυμάμαι όμως τα μάτια της. Θυμάμαι δηλαδή πόσο όμορφη ήταν. Την κοίταξα.

–Δεν έχετε βαλίτσα; ενδιαφέρθηκα.

–Την έχω δώσει για φύλαξη, μου απάντησε.

Το γεγονός είναι ότι την άφησα στην αίθουσα αναμονής του σταθμού, είχε ζέστη από την κλεισούρα.

Καθώς γύριζα στο σπίτι μου, σκέφτηκα πως θα ήταν ευχάριστη έκπληξη για εμένα αν έφτανα στη Μποχόριτσα πριν από το τραίνο και την περίμενα εκεί. Για ποιό λόγο; Δεν ήξερα να πω. Μάλλον η συντροφιά, μάλλον η ανάγκη.

Έκανα στροφή και βρέθηκα πάλι στο σιδηροδρομικό σταθμό. Για να μην την ενοχλήσω, πήγα από πίσω και έφτασα στις πληροφορίες. Μου είπαν πως η Μποχόριτσα ήταν στο δρόμο για την Κρακοβία, στρίβεις δεξιά, ύστερα πρέπει να ρωτήσεις, διαδρομή διακοσίων τριάντα δύο χιλιομέτρων, ο δρόμος μετά τη στροφή μέτριος, από εκεί και πέρα γίνεται δύσκολος, αλλά καλός γενικά. Στην επιστροφή κερδίζεις τα τριάντα δύο χιλιόμετρα, γιατί έρχεσαι από πάνω, από το πλάτωμα.

–Αρκεί να έχεις βενζίνα, συμπλήρωσε ο αλλήθωρος στις πληροφορίες.

–Και πότε φτάνει το τραίνο; Ρώτησα.

–Στις δέκα και είκοσι επτά. Ακριβώς.

Να μην τα πολυλογώ και πάλι, βρέθηκα στη Μποχόριτσα στις εννιά το πρωί. Ακριβώς. Σταμάτησα στο πανδοχείο της πλατείας, ρώτησα αν υπήρχε δωμάτιο ελεύθερο.

–Εκεί που αφήσατε το αυτοκίνητό σας, μου είπε ο πανδοχέας, εμποδίζετε, περιμένουμε το φορτηγό με τα υλικά. Είναι καιρός για επισκευές στο κτίριο.

Έσπευσα να το μετακινήσω. Δεν έπαιρνε μπροστά με καμία δύναμη. Ήρθε ο πανδοχέας, το σπρώξαμε πιο πέρα και πήγα με τα πόδια στο σιδηροδρομικό σταθμό. Αγόρασα μια μπαγιάτικη εφημερίδα για να περάσει η ώρα. Στην αίθουσα αναμονής ήμουν μόνος. Μια σόμπα έκαιγε. Και το ρολόι στον τοίχο είχε σταματήσει. Ξαφνικά, από το μεγάφωνο που βρισκόταν πάνω από το ρολόι, άκουσα:

–Ειδοποιούνται οι κύριοι επιβάτες ότι το τραίνο από τη Βαρσοβία θα καθυστερήσει επί δύο λεπτά. Θα αφιχθεί στις δέκα και είκοσι εννιά. Ακριβώς. Θα αναχωρήσει αμέσως για το Πρεσμιύλτς.

Περιττό να πω ότι το τραίνο δεν έφτασε ποτέ. Και πως στη Μποχόριτσα δεν υπήρχε συνεργείο για να επισκευάσω το άτιμο το σαράβαλό μου. Ούτε ήρθε ποτέ το τραίνο από το Πρεσμιύλτς. Κανείς δεν έλεγε πως οι ταραχές στη Βαρσοβία είχαν παραλύσει

τις συγκοινωνίες, όλοι έλεγαν πως έφταιγε ο τηλεγράφος, επειδή είχε βρέξει και είχε χαλάσει.

Το ευτύχημα είναι ότι βρήκα δουλειά στην κοσπερατίβα της Μποχόριτσα. Μαζεύουμε τα σάρια, ύστερα τα μοιράζουμε στον πληθυσμό της περιοχής, μια τσιγαριά απόσταση γύρω- γύρω.

Πούλησα το σαράβαλό μου στο διευθυντή. Και αυτός το πούλησε σε κάποιον από το Πρεσμύλτς για να συμπληρώσει το ποσόν και να βγάλει διαβατήριο για την Αμερική. Και όπως πάνε τα πράγματα, δεν αποκλείεται να γίνω σταθμάρχης στη Μποχόριτσα. Έχω βρει τον τρόπο. Και ετοιμάζομαι να παντρευτώ την κόρη του σταθμάρχη, έχουμε λογοδοθεί. Μαθαίνω και τα ντόπια δρομολόγια: Ντισίτς - Κουβίνοβο - Μπιγίτσινα - Στεπάνοφσκα - Νόβα Στάροβα - σύνορα. Και από την άλλη μεριά: Κραστόνιε - Κούσνιεβίτς - Γκαλίνικα - Στούρα - Τσορζόφ - Μπιαλιστόκ - διασταύρωση για το Λβοφ. Και θα φτιαχτεί κάποτε η γραμμή για το μοναστήρι της Τσεστόσκοβα, θα πάω να προσκυνήσω τη Χάρι Της.

Ο Φίλιππος Δρακονταειδής (Χαλκίδα 1940) είναι Έλληνας πεζογράφος και μεταφραστής. Σπούδασε γαλλική φιλολογία στην Αθήνα και κοινωνιολογία στο Παρίσι. Εμφανίστηκε στα γράμματα το 1961 με τη συλλογή του Τρίπτυχο. Είναι μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Συγγραφέων. Έχει βραβευτεί με το Κρατικό Βραβείο Πεζογραφίας (1981), είναι Ιππότης της Τάξης Τεχνών και Γραμμάτων της Γαλλίας.

Peter Tsitas

Checkmate

(Colour photograph from his
Cuba Now exhibition, 2006)

Το πουλί, τα βουνά κι οι χρόνοι

Διασχίζοντας την ημιτελή Ιόνια οδό
το ζευγάρι που ακολουθεί
χάνεται άνεμος μπροστά μου.

Ένα πουλί – αιώνιο πουλί - που ισοζυγιάζεται
πάνω απ' τα μπλάβα νερά του Αχελώου
με σταματά στην άκρη.

Άκρη, άκρη μην πέσει καταπάνω μου
η βιαστική εποχούμενη νεότητα με τα γρήγορα αυτοκίνητα,
με θορυβώδεις μηχανές και μηχανάκια.

Ένας ξενιτεμένος γέροντας, ένας παράξενος ξένος,
που σταματά για λίγο στη νέα οδό να χαιρετήσει
τα βουνά των παλιών χρόνων του, το θρυλικό ποτάμι.

Μπροστά μου τα Αραποκέφαλα από την ανάποδη.
Η Πίνδος πιο πίσω, τ' Άγραφα
δεξιά στο βάθος τα Βαρδούσια π' αγνάντευα παιδί.

Μες του μυαλού τον πυρετό η άγια βουνήσια γη
των πατέρων και των μητέρων μου αστράφτει αρυτίδωτη
στον ήλιο του απογεύματος.

-Έχετε γεια ψηλά βουνά,
βράχια, κορφές, πλαγιές, λαγκάδια
ντυμένα την ανέσπερη αιωνιότητα.

Σαν πας πουλί μου στ' Άγραφα, σαν πας στην Άγια Μαύρα
χαιρέτα μας την κλεφτουριά, τον κλέφτη Κατσαντώνη,
το Γιάννη Καποδίστρια, το Γέρο του Μοριά.

Στα νερά τ' Ασπροπόταμου κατεβαίνουν των παλιών οι θύμψες
του Κίτσου η μάνα, το πήδημα του Κατσαντώνη
τραγούδια κλέφτικα για μάχες καπετάνιων.

Φέρνει ένα αγέρι απ' τα βουνά τις ομιωγές γενιών
όταν «κάθε ημέρα ο λαός
ελίγνυε και επτώχαινε».

Τα λόγια του Έλληνα που «συχάθηκε το Ρωμείο»,
«γρόσια εκαζάντησα όσα μου ήταν χρεία»,
«όποιος είναι άξιος ας πάρει τα γαλόνια στη μάχη».

Ο Άρης κάνει πόλεμο πάνω στα βουνά
Τα Χριστούγεννα του '47 φοβερίζει ο Καπετάν Γιώτης
Το Αγρίνιο, το Θέρμο, το Δρυμόνα.

Η Δέσπω γκρέμισε το αεροπλάνο
με μια ριπή του πολυβόλου της.
Κορμιά στο Μνήμα αξιωματικών και χωροφυλάκων.

Κομμάτια σάρκες σέρναν τα σκυλιά.
Ο πατέρας σκότωσε τη σκύλα που έφαγε κι αυτή
και μην αρχίσει και τρώει και ζωντανούς.

Δυο Γανωμεναίοι στο Θέρμο
διέταξαν το φωτογράφο Χαρίδημο να τους αποθανατίσει
με δυο κεφάλια ανταρτών.

Έρπημα μείναν τα χωριά, χέρσοι οι αγροί, τ' αμπέλια, τα λιοστάσια,
άλλα κλειστά κι άλλα ετοιμόρροπα τα σπίτια,
τ' άδειασαν ο πόλεμος, η αστυφιλία, η μετανάστευση.

Το αιώνιο πουλί βλέπει μακριά
άνδρες και γυναίκες παλιών γενιών και αιώνων
λιτοδίετοι, ανθεκτικοί, επίμονοι που στα ριζά των βράχων
τρώχαγαν

Τα χέρια, το κορμί και το μυαλό για να παλέψουν με τη στέρψη
για της χρονιάς τους το ψωμί,
για τη λευτεριά, για τον καημό, για το μεράκι.

Το αιώνιο πουλί βλέπει μακριά
άλλες γενιές να κάνουν επιτυχώς το πήδημα του Κατσαντώνη

για την πέρα όχτη κι άλλες να πέφτουν μέσα.

Σήμερα οι απόγονοι, άλλοι διευρύνουν τον Ελληνισμό
ή λιγνέουν τη γενιά στα πέρατα του κόσμου
και κάποιοι πλέουν ανίδεοι και ευτραφείς
στην ευμάρεια των πόλεων.

Το πίδημα του Κατσαντώνη είναι μια παλιά ιστορία
αλλά κάθε τόσο ορθώνεται μπροστά
σαν φοβερή μια πρόκληση, σαν κρίσιμο δοκίμιν.

*Χρήστος Φίφης
Σεπτέμβρης 2010*

Σημειώσεις

Σαν πας στην Άγια Μαύρα...: Αναφορά στην αρχική μορφή του γνωστού δημοτικού τραγουδιού καθώς και στη θρυλούμενη συνάντηση των κλεφτών με τον Ιωάννη Καποδίστρια το 1807, στην Άγια Μαύρα – το νησί της Λευκάδας.

Κάθε ημέρα ο λαός ελίννευε και επτώχαινε...: Βλ. ομιλία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη προς μαθητές στην Πνύκα, 7 Οκτωβρίου 1838.

Τα λόγια του Έλληνα...: Αναφορά σε φράσεις που αποδίδονται στο Μακρυγιάννη, τον Γεώργιο Καραϊσκάκη και τον Μάρκο Μπότσαρη.

Δρυμόνας (παλιότερο όνομα Μπερίκος)...: Χωριό του Δήμου Θέρμου, όπου στην ευρύτερη περιοχή του σημειώθηκαν μάχες κατά τον εμφύλιο.

Η Δέσπω γκρέμισε το αεροπλάνο...: Στις μάχες του Εμφυλίου, της περιοχής Προστοβάς –Μπερίκου τις μέρες των Χριστουγέννων του 1947 κατέπεσε ένα βομβαρδιστικό αεροπλάνο. Κατά μία εκδοχή το κατέρριψε η νεαρή ανταρτοπούλα Δέσπω με μια ριπή του πολυβόλου της. Η Δέσπω λίγο αργότερα αιχμαλωτίστηκε και εκτελέστηκε στο Μεσολόγγι. Βλ. «*Αφετηρίες Μνήμης, 1940-1960*», Συλλεκτική έκδοση Ε.Α.Λ. (Εταιρεία Αιτωλοακαρνανών Λογοτεχνών), Αθήνα, 2008.

Μνήμα: Τοποθεσία του Δρυμόνα όπου έγιναν βιαστικές εκτελέσεις αιχμαλώτων αξιωματικών και χωροφυλάκων, κατά την αποχώρηση των ανταρτών από το Δρυμόνα, τις μέρες των Χριστουγέννων του 1947.

Γανωμεναίοι: Μέλη ένοπλης αντικομμουνιστικής οργάνωσης ατάκτων, από το ψευδώνυμο του αρχηγού τους.

Δοκίμιν (Κυπριακά): Δοκιμασία, άθλος που αποδεικνύει την αξία κάποιου. Βλ. επίσης σχετική σημείωση στην ποιητική συλλογή του Κυριάκου Χαραλαμπίδη,

Δοκίμιν, Εκδόσεις 'Άγρα, 2000.'

Ο αγώνας για την υπέρβαση του αισθησιακού και του νοητού στην ποίηση του Νίκου Νομικού

Η ποίηση του Νίκου Νομικού χαρακτηρίζεται από κάποια προσωπική ιδιομορφία που απαιτεί εξοικείωση με την τεχνική και τα σύμβολά του, ακόμη και τον τρόπο έκφρασής του. Θα επιχειρήσω μια προσέγγιση με αναφορά σε ορισμένα αποσπάσματα από ποιητικές συλλογές του.

Ο Ν.Ν. γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια και μεγάλωσε εκεί στα χρόνια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Τα χρόνια εκείνα έχασε επίσης τον μικρό του αδελφό, Μάνο. Σπούδασε στο Γαλλικό Γυμνάσιο και επίσης ασχολήθηκε με την ζωγραφική. Οι παραπάνω παράγοντες αποτέλεσαν μέρος της προσωπικής μυθολογίας του ποιητή, επηρέασαν και απηχούνται στην ποιητική του έκφραση που, θα λέγαμε, τη χαρακτηρίζει η οδύνη μιας λυρικής τρυφερότητας. Στα ποιήματα «Δυο οδοιπορικά της μεγάλης διαδρομής » που δημοσιεύτηκε στους Αντίποδες το 2003 διαβάζουμε ένα σημείωμα του Νομικού:

«Μπορεί να ήταν διαφορετικό των ημερών μου το ταξίδι, κι επομένως να ήταν και η ζωή μου, σε όλη την πορεία πλεύσης, όμως λόγω του πολέμου του 1940, και τα τραγικά του γεγονότα, είχα ταλαιπωρήσει τον προσωπικό μου ναυαγοσώστη, καλή του ώρα, που άναβε κεριό στο όνομά του η μάνα μου, κι όλο τον παρακαλούσε να μας φυλάγει, αφού ήταν και Ταξίαρχης οπλισμένος». (Αντίποδες, αρ. 49, 2003, σ. 22)

Ο Πόλεμος του 1940, λοιπόν, το πεθαμένο αδελφάκι, οι βόμβες του Ρόμελ που περνούσαν πάνω από το βυssινί σπίτι, ο προσωπικός του ναυαγοσώστης, φύλακας άγγελος Ταξίαρχης, - ο σπαθόκρατος αρχάγγελος- όπως αναφέρει αλλού, η παραμονή στην Αθήνα η μετανάστευση το 1964 και η εγκατάσταση στη Μελβούρνη, όλα μπήκαν στο μνημονιακό του εικονοστάσιο. Το τραγούδι του Μάνου, σαν μια συγκρατημένη ελεγειακή αναφορά εμφανίζεται μερικές φορές στην ποίησή του. Σε μια συνέντευξή του στη Μαρία Ηροδότου ο Νομικός αναφέρεται στο δύσκολο συμβολισμό που έχει γι' αυτόν ο αριθμός 8, τον μήνα του θανάτου του αδελφού και άλλων οικογενειακών καταστροφών, και εξηγεί και τον τίτλο 'Ογδοη Σκιά.

Στην 'Ογδοη Σκιά διαβάζουμε τους στίχους ενός ονείρου ή μιας πονεμένης μνήμης:

και γω κρατούσα σφιχτά στο 'να μου χέρι
Τον μικρό μου Εμμανουήλ,
στ' άλλο τη φτωχή μου μάνα και μέσα μου

τ' απέραντα ευχολόγια της μεγάλης
θαλασσοταραχής... (σ. 48)

ή

Ο ναός της αγίας ευτυχίας
(...) νύχτα και μέρα όμοιες τις ανοικτές
πληγές του ηλιακού μου αδελφού
με το βυσσινί μανδύα της οσίας
(...) μέχρι την ώρα του αναπότρεπτου ψαλμού
στην αιώνια εντολή του επιστρέψαντος
στη γη εξ ης ελήφθη. (σ. 51).

Η μνήμη του αδερφού επεκτείνεται και στους αναγνώστες του, τ' αδέρφι ή αδέρφια στους οποίους απευθύνει τα μηνύματά του. Η Αλεξάνδρεια επίσης συχνά μπαίνει στις αναμνησιακές αναφορές του, η ελληνιστική Αλεξάνδρεια, η παροικιακή Αλεξάνδρεια, για την οποία εγείρει και τρέφει τη λαχτάρα να τη μεταφύτσει, στη Μελβούρνη και την Αυστραλία, αναπόφευκτα ανεπιτυχώς.

Στη δεύτερη συλλογή του Ηχορροές και Σύμβολα του Νότου, διαβάζουμε στο εισαγωγικό του σημείωμα:

«Τούτη η συλλογή καθελκύστηκε πρόσφατα από το ναυπηγείο της ποιητικής ασκητικότητας, με όλη την αγάπη για τον συνάνθρωπο και με σκοπό, να προσφέρει όσο το δυνατό, την εσωτερική κατανόηση για την ψυχοπνευματική αλλοτρίωση που υπέστη ο σημερινός άνθρωπος, που ούτε η τεχνολογική πρόοδος, ούτε καμιά πνευματική πειθαρχία, (όπως φιλοσοφία, θρησκεία, ψυχολογία), μπόρεσαν να τον ανυψώσουν» (σ.9).

Το απόσπασμα αυτό φαίνεται να προσφέρει κάποιους υπαινιγμούς για την τεχνική και τα σύμβολα – για την ποιητική του Νίκου Νομικού. Ο ποιητής –ο συγκεκριμένος ποιητής, γιατί υπάρχουν πολλών ειδών ποίησης και οι ποιητές διαφέρουν στις προσεγγίσεις τους– ο συγκεκριμένος ποιητής ως άνθρωπος του πνεύματος έχει επιλέξει την άσκηση της μοναξιάς, τη μορφή ενός προσωπικού πνευματικού ασκητισμού γιατί αισθάνεται αποξενωμένος από την καθημερινή τριβή με τον κόσμο της αδικίας, της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης – «το ψυχοφθόρο σκοτάδι που αποπνέει το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας», όπως το αντιλαμβάνεται και το γράφει. Αισθάνεται πως μόνο μέσα στο διανοητικό ασκητικό του κελί, με τους ποιητές και την ποίηση, μπορεί να διαφυλάξει τον κόσμο του ακηλίδωτο από την απειλή της φθοράς και της διαφθοράς, μπορεί να διαφυλάξει τη σκέψη του ελεύθερη και το όραμα του κόσμου του αναλλοίωτο για να το μεταδώσει στον ευήκουο αναγνώστη του. Η ποιητική συλλογή,

λοιπόν, σαν ένα νεότευκτο καράβι «καθελκύστηκε» από το «ναυπηγείο της ποιητικής ασκητικότητας», με αγάπη για τον συνάνθρωπο και του υποδεικνύει τις χαίνουσες πληγές της εποχής, την ψυχοπνευματική αλλοτρίωση που τον εμποδίζει να ολοκληρώσει τον εαυτό του, να γίνει άνθρωπος που να χαίρεται την ιδιότητα της ανθρωπιάς του, να γνωρίζει την ανάταση του προορισμού του, να τραγουδήσει, να υμνήσει, να δημιουργήσει, να χαρεί την τέχνη της δημιουργίας. Ας παρακολουθήσουμε, λοιπόν, τον ποιητή μέσα από μια σειρά ποιημάτων και ποιητικών του εκφράσεων. Λέει στη «Μυσταγωγία του Έαρος»:

Απόψε φόρεσα κατάσαρκα

ένα ζεστό ταξίδι...

(...) πύρινη γλώσσα έχει το θηρίο που μάχομαι

μ' ένα στόμα που διψάει σαν άδειο πηγάδι της ερήμου

Απόψε κοιτάζω με κατάνυξη τον ορίζοντα της θείας μεταμόρφωσης

πατώντας πάνω στη ράχη της σφαγμένης γης

φεύγω με καμπάνες γεμάτες τους ήχους τριωδίου

τα λόγια σου σημαίνουν τα ιερά μεσάνυχτα

κι αρχίζει το ταξίδι της άλλης χαράς.

Σ' αυτό το ποίημα βλέπουμε τα πράγματα μέσα από την όραση του ποιητή. Η ποίηση του Νομικού παρουσιάζεται να δίνει τη διττή αίσθηση της ιερότητας των εικόνων και της ιερότητας και ομορφιάς των λέξεων και των ήχων της. Ο Νομικός ασχολήθηκε εκτός από τις εικόνες της ζωγραφικής και με την ψαλτική, ήταν συχνά ψάλτης. Έτσι παρατηρούμε ότι συχνά το λεξιλόγιό του διανθίζεται με εκκλησιαστικές εικόνες και ιερούς συνειρμούς –λέξεις και φράσεις– όπως: μυσταγωγία, κατάνυξη, θεία μεταμόρφωση, σφαγμένη γη, ήχοι του τριωδίου, ιερά μεσάνυχτα, μινολόγια, ιδιόμελα, από φυλακής πρωΐας κ.ά. Συναντούμε συχνά αυτόν το συνδυασμό της μουσικότητας των ήχων και τους συνειρμούς των εικονογραφικών παραστάσεων που παραπέμπουν σε σκηνές από τη Βίβλο ή σε σκηνές και την ατμόσφαιρα από εμπειρίες της εκκλησιαστικής παράδοσης.

Στο «Επενδύσεις στο Ηλιοβασίλεμα», αφιερωμένο στη μνήμη του Αλέκου Δούκα παρουσιάζεται η κακοφορμισμένη πληγή της ανθρωπότητας από τους πολέμους του ανθρωποφάγου συστήματος των «κακούργων» και της μοίρας που έκοψε το νήμα του αγωνιστή της ειρήνης Αλέκου Δούκα:

Πού είσαι να δεις τι βουβάλα έγινε τούτη η ζωή

που κουβαλάει πεθαμένους τους φτωχούς προς βρώση των κακούργων

πες μοίρα θανατόθρεφτη που πήρες τ' αδέρφι μας

μέσα απ' την αγκαλιά της όμορφης ειρήνης...

Ο ομιλητής που ταυτίζεται με τον ποιητή απευθύνεται στο συγγραφέα και φιλειρηνιστή Αλέκο Δούκα (που σκοτώθηκε σε αυτοκινητιστικό

ατύχημα το 1963), να υπενθυμίσει ότι οι καλές μέρες της δικαιοσύνης και της ειρήνης έρχονται με τα φώτα των ποιητών και αγωνιστών. Αλλά οι ποιητές και οι αγωνιστές είναι πάντα λίγοι και είναι πάντα μόνοι ενάντια στους «παντοκράτορες» του κόσμου και «τα λυκόσκυλα των δαμώνων», που ταυτίζονται με τους προηγούμενους «κακούργους». Λέξεις και φράσεις όπως «παντοκράτορες», «λυκόσκυλα», «δαίμονες», «διάβολοι» στο Νομικό παραπέμπουν σε αρνητικές για τον άνθρωπο ή την ανθρωπότητα εμπειρίες που μπορεί να συμπληρώνονται με άλλες εκφράσεις όπως «εκμεταλλευτές», «τύραννοι» κ.λπ.:

Η κάθε ώρα αιμορραγεί τα δάκρυα της ειρήνης
Ακόμα κι οι καλές μέρες με δικά μας φώτα έρχονται
Έχουν αναστατώσει οι παντοκράτορες τόσο τους καιρούς
που δύσκολα κανείς λαβαίνει μηνύματα και οι δωρεές μένουν αζητήτες.

Και στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Νομικός υπαινίσσεται τον αγώνα των μοναχικών αγωνιστών που θα δικαιωθεί μόνο με την επικράτηση του φωτός, ενός φωτός όμως που αργεί να ανατείλει:

Ψάχνοντας τον αληθινό μας ήλιο
ένα τριώδιο προσπαθούμε να βρούμε
ν' ανοίξουν τα παράθυρα στα φώτα
κι εσύ που ήσουν γεννημένος να κυνηγάς το θαύμα
τις μέρες σου άθροισα με σύνεση
μα δεν ήλθε ακόμη το φως..
(Επενδύσεις στο Ηλιοβασίλεμα)

Λυρική και ενδοσκοπική βλέπουμε την ποίηση του Νίκου Νομικού, πλαισιωμένη με τα προσωπικά του σύμβολα. Ο Νομικός στο ποιητικό του ασκητήριο μελετά την τάξη των πραγμάτων που συχνά τη βρίσκει στρεβλή

και απάνθρωπη. Μελετά επίσης τους ποιητές αλλά διαμορφώνει το δικό του προσωπικό λόγο. Κάποτε στα ποιήματα των δυο πρώτων συλλογών συναντάμε απόηχους των ποιητών που θαυμάζει, όπως του Ελύτη, του Γκάτσου, του Τσαλουμά, που αναπλάθονται, όμως με τα δικά του σύμβολα και τον τρόπο έκφρασής του. Αργότερα ο τρόπος έκφρασης του Νομικού γίνεται ιδιαίτερα προσωπικός, μερικές φορές θα λέγαμε ερμητικός.

Στο ποίημα «Σχηματική νυχτωδία» η εικονοποιία του ποιητή συνδυάζει τη γαλλική του παιδεία με τις γνώσεις και τις παραπομπές του στην εκκλησιαστική παράδοση:

Απόψε βρεθήκανε χυμένα τα γιασεμιά
πάνω στο ζωντανό τραπέζι με την ιερή βίβλο
των άσπρων σου μαλλιών...

Οι συνειρμοί της «ιερής βίβλου των άσπρων μαλλιών» αναφέρονται στο Γάλλο ποιητή Απολιναίρ και την ποίησή του. Προφανώς ο ομιλητής του Νομικού μελετά και σχολιάζει την ποίηση αυτή με τα δικά του σύμβολα. Στοχάζεται ότι η ποίηση τον βοηθά ν' αντιμετωπίσει μέσα στη μυστική νύχτα «της νυχτωδίας των ανέμων» το «αισχροί ιερατείο» της φθαρτής εγκοσμιότητας και να ξανοίξει τη γραφή «της μέσα φλόγας».

Στον κόσμο αυτό της «ψυχοπνευματικής αλλοτρίωσης» ο Νίκος Νομικός αισθάνεται ότι εξερευνά με την ποίησή του την ουσία της ζωής, τον κόσμο που είναι πέρα από τη βία της καθημερινότητας, πέρα από τις ασχίμεις της επιβολής των κάθε λογής κατεστημένων, είτε αυτά είναι πολιτικά, είτε οικονομικά, είτε καταναλωτικά, είτε πνευματικά «αισχρά ιερατεία». Εξερευνά έναν κόσμο που να είναι όπως θα μπορούσε να είναι – ιδανικός με τη δική του έννοια, όπου θα μπορούσαν να ζουν οι ελεύθεροι άνθρωποι, χωρίς να καταπιέζουν τους πιο αδύνατους, χωρίς να καταστρέφουν την ελευθερία της ζωής, την ελευθερία των άλλων ανθρώπων και όντων. Ο ποιητής βλέπει παντού τους ανθρώπους αλυσοδεμένους με τα δεσμά της κατανάλωσης, με τα δεσμά της καθημερινότητας και της εκμετάλλευσης των «κακούργων», οι οποίοι μεταχειρίζονται τα θαύματα της επιστήμης και προόδου για ν' αλυσοδέσουν περισσότερο τους συνανθρώπους τους:

Μείναμε στο βυθό είπες
απ' τον καιρό που ζωντάνεψαν οι άνθρωποι
τα θαύματα του Ιουλίου Βερν.
(Πυρήνες Μυστικής Θάλασσας)

Ο κόσμος βρίσκεται σε κίνδυνο από τους πολέμους, αλλά και από την κατανάλωση, την εκμετάλλευση και τη μόλυνση του περιβάλλοντος. Οι «νεκροθάφτες της ζωής» απειλούν στο τέλος του εικοστού αιώνα το

οξυγόνο της ζωής, «το μερτικό όλων μας». Ο ασθενής κόσμος βαδίζει στο σύνορο του 2000 μ.Χ. σαν ένας ανίατος καρκινοπαθής:

Και άκου η αλήθεια όταν φαλακρώσει από καρκίνο
πώς να στο πω
χάνει την ομορφιά του ήλιου πάνω απ' το 2000 μ.Χ.

Σ' αυτό τον ασθενή κόσμο ο ποιητής προτάσσει ως αντίδοτο τον κόσμο της ποίησης: «πιες τ' αθάνατο νερό του Ομήρου». Με αυτόν τον τρόπο ο ποιητής αισθάνεται ότι ανήκει στους ποιητές που μάχονται το σκότος της βαθιάς νύχτας. Με την «ενδότερη βλέψη» του ευαγγελίζεται το ξιμέρωμα μιας νέας μέρας, μιας μυστικής θάλασσας και μιας ανέγγιχτης πράσινης γης με καθαρό πόσιμο νερό. Λέει στον αναγνώστη του και λέγει σε όλους, στο ποίημα «Πυρήνες Μυστικής Θάλασσας»:

(...) μόνο σε σένα το λέγω κρυφά και φανερά

Είμαστε εμείς το κλαδί μετά τον κατακλυσμό
είμαστε εμείς τα παιδιά του λυτρωμού.
(Πυρήνες Μυστικής Θάλασσας).

Οι «Ηχορροές και Σύμβολα του Νότου» είναι ένας υπαινιγμός ότι ο ποιητής χρησιμοποιεί ηχητικά αποτελέσματα λέξεων και φράσεων σε συνδυασμό με τα σύμβολα του Νότου, όπου ζει από το 1965. Έχουμε παρατηρήσει στα ποιήματα που εξετάσαμε τόσο εικονοποιητικούς όσο και ηχητικούς συνειρμούς στην ανάπτυξη των στίχων του. Η Μαρία Ηροδότου παρατηρεί στο άρθρο της ότι τα σύμβολα του Νομικού σε αυτή τη συλλογή είναι γενικότερα, είναι προσωπικά, αλλά δεν

είναι ιδιαίτερα παρμένα απ' τη ζωή των Αντιπόδων. Πιθανόν, λέει η Ηροδότου, τα σύμβολα αναφέρονται ως σύμβολα του Νότου γιατί ο ποιητής ζει και δημιουργεί στους Αντίποδες. (Αντίποδες, αρ. 41-42, 1997, σ.12) Πράγματι, αυτό ευσταθεί, εκτός ίσως από τις αναφορές στην απεραντοσύνη των ευκαλύπτων και τα δυο αφιερωμένα ποιήματα, ένα στην Αντιγόνη Κεφαλά και το άλλο στην ιθαγενή ποιήτρια Kath Walker.

Το ποίημα στην Κεφαλά υπαινίσσεται την απεραντοσύνη της γης των ευκαλύπτων με τους πράσινους αιθέρες και τους πλατιούς ωκεανούς της Terra Australis. Στο ποίημα «Στην Kath Walker» ο ποιητής μπαίνει στην καρδιά ενός εκ των θεματικών αξόνων του. Η Kath Walker είναι η δυνατή φωνή των παραδόσεων των ιθαγενών, φέρνει τους αντιποδικούς ψιθύρους απ' τις ερημιές της Γαριγκίλας για τις αδικίες που έγιναν στη φυλή της, τα σκονισμένα μοιρολόγια με τους καυτούς ανέμους της άνυδρης ερήμου μιας μεταφορικής νύχτας:

... άσματα απόμακρα
που όπως και να τ' ακούς
λέν την αλήθεια του καημού τους
μέσα σ' αυτή τη νύχτα..

Ο ποιητής ταυτίζεται με τα όνειρα της Kath Walker για δικαιοσύνη και μια γη που ν' ανήκει σε όλους. Τα όνειρα της Kath Walker γίνονται επίσης σύμβολα του Νομικού:

...ακούγεται καθαρά η φωναχτή
οπτασία της μορφής σου
έτσι που να μη μάχεται πια κανείς τον άλλο
να μην υπάρχει εχθρός
αφού είν' ένα χώμα τούτη η γη
και η ζωή κυλάει αδελφή μου
στους ευκάλυπτους με τα παράξενα μурμουρητά
και τις χιλιάδες μίλια τα πουλιά της
που φτάνουν ασταμάτητα μέσα στα όνειρά σου.

Ας προσέξουμε επίσης εδώ πώς συνδυάζει ο Νομικός, στην ανάπτυξη των συμβόλων του τον ακουστικό με τον οπτικό συνειρμό: «...ακούγεται καθαρά η φωναχτή / οπτασία της μορφής σου...»

Η συλλογή *Οραματικές Ψηφιδώσεις* κυκλοφόρησε το 1989, έναν σημαδιακό χρόνο για την πορεία της ανθρωπότητας με το γκρέμισμα του Τείχους του Βερολίνου και την κατάρρευση εκ των έσω του υπαρκτού σοσιαλισμού στην Ευρώπη και τη Σοβιετική Ένωση. Ο ποιητής φαίνεται να μένει έκπληκτος με την αδιαφορία των

ενδιαφερόμενων λαών να υπερασπιστούν τα καθεστώτα του υπαρκτού σοσιαλισμού. Τι ήταν αυτό που οδηγούσε τους Ανατολικογερμανούς να γκρεμίσουν το τείχος του Βερολίνου ή να περνούν άρον-άρον στην αντίπερα όχθη; Τα παλιά συνθήματα φαίνεται ν' αλλάζουν πια, να αναδιαμορφώνονται, κατά τον Νομικό, στην έκφραση:

Προλετάριοι όλου του παραδείσου λυτρωθείτε (...)

Οι καιροί / φθέγγονται τον τρόπο/ των διαιρέσεων /
έπρεπε να 'βλεπε / πώς γκρεμίστηκε / ο χωρισμένος τοίχος /
για να αιστανόσουν / με τι αγκαλιές έτρεξε / η συντροφική/ λύτρωση/
στα μάτια της εξέλιξης. (σ. 10).

Ο ποιητής αρχίζει να βλέπει αρκετή υποκρισία στην εξέλιξη των καταρρεόντων καθεστώτων:

Ψάχνω συνέχεια / τη σκέψη που απορεί / μέσα στις ψηφιδώσεις /
των οραμάτων / πού πήγαν / τόσες ψηχές / με κίνες τις σημαίες / της
ανθρωπιάς / με ιαχές αδελφосύνης / στη μνημοσύνη / των ανέμων.
(σ. 27).

Ο ποιητής φαίνεται να συμπεραίνει ότι τα χαμένα όνειρα της αδελφосύνης, της ισότητας, της ειρήνης, της απελευθέρωσης του ανθρώπινου γένους τα κατασπάραξε ο αιώνιος Μινώταυρος της εξουσίας. Τα καθεστώτα είχαν χάσει την επαφή με την πραγματικότητα, με τον λαό. Λειτουργούσαν για την εδραίωση της εξουσίας τους, όχι για την εξυπηρέτηση των λαών. Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ κατά τον ποιητή ήταν «ατμασμένη», η υπόθεση της ειρήνης προβαλλόταν με:

(...) παρελάσεις / των όπλων εξόντωσης / και με τους
κατεψυγμένους / Δεκεμβριανούς / χαιρετισμούς / με 'κείνα/
τα χαμόγελα /πάνω στο μεγάλο εξώστη / που δεν ξεχωρίζεις /
αν είναι ανθρώπινα /ή βαλσαμωμένα είδωλα.
(...) Ο κοσμάκης συλλείτουργε / υποφέρει μονίμως.

Συλλείτουργοι φαίνεται να υπονοούνται οι ανήσυχοι μάχιμοι ποιητές του κόσμου.

Θ' αναφερθώ με συντομία στην Όγδοη Σκιά και την Τρίτη Μετάδοση. Ο Κυριάκος Αμανατίδης στο άρθρο του στους Αντίποδες το 1997 διακρίνει στα βιβλία αυτά, σωστά κατά τη γνώμη μου, μια κίνηση του Νομικού από το συμβολισμό προς τη Μεταφυσική – τα μετά τα φυσικά, κατά τον Αριστοτέλη. Ο Νομικός, λέει ο Αμανατίδης, «δέχεται ως δεδομένο ότι πέρα από την εμπειρική πραγματικότητα υπάρχει μια άλλη που διαφεύγει τον αποδεικτικό έλεγχο των αισθήσεων, κατανοητή μόνο με τη διαίσθηση» (Αντίποδες 41 -42, σ. 36) Στη διαδικασία αυτή

η σκέψη και η ενόραση βρίσκονται σε «συνεχή διαλεκτική πάλη» και ο ποιητής μέσα από την τυραννία και τη λύτρωση της μοναξιάς επιχειρεί μια υπέρβαση του αισθητού και του νοητού, επιδιώκοντας το άνοιγμα της πύλης του αγνώστου, την αναζήτηση μιας ενότητας του αισθητού με την άγνωστη ουσία της ζωής, μια συγχώνευση του εγώ με το σύμπαν. (ό. π.)

Στο Προοίμιο της 'Ογδοης Σκιάς ο Νομικός παρατηρεί ότι ο λόγος και οι τέχνες μάς χαρίζουν την αληθινή γνώση της ζωής, της φθοράς και της "Anima Mundi" (της ψυχής του κόσμου). Ο ποιητής επιχειρεί με τη χρήση μιας χρησμικής γλώσσας να προβάλει την ανάγκη για διάσωση

Της μεγάλης Μάνας το καθαρό νερό / που πάνε από καιρό να το
θολώσουν / Οι μέθυσοι του παραλόγου / κι οι σκεπαστοί διαβόλοι...

του κόσμου τούτου. Θυμάται τη χρησμική γλώσσα των δύσκολων οικογενειακών καταστάσεων για

Ένα παιδί Δελφικό / με τ' όνομα Μανώλης / θα χάσει τη ζωή του /
το μεγάλο βυσσινί μου σπίτι / θα καεί καθότι βλέπει ουρανό /
με το γλωσσάριο του πεπρωμένου...

Αλλά στον κόσμο της εντεύθεν όχτης σβήνονται

Ληξιαρχικές πράξεις / ζωντανών και κοιμισμένων /
κι εμείς δεν ξεύρουμε / αν υπάρχουμε ή όχι /
στο φως της κάθε μέρας.

Ο ποιητής βλέπει τον εαυτό του με τους ποιητές / σκαφτιάδες της
αβύσσου:

Σκαλίζουμε / να βρούμε το πέραν / του φαινομένου. /
(...) Γι' αυτό / μάχομαι / να προφτάσω να πω / στ' αδελφία /
προτού σωπάσουν/ οι μέρες μου / τον Ακέραιο λόγο.
(σ. 23)

Ο «τυφλός φαροφύλακας» τον διδάσκει να βλέπει πέρα από τη συμβατική πραγματικότητα και αισθάνεται ότι αντιμετωπίζει την ημερομηνία "ANCORA IMPARO" – ότι ακόμη μαθαίνει, ακόμη μαθαίνει για τα εντεύθεν και τα εκείθεν της μεγάλης όχτης.

Στην ποίηση του Νομικού η παιδική και η νεανική του Αλεξάνδρεια, η ζωγραφική του τέχνη μαζί με την ιερότητα των παραστάσεων και των εκκλησιαστικών του συνειρμών αποτελούν μέρος του μνημονιακού του εικονοστασίου. Η ποίησή του είναι λυρική και ενδοσκοπική και συνεχώς και περισσότερο γίνεται ερμητική καθώς εκφράζει την «ψυχοπνευματική αλλοτρίωση» μέσα στο «ψυχοφθόρο σκοτάδι που αποπνέει το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας». Με την

«ενδότερη βλέψη» του και τη χρήση μιας προσωπικής χρησμικής γλώσσας, επιχειρεί μια υπέρβαση «του αισθησιακού και του νοητού» για να κατορθώσει για τον εαυτό του και για τον αναγνώστη του μια κανανόηση της “*anima mundi*” (της ψυχής του κόσμου) και της ουσίας της ζωής.

Χρήστος Ν. Φίφης

Honorary Research Associate στη Σχολή Ιστορίας και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου La Trobe

Βιβλιογραφία

Νίκου Νομικού, *Αναλαμπές*, 1983,

_____, *Ηχορροές και Σύμβολα του Νότου*, 1987,

_____, *Οραματικές Ψηφιδώσεις*, 1989,

_____, *Η Τρίτη Μετάδοση*, 1993,

_____, *Η Όγδοη Σκιά*, 1993.

_____, *Το Αθέατο Ημερολόγιο*, 1997

_____, *Ώρες Απόλυτες*, 1998

_____, *Ροδάνθημα του Δειλινού* 2009

Κυριάκου Αμανατίδη, «Νίκος Νομικός: Ένας κατ' εξοχήν συμβολικός και μεταφυσικός ποιητής», *Αντίποδες*, αρ. 41-42, σσ. 31- 38, 1997.

Δήμητρα Εgan, «Νίκος Νομικός. Μια συνοπτική εικόνα του ποιητή και ζωγράφου», *Αντίποδες*, αρ. 41-42, σσ. 39 - 41, 1997.

Μαρία Ηροδότου, «Η 'ποιητική μετάδοση' του Νίκου Νομικού», *Αντίποδες*, αρ. 41-42, σσ. 7- 30, 1997.

Interminable

I have her taste in my mouth.
No drink washes it away
I tried, time and again
I stayed in the rain
ran to the shore
baptised myself
jumped from peak to peak,
filled my flask from every brook
and every river.
I killed and I healed
I burned and I built
I spent and I gathered
I lied and I coaxed
but still I have her taste in my mouth
and it lingers
like an angel on a soul of a newborn infant
like death on an open battlefield
it lingers
and it feeds on me...

Dina Gerolymou

Michèle Meister

Left: Astragaloi, Above: Homesick
(Mixed media and collage on paper, from the
Antipodean Palette exhibition)

Πάντα φευγάτοι

ταξιδεύουμε
πάντα φευγάτοι επιστρέφουμε
στις χειμέριες νάρκες μιας άλλης ζωής
ανακούρκουδα γελάμε κι αναδεύουμε
ημιτελή φεγγάρια
σε απαλά χαράματα
κι ειν'το χαμόγελό μας
το νήμα μιάς ντροπαλής αυγής
κι ειν'το δάκρυ μας
η ακτίνα ενός τρεμάμενου σεληνόφωτος
και ναυαγούμε στο ενδιάμεσο κενό
πάντα φευγάτοι...

Ντίνα Γερολύμου

Michèle Meister

As it happened

(Mixed media and collage on paper, from the
Antipodean Palette exhibition)

Ο περιηγητής και η ελιά

Όταν σε πρωταντίκρυσα ήμουν μικρό παιδάκι
πού 'χες κορμό σα γίγαντα, διπλα σ' ένα ρυάκι.
Κάθε σου κλώνος σα θεριό, κάθε κλαδί γιομάτο
από καρπούς και φύλλωμα, που λίκνιζε δροσάτο.
Πώς σε θαυμάζω κι απορώ, καθώς κυλούν οι χρόνοι,
αν κι αιωνόβια γιαγιά, καρποφορούν οι κλώνοι!

Τι σ' έθρεψε η μάνα γης, αθάνατο νεράκι;
Π' ανθίζεις και καρποφορείς σα να 'σαι νιο δεντράκι;
Βοριάδες δε σ' αγγίξανε, χιονάδες και λιοπύρια,
μες στους αιώνες άντεξες, σα βράχος, σα ζαφείρια,
με το αγέρωχο κορμί στους κάμπους που ορθώνεις,
απλώνεις κλώνους και καρπούς και να ξανανιώνεις.

Και γεύσαι το χάιδμα του ήλιου κάθε μέρα
και τη δροσιά του δειλινού απ' τον αιθέρα.
Πόσα φεγγάρια γνώρισες και πόσα καλοκαίρια
και πόσα κάθε δειλινό σε χάιδεψαν αστέρια;
Στα φύλλα σου τα ασημιά πόσες φορές η πούλια
κέντησε τον εσπερινό πάνω τους γλαροπούλια;

Πόσες γενιές ε γνώρισες ελιά μου ευλογημένη
πόσους με κλάδους νικητές έστεψες, δοξασμένη;
Πόσα πουλάκια στάθηκαν μέσα στις φυλλωσιές σου
και πόσοι ξαποστάσανε στις δροσερές σκιές σου;
“Πολλά είδα, μύρια έζησα και όσο ζω θα βλέπω
Ήλιος, νερό με ζωογονούν, ρίζες, κλαδιά να πλέκω.

Κι από το δάκρυ του καρπού να ζει η ανθρωπότης
Κι εγώ η ελιά, η πανύψηλη, με αντοχή και νιότη
να κρατηθώ κι απάνωθε στη γη να ξανανιώνω
να μεγαλώνω νιούς βλαστούς, ανθούς, καρπούς ν' απλώνω,
πίνοντας το φθινόπωρο νερό από τις καταιγίδες
οι ρίζες να θερειεύουνε κι εγώ να θρέφω ελπίδες.

Να ξανακούσω τα πουλιά γλυκά να κελαϊδούνε
άνοιξης κελαϊδίσματα που ερωτοτροπούνε
και στον παχύ τον ίσκιο μου καμάρι μου και θώρι,
να ξαποσταίνουν άρχοντες, περαστικοί, οδοιπόροι,
τσοπαναράιοι, κυνηγοί, νά 'χω τη συντροφιά τους
και της φλογέρας το σκοπό με τα παράπονά τους.

Κι αν απορείς, τα χρόνια μου ποτέ δε με βαραίνουν,
για αιώνια ζωή διηρώ, βοριάδες κι αν με δέρνουν.
Κι αν οι ανέμοι με χτυπούν, οι κλάδοι μου αντέχουν,
όσο κι εκείνοι να βογγούν, όση ορμή κι αν έχουν".
"Κι αν σε χτυπήσει κεραυνός και κάψει το κορμί σου,
ποια είναι η απάντηση, ποια θα 'ναι η αντοχή σου;

Πού θα την βρεις την αντοχή αιώνια να καρπίζεις,
ε, υπερήφανη ελιά στους κάμπους να λικνίζεις;"
"Αν τύχει πια και χτυπηθώ από αστροπελέκι
πώς έλαχε και χτύπησε το έλατο παρέκει
και δεν εξαναφύτρωσε καίγοντας την καρδιά του
κι απόμειναν τ' απόθρακα εκεί απ' τα κλαδιά του,

δίχως ζωή στη γη αυτή, τελειώνει η αντοχή μου
αν λάχει, περιηγητή, και κάψει το κορμί μου".
"Ελιά, ω, ελιά, ανεκτίμητη, ποτέ κακό μην πάθεις
σε πλήγωσα, συγχώρα με, λύπη βαθιά αισθάνθην,
που τόσο απερίσκεπτα επλήγωσα εσένα,
που με το βιος σου έθρεψες γενεές κι εμένα.

Εδώ στη ρίζα σου κοντά μετανιωμένος τόσο
θα γύρω να εξιλεωθώ, το βάρος ν' αλαφρώσω".
Κι από τα δυό τα μάτια του εστάλαξ' ένα δάκρυ,
δάκρυ μετάνοιας και ντροπής μες στου κορμιού την άκρη.
Η ελιά έμεινε άφωνη και δεν του απεκριθή
και τότε ο περιηγητής στον ίσκιο της κοιμήθη.

Αθηνά Γκινάκη

Η Ελένη του Γιάννη Ρίτσου

Πρόκειται για ένα ακόμα ποίημα του Γιάννη Ρίτσου που εκδόθηκε χωριστά, αλλά είναι επίσης το όγδοο στη σειρά, μυθολογικό ποίημα, στη συλλογή ποιημάτων του: *Τέταρτη Διάσταση*. Η 'ωραία' Ελένη, 'το μίλο της έριδος' ανάμεσα στον Μενέλαο και στον Πάρη αρχικά, και στη συνέχεια η αιτία για τον Τρωϊκό Πόλεμο, έχει απασχολήσει αριθμό λογοτεχνών ή διανοουμένων, παντού, όπου η αρχαιοελληνική ιστορία, η ελληνική μυθολογία και τα ελληνικά κλασσικά έπη, ενδιαφέρουν. Από τους Έλληνες λογοτέχνες-διανοούμενους, ο Νίκος Καζαντζάκης την αναφέρει στις τραγωδίες του: *Βούδας*², ως σύμβολο παρόρμησης για το άνοιγμα του Νου, των Ελληνίδων και των Ελλήνων εν γένει, και στο *Οδυσσέας*³, της αποδίδει διαφορετικά πρόσωπα και ικανότητες.

Ο Ρίτσος είναι στα εξήντα του όταν ασχολείται με τον μύθο της Ελένης. Κατέχεται από την κατάθλιψη των ανθρώπων που έχουν περάσει στην Τρίτη Ηλικία. Η διαπίστωση ότι δεν υπάρχει διέξοδος στο ανίατο πρόβλημα της ηλικίας, ούτε στη φθορά, που -έρποντας κυριολεκτικά-, επιβάλλεται στο ανθρώπινο σώμα με το πέρασμα του χρόνου, δεν βοηθά τον διανοούμενο-ποιητή. Επηρεάζεται ο ίδιος προσωπικά και περαιτέρω η δουλειά του, καθότι ως μοιραίο φαινόμενο συνδέεται με το σκεπτικό του και με την αγωνία του και τον βασανίζει. Στο ποίημα *Ελένη*, που αποτελεί την έμμεση εξομολόγησή του, αποκαλύπτεται η ειλικρίνειά του, ενδεικτική ηρωϊκού ανδρός: τουτέστιν, ο ποιητής αποδέχεται μειλήχια την αναπόφευκτη ήττα του στον αγώνα του με τον χρόνο.

¹ Γιάννης Ρίτσος, *Ελένη*, Τρίτη έκδοση, Κέδρος και επίσης στη συλλογή ποιημάτων του: *Τέταρτη Διάσταση*

² Στο *Βούδας*, δια στόματος του Α' Έλληνα, ο ποιητής ερμηνεύει την αξία του μύθου της αρπαγής της Ελένης: 'ίσκιος η Ελένη, βλοη- / μένος ο ίσκιος της! Γιατί για τον ίσκιον ετούτον / πολεμώντας, πλατύναμε το νου μας, αντρειάψαμε / τα κορμιά μας, γυρίσαμε στην πατρίδα κι ήταν τα / φρένα μας γιομάτα περιπλάνησες κι αντρεία' και / τα καράβια μας / Γιομάτα λεβεντιά...' Ν. Καζαντζάκη, *Βούδας*, Γ' Τόμος, Δεύτερη Ανατύπωση, 1998, σ.737

³ Στην Τραγωδία: *Οδυσσέας*, η Ελένη αποκτά ποικιλία ιδιοτήτων και χαρακτηριστικών όπως όταν ο Τηλέμαχος την παρουσιάζει να τον γαλννεύει→

Η ιστορία του Ρίτσου εξελίσσεται σε μισοερεπωμένο παλάτι. Η εγκατάλειψη του κτίσματος είναι εμφανής. Ο παρών επισκέπτης, παλιός γνωστός της άλλοτε ωραίας Ελένης, έχει να τη δει πολλά χρόνια: *‘εικοσιδύο; Εικοσιτριώ;’* αναρωτιέται. Την τελευταία φορά που την είχε δει, δεν μπορούσε να πει για την ηλικία της. Τώρα όμως –όταν εκείνη εμφανίζεται ξαφνικά μπροστά του, του προκαλεί σοκ: *‘Όχι, όχι -δεν είναι δυνατόν. Γριά –γριά- εκατό, διακοσίω χρονών’* συλλογιέται. Ωστόσο τα μάτια της Ελένης, ξεχωρίζουν. Ίσως διατηρούν από την αλλοτινή γυναίκα, την ακτινοβολία της ομορφιάς της. *‘Όχι, ακριβώς, είναι ‘πιο μεγάλα, αυταρχικά, διεισδυτικά, άδεια’*, θεωρεί τελικά, ο επισκέπτης. Διαπιστώνει επίσης κάτι, πολύ σημαντικό: η Ελένη έχει αλλάξει και ως προς το πνεύμα, και νά *‘τη που επιχειρεί να τον μεταπείσει με τα λόγια της: ‘ναι, ναι, -εγώ είμαι. Κάτσε λίγο. Κανένas πια δεν έρχεται. Κοντεύω να ξεχάσω τα λόγια’*, εξομολογείται. Με δυο λόγια, ζωγραφίζει την εικόνα της εγκατάλειψής της από την ομήγυρη που συνήθιζε να έχει, αφότου μαράθηκε η αταίριαστη ομορφιά της. Ούτε εκείνος ο περίφημος μύθος της αλλοτινής αρπαγής της, από τον Πάρη, έχει πλέον τη δύναμη να την κάνει περισσότερο ελκυστική, στο γήρας της.

Με τη συμπεριφορά της, η Ελένη, πείθει ότι έχει συνθηκολογήσει με τη νέα μορφή της, καθώς δεν έχει άλλες εκλογές. Σε αυτό το στάδιο της ζωής της τη συντροφεύουν μόνιμα η αποδοχή της για τη λησμονιά των άλλων, η μοναξιά της, η ταπείνωσή της. Παρά ταύτα, το μεγαλειώδες παρελθόν δεν εννοεί να την αφήσει: *‘σα να κρατιέμαι απ’ αυτό το δαχτυλίδι με τη μαύρη πέτρα’*, ομολογεί πτημένη από αυτή την πραγματικότητα. Εφόσον η μνήμη της διατηρείται ακμαία, το παρελθόν της, πάντα παρόν και πολύ δυνατό, είναι αδύνατον να την αφήσει ήσυχη. Να λοιπόν η φωτογραφία της μητέρας

με βοτάνι μαγεμένο, στο κρασί του και με τη φωνή της να τον ενθαρρύνει να αναλάβει τα νηία στη θέση του αγνοούμενου πατέρα του Οδυσσέα (485). Ο Οδυσσέας αναφέρεται στα λόγια της στον Τηλέμαχο (σ.445) που πιστεύει στη συνέχεια ότι μόνο την Ελένη δεν ξεγέλασε ο Οδυσσέας, όταν κουρελιάρης, την Αθηνά μπήκε να κλέψει και να φέρει τη Νίκη στο στρατό τους στην Τροία (σ.450). Παρουσιάζει ακόμη τη ζήλεια της Πηνελόπης για την Ελένη και τη διαβεβαίωση του Οδυσσέα ότι *‘η δόξα’ της ‘της άμυνας,..., δε μοιάζει Ελένης!’*(σς.476-477), Ν.Καζαντζάκης, *Α’ Θέατρο, Τραγωδίες με αρχαία θέματα*, Εκδόσεις Καζαντζάκη, Β’Ανατύπωση, Αθήνα, 1998.

της, Λήδας⁴ -μέρος αυτής της μνήμης-, που βρίσκεται μπροστά της, ενώ οι ήρωες του Τρωϊκού Πολέμου αποτελούν απόηχους μόνο, ενός πολυσήμαντου παρελθόντος. Ο Ρίτσος έχει απομακρύνει την ηρωίδα του από το αρχέτυπο περιβάλλον της –εκείνο του Ομήρου-, και την έχει μεταφέρει σε μία άλλη χρονική διάσταση, ένα άλλο χρονικό πλαίσιο, αυτό της εποχής του. Έτσι η Ελένη κινείται μέσα στα όρια του σύγχρονου, του δικού του περιβάλλοντος, που στην ουσία αποτελεί μία ξένη πραγματικότητα, όχι απλά ιστορική, αλλά και ως προς την μετάθεσή της, από το γήρας και την εγκατάλειψη, όπως τονίζει, στη νιότη και τη φήμη: *‘απ’ το ρολοί της Μητρόπολης σε άλλη διάρκεια’ λέει⁵. ‘Το παρελθόν βαραίνει. Όταν εσύ φύγεις κάποιος άλλος παίρνει τη θέση σου’*, λέει με λύπη και νοσταλγία, η Ελένη. Πρόκειται βέβαια για τη λυπηρή διαπίστωση του ποιητή, δια στόματος γυναίκας, και δη της Ελένης, που η απαγωγή της-θρύλος, είχε αλλοτινά κατασπαράξει τόσους ήρωες. Πρόκειται για έναν μαρασμό που της επιβάλλεται, παρά τη θέλησή της- και σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής της, αποτελεί έτσι μία τελική χασμωδία, που ακολουθεί ένα φανταχτερό παρελθόν. Το διάσημο παρελθόν της, αποτελεί ουσιαστικά είδος ανυποχώρητου φαντάσματος, που την κυνηγά ανελέητα

Τα παρόμοια συμβαίνουν και στο ποίημα, της ίδιας συλλογής, του Γ. Ρίτσου, *Χρυσόθεμις*, όπου η μελλοντική απουσία που πλησιάζει με αυξανόμενη ταχύτητα στο πέραςμα του χρόνου, είναι το μόνο αληθινό φαινόμενο που επιβάλλεται, και αναμφίβολα δεν μπορεί να αγνοηθεί. Επικρατεί ο ρεαλισμός, η υπαρξιστική θεωρία: πως ό,τι γεννιέται είναι εκ φύσεως, μελλοθάνατο. Πρόκειται για μία ωμή πραγματικότητα αυτή που καθορίζει την πορεία του ανθρώπου ή οιοδήποτε άλλου οργανισμού, στο κλείσιμο του κύκλου του της ζωής, όπως αυτός καθορίζεται: από το σκοτάδι στο φως και πάλι στο σκοτάδι, όπως γραφικά το παρουσιάζει με τη θεωρία του Elan Vital ο H. Bergson⁶. Η ανάγκη της παρηγοριάς μένει αναπάντητη, και όταν υπάρχει, το αποτέλεσμά της είναι τραγικά απατηλό: δεν υπάρχει ζωή μετά θάνατον!

Η απουσία ωστόσο που διαγράφεται έντονη γύρω από την Ελένη, ενισχύει το συναίσθημά της ότι οι νεκροί ζουν, ενεργούν και

⁴ Μεταξύ άλλων μύθων είναι και ετούτος κατά τον οποίο η Ελένη είναι θυγατέρα του Δία και της Λήδας, και αδερφή των Διοσκούρων: Κάστορα και Πολυδεύκη, Robert Graves, *Greek Myths*, Illustrated Edition, Cassell Ltd., 1985, p.72

⁵ Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 12

⁶ Henri Bergson, *The Two Sources of Morality and Religion*, N.York, 1935

⁷ Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 14

επηρεάζουν, έστω και από μία άλλη, ξένη σε εκείνη, διάσταση. Αυτό όμως οφείλεται στο γεγονός ότι εκείνη είναι ακόμη ζωντανή και επίσης, επειδή τους θυμάται, έστω και αμυδρά. Δεν την ενοχλούν, καθότι αποτελούν μέρος της μνήμης της, μονάχα. Αισθάνεται ότι οι νεκροί κυκλοφορούν, ότι αδιαφορούν για τα επίγεια, και ότι είναι τόσο ανόητοι όσο και οι θνητοί, *‘μονάχα πιο ήσυχοι’*!

Η Ελένη -που έχει επωμιστεί ένα πολυσήμαντο παρελθόν- διαπιστώνει επιπλέον ότι, η κατάληψη του σώματός της από το γήρας, ενοχλεί τους άλλους. Οι δούλες της για παράδειγμα, δεν την αποδέχονται στην ηλικία της, δεν ενδιαφέρονται καθόλου για την αλλοτινή αίγλη της. Δεν την υπολογίζουν ακόμη και όταν ζητά ένα καφέ. Μα επιτέλους είναι και άσχετες, ακοινωνήτες, και δεν κατέχουν παιδεία. Ακόμα και έτσι όμως, η Ελένη που έχει συνείδηση για το ποιόν της, γνωρίζει, ότι ως θρύλος επικεντρώνει την προσοχή -κατ’ επανάληψη μάλιστα- και επίσης -που είναι και το σπουδαιότερο απ’ όλα-, επειδή είναι ακόμα ζωντανή η φήμη του θρύλου της, την καθιστά αθάνατη. Αναμφίβολα δεν ανήκει στη μάζα των ρηχών υπάρξεων. Ως μεγαλειώδης σκιά του παρελθόντος, έχει επιπλέον κατορθώσει να απομακρύνει από μέσα της τη μνήμη των ηρώων του Τρωϊκού Πολέμου: αφού μπορεί και επιλέγει τις μνήμες της, την αφήνει να ξεθωριάσει μέσα της. Στην πορεία του χρόνου, πολλά φοβερά ή σπουδαία γεγονότα παραμερίζονται και ίσως ακόμη και να ξεχνιούνται, όπως *‘ο φόνος του Αγαμέμνονα ή η σφαγή της Κλυταιμνήστρας’*. Μπορεί ο άνθρωπος να αρέσκεται να ξεχνά τα άσχημα και εκείνα που τον πονούν και προτιμά να καταφεύγει σε ειρηνικές εικόνες, φαινομενικά ασήμαντες, όπως εκείνη, όπου *‘ένα πουλί καθισμένο στη ράχη ενός αλόγου’*: αποτελεί μία ασήμαντη ίσως ανάμνηση, ανεξήγητου ωστόσο μυστηρίου! Ο εκ φύσεως ευαίσθητος άνθρωπος δίνει σημασία σε άσχημα πράγματα στην καθημερινότητα της ζωής του, ακόμη και σε κάποια, όχι και τόσο σημαντικά, όπως όταν κάποιος που σκοντάφτει, ανησυχεί μήπως τον είδε κανείς, γιατί υπολογίζει την κριτική του. Ακόμη κι ένα άψυχο πράγμα σαν το χαρτί, επισύρει την προσοχή ενός, καθώς αφήνει στη χειραγώγησή του ένα ιδιάζον τριξίμο⁸.

⁸ *‘ένα τριξίμο ιδιαίτερο’* σελ. 19, *‘Ίσως έτσι να γυρεύει κάποιον αδέκαστο μάρτυρα για τη σεμνή μυστική του πορεία’* δηλώνει έμμεσα ο λεπτολόγος ποιητής Από αυτή τη σεμνότητά του ορμώμενος ο Γ. Ρίτσος, θεωρεί αναγκαία την ειλικρινή κριτική, η οποία θα ανασύρει την παρουσία του από τη σκιά στο φως, θα αναγνωρίσει το έργο του και θα του παρέχει αιτία και δύναμη για να συνεχίσει. Το τρίπτυχο: Αρχέτυπος Μύθος, Προσωπικός Μύθος, Διαχρονικό Κοινωνικό, Πολιτικό, Ιστορικό περιβάλλον, χειροπιασμένα αναδύονται και εδώ, όπως και απανταχού στο έργο του *Τέταρτη Διάσταση*.

Η Ελένη αισθάνεται ότι κουράζεται από την επανάληψη των γεγονότων στην πορεία της ζωής της, αυτό το ιστορικό της, την κουράζει. Τόσες και τόσες σπουδαίες στιγμές έχουν ξεπεραστεί. Πολιτείες όπως η Αθήνα, η Σπάρτη, η Κόρινθος, η Θήβα, η Σικυών, έχασαν την αίγλη τους, των κλασσικών χρόνων⁹, πόσο μάλλον ένας απλός άνθρωπος, έστω και αυτή η φημισμένη 'Ωραία' της Μυθολογίας. Και αυτή η ανθρώπινη λαίμαργία κουράζει, καθότι όλο και περισσότερο αποδεικνύεται μάταια. Η Ελένη καταγράφει το φαινόμενο στις πράξεις των δούλων της, που χθαμαλοί όντες, αφαιρούν τα έπιπλά της, και εκείνη δεν κάνει τίποτα άλλο, παρά να τ' αποχαιρετά με ένα απλό: *Γεια σας!* Δεν τα χρειάζεται πια¹⁰. Παράλληλα διαπιστώνει τη λαίμαργία των ανθρώπων να συνάξουν πολλά πράγματα, σε ένα μικρό χώρο.

Η Ελένη προχωρεί τώρα και στη σύγκριση των φύλων, ως προς τη ματαιοδοξία τους. Συγκρίνει και συμπεραίνει ότι το θήλυ διαθέτει περισσότερο χρόνο να σκεφτεί, αντίθετα οι άρρενες *δε σταματούν... να σκεφτούν - ίσως φοβούνται... δειλοί ματαιόδοξοι, πολυάσχολοι, προχωρούν στο σκοτάδι* καταθέτει. Εξομολογείται ότι τους άντρες τους αγάπησε στον ύπνο τους¹¹, όπου ηρεμούν, γαληνεύουν, φαίνονται αδύναμοι: *κι ο ύπνος σου επιβάλλει το σεβασμό, γιατί 'ναι τόσο σπάνιος*¹², λέει αποκαλύπτοντας τον σκεπτικισμό της, αλλά παράλληλα και τα μητρικά της συναισθήματα, τα της γυναίκας!

Το πολυσήμαντο θέμα των αναμνήσεων εφ' όλης λοιπόν της ύλης: από την Σπάρτη στην Τροία και πάλι πίσω στην Σπάρτη, απασχολεί επίμονα την Ελένη. Έχει αναπτύξει τις δικές της σχετικές θεωρίες: ότι οι αναμνήσεις ξεθωριάζουν στο πέρασμα του χρόνου, ότι δε συγκινούν, ότι είναι απρόσωπες και γαλήνιες¹³. Η ίδια, νέα και όμορφη, ορθωνόταν *‘ελεύθερη από το φόβο του*

⁹ Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 19

¹⁰ Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 20, Γνωστή η λαϊκή φράση: 'μαζί της (-του) θα τα πάρει;' Για κάποιον που δεν χρειάζεται υλικά πράγματα εκεί που πρόκειται να πάει.

¹¹ Στο έργο του Ν.Καζαντζάκη: *Ιουλιανός ο Παραβάτης* η Μαρίνα αισθάνεται τρυφερότητα προς τον άπιστο αγαπημένο της όταν εγκαταλείπεται στην αγκαλιά του ύπνου σαν ένα αθώο παιδί, και είναι επομένως απροστάτευτος που χρίζει προστασίας. Στην προκειμένη περίπτωση από τους εχθρούς του και κυρίως τους Ναζωραίους.

¹² Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 22

¹³ Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 22

θανάτου και του χρόνου', με κρυμένο το χαμόγελο της ελευθερίας, πίσω από ένα λουλούδι κρεμασμένο στα χείλη. Αναμφίβολα υπήρξε σύμβολο του έρωτα. Τώρα όλα αυτά ανήκουν στο παρελθόν και η ίδια είναι μία ανήμπορη και ξεπερασμένη παρουσία. Κρίνει λοιπόν και συμπεραίνει ότι η Τροία υπήρξε η δοξασμένη πόλη της νιότης της και η Σπάρτη η πολιτεία-σταθμός του γήρατός της¹⁴: 'και ν' ακούς με το νερό που κοχλάζει / κάτι δακτυλικούς εξαμέτρους από κείνη την Τρίτη / Ραψωδία'¹⁵.

Η Ελένη έχει προσγειωθεί στο ρεαλισμό της πραγματικότητας, στην οποία διάγει το υπόλοιπο της ζωής της. Τώρα πλέον περιορίζεται στα κοινά, στα ανθρώπινα, καθώς εκ των πραγμάτων έχει φύγει από εκείνη, την αλλοτινή της, αίγλη. Δεν ωφελεί να γυρνά κανείς τα μάτια της ψυχής του, σε κάτι που έσβησε προ καιρού και για πάντα. Ούτε και είναι δυνατή η αναζωπυρωσή τους. Η ζωή της στην Σπάρτη πλέον αποδεικνύεται άδοξη, βασική, στοιχειώδης, η αλληλογραφία της σχεδόν ανύπαρκτη και οι συλλυπητήριες κάρτες που λαβαίνει, υπερτερούν. Η παρουσία του θανάτου σκιαγραφείται έντονη γύρω της. Μάταια ο Μενέλαος γυρνούσε πίσω στις παλιές ιστορίες, κάποιας σημασίας. Ακόμη και η θρυλική Οδύσσεια ήταν μία δικαιολογία του συνώνυμου ήρωά της. Και οι 'Συμπληγάδες... τις νιώθεις ασάλευτες, μαλακωμένες / πιο τρομερές από πριν' γιατί 'δεν συνθλίβουν, πνίγουν σ' ένα πηχτό μαύρο ρευστό / δε γλυτώνει κανένας'¹⁶ λέει, και με αυτή τη μεταφορά της περιγράφει την μοιραία πορεία, προς το σιωπηλό σκοτεινό και άγνωστης υφής, θάνατο. Οι Συμπληγάδες, σε μία αντίθετη κατάσταση από την γνωστή, αποστασιοποιούνται του μύθου, τοποθετούνται σε ακινητοποίηση, αποβαίνουν είσοδος στον Άδη, και η ηρωίδα πορεύεται σταθερά και γρήγορα ανάμεσά τους, χωρίς μάλιστα να υπάρχει η ανάγκη της βιασύνης. Στο τέλος της ζωής, και όσο μικραίνει ο χρόνος της, παρουσιάζεται να τρέχει με ασύλληπτη

¹⁴ Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 25

¹⁵ Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 25

Πρόκειται για την Τρίτη Ραψωδία της Ιλιάδος του Ομήρου, όπου αρχικά ο Αλέξανδρος – Πάρις προκαλεί σε μάχη τους άρχοντες των Ελλήνων αλλά υποχωρεί με τρόπο μόλις ο Μενέλαος έρχεται εναντίον του (στιχ. 1-37, σσ.140-144). Η Ελένη παρουσιάζει δύναμη χαρακτήρα στην πίεση της Αφροδίτης της προστάτισσας του Αλεξάντρου – Πάρι, να σμίξει με αυτόν. Τελικά υποκύπτει στις απειλές της. Διατηρεί επίσης τον θαυμασμό της προς τον Μενέλαο (στιχ. 383-447, σσ. 172-178), *Ομήρου Ιλιάς*, Πάπυρος, εν Αθήναις, 1940, Εισαγωγή εις το Ομηρικών έπος υπό Βιλάμοβιτς, Μετάφρασις και σημειώσεις Νικ. Ι. Σηφάκι.

¹⁶ Γ. Ρίτσος, *Ελένη*, ο.π., σ. 27

ταχύτητα, προς το κλείσιμο του κύκλου της. Εκείνη που δεν απουσιάζει ουσιαστικά είναι η συντριβή, καθώς το τέλος είναι η σιωπή, και όχι η κραυγή μιας ωδύνης, επίσης ανύπαρκτης.

Η Ελένη έχει κουρασθεί, έχει φτάσει στο τέλος του απολογισμού της ζωής της. Ζητά από τον επισκέπτη της να φύγει: *‘Μπορείς να φύγεις τώρα’*, λέει χωρίς πάθος. Είναι η στιγμή που περιμένε: την αποχώρησή του για να ξεκουραστεί, να κοιμηθεί. Κατευθυνόμενος προς την εξώθυρα ο επισκέπτης, ακούει φωνές. Επιστρέφει βιαστικά, για να τη βρει καθιστή στο κρεβάτι της. Είναι όμως νεκρή. Όταν οι αστυφύλακες έχουν τοποθετήσει τη σωρό της, εκείνος ορίζει: *‘Για το νεκροτομείο’*. Νιώθει ολομόναχος στην απέραντη σιωπή του κενού που δημιουργείται από την απουσία της Ελένης. Αναρωτιέται: *‘Πού θα πήγαινε τώρα,’* Διαπιστώνεται ότι η Ελένη είχε κάνει λάθος. Έστω στο γήρας της, είχε πετύχει να γεμίσει το κενό ενός ακόμη, ανθρώπου.

Βιβλιογραφία

Robert Graves, *Greek Myths*, Illustrated Edition, Cassell Ltd., 1985, σς.53-54

Henri Bergson, *The Two Sources of Morality and Religion* , N.York, 1935

Ν. Καζαντζάκης, *Βούδας*, Γ' Θέατρο, Δεύτερη Ανατύπωση, 1998, σ.737

Ν. Καζαντζάκης, *Οδυσσέας*, Α' Θέατρο, Τραγωδίες με αρχαία θέματα, Εκδόσεις Καζαντζάκη, Β' Ανατύπωση, Αθήνα, 1998

Ν. Καζαντζάκης: *Ιουλιανός ο Παραβάτης*, Β' Θέατρο, Τραγωδίες με αρχαία θέματα, Εκδόσεις Καζαντζάκη, Β' Ανατύπωση, Αθήνα, 1998

Ομήρου, *Ιλιάς*, Πάπυρος, εν Αθήναις 1940, Εισαγωγή εις το Ομηρικόν έπος υπό Βιλάμοβιτς, Μετάφρασις και σημειώσεις: Νικ.Ι. Σηφάκι

Παντελής Πρεβελάκης, *Ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος*, Συνολική θεώρηση του έργου του, β' έκδοση, Κέδρος 1983

Γιάννης Ρίτσος, *Ελένη*, Τρίτη έκδοση, Κέδρος (το ποίημα *Ελένη*, ανήκει επίσης στην ποιητική συλλογή του Γ.Ρίτσου: *Τέταρτη Διάσταση*)

Γιάννης Ρίτσος, *Τέταρτη Διάσταση*, 1956-1972, Τόμος ΣΤ, Ενάτη έκδοση, Κέδρος, ποιήματα: *Φιλοκλήτης*, *Ορέστης*, *Αίας*

Γιάννης Ρίτσος, *Χρυσόθεμις*, Δωδέκατη έκδοση, Κέδρος

Ο χορός των κροκοδείλων

Ο χορός του κυνηγιού των κροκοδείλων
είναι ο τίτλος σου,
θες ακόμα να μας δείξεις
την ομορφιά
κι ό,τι παρθένο έσωσε η ψυχή σου
από κει που τα έφερres μακρυά
από τα δάση και τις ερημιές
απ' το μεγάλο σπίτι το δικό σου,
που θόλος του είναι
όλος ο ουρανός καί πάτωμα όλη τούτ' η γης.
Η γης η δική σου,
που 'μεις τη βγάλαμε Α υ σ τ ρ α λ ί α.

Ό,τι περήφανο κι αν έχει η ματιά σου,
το 'καιpe ο πυρετός απ' την αρρώστια σου
που 'μεις την ονομάσαμε πνευμονία.
Βογγητό το βουητό από το βούκινο ξύλο το μακρύ,
ας κλάψει το θάνατό σου που έρχεται
κι όλης της φυλής σου το τέλος.
Τη τέχνη να βουίζουμε,
Σ' αυτό το πελώριο σουραύλι το ξύλινο
που τρέμει η γης κι ο ήχος του μακρυά πηγαίνει,
άδικα να το μάθουμε παρακαλείς.
Εμείς δε μπορούμε ν' ακούσουμε τέτοιους ήχους
γιατί
έχουν πεθάνει στη ψυχή μας όλοι
οι ήχοι τούτοι.

Βάσω Καλαμάρα

Transformations

Our faces
these unknowns that shape
themselves silently
watch us out of mirrors
photographs
an accumulation so subtle
so untraceable.

Watching each other
in the streets
to find our future face
our face
in the infinite space
where nothing survives.

Antigone Kefala

Efrossini Chaniotis

Constellation Man

(Acrylic and mixed media on canvas,
from her *Constellation Landscapes*
exhibition, June 2011)

Συνεύρεση

Θά σέ βρῶ.
Ὅπου πατᾶς
ἀφίνεις
χαϊκού μισοτελειωμένα
νά αἰμορραγοῦν σάν πληγωμένα
βατόμουρα.
Ἀπό ἐσένα πού κοιμᾶσαι
στό κρεβάτι λοξά
καί δέν εὐθυγραμμίζεις
τὴν νύστα σου
μέ κανέναν ρυθμό,

δέν πρόλαβα νά πιῶ αὐγή.
Στίς ἀόρατες τιράντες
πού ἀτμοχαράζει ὁ ἥλιος
στό κορμί σου,
τρίβω τὰ μάτια μου
καί ματώνει ὁ καθρέφτης
ἀπὸ τί λαμπρή ἀλληλουχία
τῶν πορφυρῶν σπινθήρων,
πάνω ἀπὸ τὸ ἀνοιχτό
παράθυρο.

Κωνσταντῖνος Καλυμνίου

ΞΤΟ ΒΑΜ

*Θά ρημάξουμε τὸν νεφρίτη τοῦ παρελθόντος
(Μαγιακόβσκυ)*

Μὴν κοιτᾶς τὰ ψηφία πού χάνονται
στὴν ἄκρη τῆς σελίδας.
Εἶναι
τά θνησιγενῆ ὠφελήματα
τοῦ ἐκτυπωτῆ,
οἱ γρατσουνιές στό χῶμα
τῶν χελιδονιῶν τοῦ περιθωρίου.
Ἐσύ,
ἐνῶ παρελαύνεις
πάνω ἀπὸ τὰ πολτοποιημένα κουφάρια
τῶν πεύκων,
νά μετρᾷς τίς γραμμές
καί τὴν μαύρη μελάνη
πού στάζουν τὰ μάτια σου
ὥς πυξίδα.
Μέ τὸν πρῶτο ἄνεμο,
θά γίνεις φτερό κόκκινου ἀετοῦ.

Κωνσταντῖνος Καλυμνίου

Τι δώρα! Τι πλάση!

Χρυσοκεντημένο απόψε
το φεγγάρι.
Με χρυσόσκονη έβαψε
τον ουρανό.
Και τ' αστεράκι
παίζει το φως του
δίπλα στη μητέρα Σελήνη.
Ο βαθυγάλαξος
ωκεανός του ουρανού
καμαρώνει υπερήφανα
τα υπάρχοντά του,
τα πανάκριβα στολίδια του,
που αδυνατεί να τ' αγοράσει
μ' όλο το χρυσάφι του κόσμου.
Αυτά τα αληθινά κοσμήματα,
καρφίτσωμένα στο βάθος
του υπερήφανου ουρανού,
χαρισμένα

απ' τον πατέρα Θεό,
στη γέννηση του σύμπαντος.
Την ημέρα που πλάστηκε
αυτό το απέραντο χάος
που σαν μαρμάρινη,
μα και αφράτη κουβέρτα
σκεπάζει τη γη.
Καλύπτει τα πάντα
σ' αυτόν τον τεράστιο
άπιαστο ωκεανό,
που ταξιδεύει η γη μας
σαν καραβάκι
που κάνει τους γύρους του
και κρέμεται
σαν χριστουγεννιάτικο στολίδι.
Μα τι δώρα!
Μα τι πλάση!

Ανδριάνα Καραμήτρου

Andriana Karamitrou
Pomegranates
(Watercolour)

Ανδρέας Τυπάλδος Λασκαράτος (1811-1901)

Τα νησιά του Ιονίου, η Επτανήσος όπως είναι γνωστά είχαν τη τύχη μέσα στην ατυχία του Ελληνικού Έθνους να μη γνωρίσουν την τουρκική σκλαβιά, αλλά ακολουθώντας δική τους πορεία να συνδέσουν τη τύχη τους με τους λαούς της υπόλοιπης Ευρώπης. Μετά τη κατάλυση του Βυζαντίου από τους σταυροφόρους γνώρισαν πολλούς κατακτητές. Από αυτούς οι Βενετοί ήταν οι πλέον μακροχρόνιοι κυρίαρχοι μέχρι το 1797 που ο Μέγας Ναπολέων εξαφάνισε από το χάρτη το κράτος της Βενετίας.

Ακολούθησαν Γάλλοι, Ρωσοτούρκοι, πάλι Γάλλοι και στο τέλος οι Άγγλοι. Συνέπεια αυτής της ιστορικής διαδρομής οι κάτοικοι της Επτανήσου είχαν τη δυνατότητα καλύτερης και ευρύτερης μόρφωσης και σε ανώτερα ακόμη τοπικά εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως η Ιόνιος Ακαδημία στην Κέρκυρα. Έτσι φυσική συνέπεια ήταν τα Επτάνησα να εξελιχθούν σε πνευματικό κέντρο του νεότερου Ελληνισμού. Ανέδειξαν τις μεγαλύτερες προσωπικότητες του πνεύματος όπως τους Διονύσιο Σολωμό, Ανδρέα Κάλβο, Ιωάννη Καποδίστρια, Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, τους Μπάμπη και Θέμο Άννινο, τους μεγάλους σατιρικούς ποιητές Μικέλη Άβλιχο, Γεώργιο Μολφέτα, Ανδρέα Λασκαράτο και άλλους.

Από αυτούς ο Ανδρέας Λασκαράτος πνεύμα ανοιχτό και ανήσυχο με τις ιδέες του και τη σάτιρά του τάραξε τα λιμνάζοντα νερά στη κοινωνία της εποχής του. Με το βιβλίο του «Τα μυστήρια της Κεφαλλονιάς» που εκδόθηκε το 1856 προκάλεσε αναταραχή στο κοινωνικό κατεστημένο της εποχής με τις ιδέες του πάνω στην οικογένεια, στην πολιτική και τη θρησκεία που προκάλεσαν την οργή τους, ιδίως στις τάξεις της Εκκλησίας.

Με το γνωστό σε όλους αφορισμό του από το εκκλησιαστικό κατεστημένο μπήκε σε μεγάλες περιπέτειες που τον συνόδευσαν για πολλά χρόνια και ήταν φυσικό αφού με το βιβλίο του ξεσκέπαζε την άγρια εκμετάλλευση του κλήρου εις βάρος του αμόρφωτου και θρησκόληπτου λαού. Αν ο Λασκαράτος με το εν λόγω βιβλίο έβγαζε στην επιφάνεια τα άπλυτα του κλήρου,

με το άλλο βιβλίο «Απόκριση στον Αφορισμό» που εκδόθηκε το 1868 τους απογυμνώνει πλήρως αναφέροντας ένα προς ένα τα ανομήματά τους.

Άλλο σπουδαίο βιβλίο του Λασκαράτου είναι «Ιδού ο Άνθρωπος» που σκιαγραφεί πολλούς τύπους ανθρώπων. Αξίζει να αναφέρουμε μερικούς από αυτούς τους τύπους και πώς εν συντομία τους περιγράφει.

Ο ΑΠΛΗΣΤΟΣ: Ο άπληστος έχει τούτο το περίεργο ότι το γέμισμα δεν φαίνεται να τον γεμίζει, αλλά μάλλον να του αυξάνει την απληστία. Ο άπληστος όσα και να αποχτά τόσο περισσότερα θέλει να αποκτήσει αισθανόμενος το άδειο που του αυξάνει την επιθυμία να αποκτήσει κι' άλλα...

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ: Ο ποιητής έχει στη φαντασία του κόσμο ιδιαίτερα δικό του μέσα στον οποίο υπάρχει. Ζει στον αιθέρα της φαντασίας του μακριά από τα γήινα τα οποία μόνον απανθίζει, μεταχειριζόμενος το απάνθισμα εκείνο ως ύλη πλάσμι. Ο ποιητής ζει στα ύψη και τρέφει το πνεύμα του με αμβροσία και νέκταρ. Αν επικός βόσκει τη διάνοιά του μέσα στα ηρωικά γεγονότα της ιστορίας...

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ: Ο δικός μας πολιτικός δεν ενδιαφέρεται για την παγκόσμια ισορροπία και τα μεγάλα διεθνή σχέδια, αλλά ως επί το πλείστον ανήκει στην αράδα των πειναλέων αμαθών θεσιθίων όπου από προσπάθεια σε προσπάθεια φθάνει μέχρι και στη κυβέρνηση του μικρού μας κράτους, τι μπορείς να περιμένεις από τέτοιους πολιτικούς;.....(από τότε μέχρι σήμερα τι έχει αλλάξει;)

Ο ΛΑΟΠΛΑΝΟΣ: Ο λαοπλάνος αφού έβαλε σκοπό του την εξουσία και την ύψωσή του, τα οποία δεν μπορεί να απολαύσει χωρίς τη βοήθεια του ψηφοφόρου, κανονίζει τη διαγωγή του να είναι αρεστή στον όχλο και να γίνει ο αρεστός και αγαπητός και «την υπόληψή σου νάχω και ας σε πάρει ο διάολος». Ο δυστυχής όχλος δεν καταλαβαίνει από την αρχή τα σχέδιά του και αλίμονο αν γίνει υπουργός ή κυβερνήτης τότε...

Εις το βιβλίο του «Ήθη, έθιμα και δοξασίες της Κεφαλλονιάς» ο Λασκαράτος σατιρίζει γελοιότητες του κλήρου και της κοινωνίας πρωτοτυπεί δίνοντας φωνή σε άψυχα ή και ζώα που διηγούνται την ιστορία τους. Έτσι δίνει φωνή σε μία κάρα (νεκροκεφαλή) ενός σκοτωμένου στρατιώτη στη Ρωσία που καλόγεροι την παρουσιάζουν σαν το κεφάλι του Ιωάννου του Προδρόμου όπου μπροστά του γονατίζει ακόμη και η αυτοκράτειρα της χώρας.

Δίνει φωνή σ' έναν ουραγοτάγκο που διηγείται την ιστορία του από τη ζούγκλα στο θηριοτροφείο και τη βαρβαρότητα του ανθρώπου. Δίνει φωνή στην Παναγία μιας εικόνας που διηγείται τις ταλαιπωρίες της στα χέρια των παπάδων. Δίνει φωνή σε πεθαμένο αρχιεπίσκοπο που πεθαίνοντας πήγε στη κόλαση και συνάντησε εκεί πέρα κι' άλλους πατριάρχες, και αγίους που όταν ζούσαν στη γη ήταν εγκληματίες και μετά θάνατο τους αγιοποίησε ο κλήρος. Δεν δίστασε να παρουσιάσει και τον (άκουσον, άκουσον) προστάτη άγιο Κεφαλληνίας ότι ήταν στη κόλαση.

Παρουσιάζει το γάιδαρο ενός βουλευτή να διορίζεται γυμνασιάρχης σε γυμνάσιο κατόπιν παρεμβάσεως του ίδιου του πρωθυπουργού.

Με το βιβλίο του αυτό ο Λασκαράτος καυτηριάζει, όπως γίνεται φανερό με τα ως άνω παραδείγματα την εκμετάλλευση, και καταλήστευση του κόσμου από τους επιτήδειους κομπογιαννίτες σε όλες τις βαθμίδες της κοινωνίας με τα κτηνώδη ένστικτα που κρύβει ο άνθρωπος μέσα του.

Μ' αχ άνθρωποι, αν ήπτον και η ψυχή σας
Ν' αξίζει την ανθρώπινη μορφή σας
Δεν ήθελ' είσθε ανθρώπινα θηρία
Με όξου ανθρωπιά, και μέσα χτηνωδία.

Αναρωτιέμαι συνάνθρωποί μου, αν και έχουν περάσει πολλά χρόνια από τότε που έγραψε αυτά και πάρα πολλά άλλα ο Ανδρέας Λασκαράτος, έχουν γίνει τεράστια άλματα σε όλους του τομείς της ζωής μας. Από τη συμπεριφορά μας έναντι του συνανθρώπου μας τι έχει αλλάξει; Τα ένστικτά μας παραμένουν τα ίδια. Δυστυχώς! Τελειώνω με τους στίχους του μεγάλου Ανδρέα Λασκαράτου:

Χάνεις κόπο και σαπούνι
Σαπουνίζοντας γουρούνι.

We live like kings

We live like kings.

Testified

by shops that sell only royal size beds
by technology's magic buttons –
our insentient servants
by people from the Third World
prostrated at the gates of our palaces.

We head the ladder of creation
bequeathed with:

...dominion over the fish of the sea
and over the fowl of the air
and over every living thing
that moveth upon the earth.

We live like kings

our pet animals, court jesters.

Our castle, a bubble

of a self-indulgent existence
with its effluent waste leaking
on the outside.

In front of the mirror

a woman applying dexterously
her make-up, her special perfume
thinking anxiously of her date
a man applying his after shave
thinking fondly of his lover.

A housewife taking pride
in her sparkling kitchen.

Their own radar doesn't pick up the pain
of tortured animals in laboratories.

A smug woman

putting on her fur coat
thinking of beauty and wealth

her own radar does not pick up
the battering of baby seals.

Magnificent bears and tigers
– pulverized –
packed merchandise.
Traders and buyers
don't care about the carnage.

Rapacious poachers
set up traps in silent forests
in ocean depths throw their nets.

And we live like kings
on borrowed time like all kings.

Yota Krili

Peter Tsitas

School's In

(Colour photograph from his *Cuba Now* exhibition, 2006)

Ζούμε σαν βασιλιάδες

Ζούμε σαν βασιλιάδες.
Επικυρώνεται
από μαγαζιά που πουλάνε
μόνο κρεβάτια βασιλικού μεγέθους
από μαγικά κουμπιά τεχνολογίας –
υπάκουα ρομπότ
από ανθρώπους του Τρίτου Κόσμου
μπρούμυτα στις εξώπορτες των παλατιών μας.

Είμαστε οι επικεφαλής
στην κλίμακα της δημιουργίας
κληροδοτημένοι να εξουσιάζουμε:
... επί των ιχθύων της θαλάσσης
και επί των πετεινών του ουρανού
και επί παντός ζώου κινούμενου επί της γης.

Ζούμε σαν βασιλιάδες
τα προσφιλή ζώακια μας, γελωτοποιοί.
Το κάστρο μας, μια φυσαλίδα τρυφλής ζωής
με τα απόβλητα να διαρρέουν προς τα έξω.

Μπροστά στον καθρέφτη
η γυναίκα φοράει επιδέξια
το μακιγιάζ, το ειδικό της άρωμα
και σκέφτεται ανήσυχη το ραντεβού της
ο άνδρας βάζει την κρέμα μετά το ξύρισμα
και σκέφτεται τρυφερά την αγάπη του.
Η νοικοκυρά καμαρώνει
την αστραφτερή της κουζίνα.
Το δικό τους ραντάρ δεν πιάνει την οδύνη των ζώων
που βασανίζονται σε επιστημονικά εργαστήρια.

Η αυτάρεσκη γυναίκα
βάζει τη γούνα της
σκέφτεται την καλλονή και τα πλούτη
το δικό της ραντάρ δεν πιάνει το γδούπο

των ροπάλων που εξοντώνουν
τα μωράκια φωκιών.

Εξαίσιες αρκούδες και τίγρεις
– κονιορτοποιημένες –
πακεταρισμένο εμπόρευμα.
Έμποροι κι αγοραστές
δεν νοιάζονται για το μακελειό.

Άπληστοι λαθροθήρες
στήνουν παγίδες στα ήσυχα δάση,
στου ωκεανού τα βάθη ρίχνουν τα δίχτυα.

Και ζούμε σαν βασιλιάδες
με ημερομηνία λήξεως
όπως όλοι οι βασιλείς.

Γιώτα Κριλή

Peter Tsitas

In Step

(Colour photograph from his *Cuba Now* exhibition, 2006)

Οι εκλιπόντες

Όλα μοιάζουν
Ίδια
Στη θέση τους
Στους ρόλους τους
Η ζωή
Ζωηρή χαριτωμένη
Μοιάζει
Ο κύκλος της
Σοφός
Σε μαγικούς ήχους
Επαναλαμβάνει
Το πρόγραμμά του
Θαρρείς η ευτυχία
Κάπου εδώ
Κατοικεί
Στις φωτοσκιάσεις
Αναδύονται
Οι εκλιπόντες
Ήρεμοι
Παραπονεμένοι.

*Ιωάννα Λιακάκου
Μάρτης 2011*

Η άνομη αγάπη

Μην πεις
Κοίτα τι έκανε
Κι έμπλεξε
Σε άνομη αγάπη
Είναι το βόλι
Μη σε βρει
Έτσι και σε πετύχει
Σε μπλέξει
Μες στα δίχτυα της
Η άνομη αγάπη
Γλυτωμό δεν έχεις
Η γλύκα της Παράδεισος
Και κόλαση
Πίσω να πας
Δεν γίνεται
Κι ομπρός
Χαμός ντροπή
Και πόνος.

*Ιωάννα Λιακάκου
Μάης 2011*

Σ' αγαπώ

Ποιό! Το χρώμα της αγάπης
Ψάχνω χρόνια να το βρω,
Μία άσπρο μία μαύρο
Να το πιάσω δεν μπορώ.

Κόκκινο γίνεται πάθος
Και σταχτί της καταχνιάς,
Δίνει πράσινο ελπίδας
Και μαβή της μοναξιάς.

Της αγνότητας το άσπρο
Και της ζήλιας κίτρινο,
Τα καφέ μελαγχολίας
Και το ροζ αγριόκρino.

Κόκκινο με διεγείρει
Και μου φέρνει έξαψη,
Στο κορμί φωτιά ανάβει
Και δεν έχει ανάπαψη.

Της απλότητας λευκό
Και της αθωότητας,
Της αγνής φιλίας είναι,
Φως! Της Ιερότητας.

Θετική ακνινοβολία
Σαν τον ήλιο, το χρυσό,
Και καθρέπτει που σου στέλνει
Κύβο αντανακλαστικό.

Ποιό απ'όλα να διαλέξω
Νάχω για συνδυασμό,
Τόσα πρόσωπα αλλάζει
Αυτή η λέξη σ'αγαπώ.

*Ναταλία Μήτσιου
Σάββατο, 15 Ιανουαρίου 2011*

Σκέψεις και Απόψεις

- Οι μισοί κάτοικοι του πλανήτη δεν είναι χριστιανοί. Γιατί να μη χρησιμοποιούμε τις Ολυμπιάδες για χρονολόγηση; Εξ άλλου είναι αποδεκτές παγκοσμίως.
- Σε καμιά γη δεν είναι ωραίο να πεθαίνεις.
- Έρωτας και ζωή είναι ένα, και καμιά θρησκεία δεν θα μπορέσει ποτέ να κατεβάσει απ' το θρόνο της την Αφροδίτη.
- Ζωή: Μια μπουκιά κι ένας ερωτικός στεναγμός.
- Τραγούδια χαράς και αγάπης. Αυτά μόνο είναι τραγούδια. Τ' άλλα είναι μοιρολόγια.
- Μονάχα οι γλυκές στιγμές μετριοούνται στη ζωή· οι άλλες πάν' χαμένες.
- Οι Έλληνες θέλουμε διάβασμα (όχι από παππά) για να δούμε προκοπή.
- Το «κατ' εικόνα και ομοίωση» κατεξευτελίζει το Θεϊόν.

Sotiris Mantalvanos
Portrait of Theo
(Wood carving from the
Antipodean Palette exhibition)

- Κι ένας καλός άνθρωπος ομορφαίνει τη γειτονιά, τη ζωή, την εποχή του ολόκληρη.
- Θα 'λεγα να γιορτάζονται ετησίως οι επέτειοι, Μαραθώνα, Σαλαμίνας, Θερμοπυλών, Δερβενακίων, Αλαμάνας, ...(όπως η Έξοδος του Μεσολογγίου) και να γράφονται στα Ημερολόγια.
- Οι αλυσίδες, κι αν ακόμα είναι φτιαγμένες από αγάπη, είναι αλυσίδες.
- Για να βολέψουμε, έστω και στο ΠΟΤΕ, το αχόρταγο Εγώ μας, εφεύραμε για χάρη του παράδεισους, ευδαιμονίες και αθανασίες... Αχ, αυτό το ΕΓΩ, πόσα καλά, πόσα κακά μας φέρνει!
- Σίγουρα ένα μερμήγκι με βλέπει σα θεό. Μπορώ με μια χτυπιά της φτέρνας μου να διαλύσω τη φωλιά του... Άραγε, τα δισεκατομμύρια οι Γαλαξίες να είναι η σκόνη από το σαντάλι του θεού, καθώς γοργοβηματίζει στο απέραντο σύμπαν!
- Ο θεός κάθε λαού είναι ανάλογος με το χαρακτήρα του (του λαού) Όλα τα είδωλα είναι ψεύτικα...

Σωτήρης Μανταλβάνος

Sotiris Mantalvanos
Botticelli's Venus
(Wood carving from the
Antipodean Palette exhibition)

Διονύσιος Σολωμός, Πτυχές της προσωπικότητάς του

Ένας μεγάλος ποιητής, ακόμα και του μεγέθους του Σολωμού, δεν παύει να είναι γήινος, ανθρώπινος, με όλα τα χαρακτηριστικά που διέπουν το ανθρώπινο γένος, όπως, αρετές, προτερήματα, αδυναμίες. Η αξία του Σολωμού, βέβαια, έγκειται στο έργο του και όχι στην καταγωγή ή το χαρακτήρα του. Με το έργο του έχουν καταπιαστεί και θα συνεχίσουν να καταπιάνονται πλείστοι όσοι αξιόλογοι του πνεύματος.

Δε νομίζω, όμως, ότι υποτιμά ή μειώνει τον ποιητή και το έργο του, η προσπάθεια μιας μικρής αναφοράς, στην ανθρώπινη πλευρά του, κάτι που θα επιχειρηθεί στη σύντομη αυτή παρουσίαση, χωρίς τη φιλοδοξία να καλυφθεί πλήρως ό,τι αφορά το Σολωμό-άνθρωπο.

Όπου κι αν σας βρει το κακό, αδελφοί,
Όπου και να θολώνει ο νους σας,
Μνημονεύετε Διονύσιο Σολωμό
Και μνημονεύετε Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη.
Οδυσσέας Ελύτης, «Αξίον Εστί»

Ο ποιητής γεννήθηκε γύρω στις 8 του Απρίλη του 1798 στη Παλιά Βρύση, στην κακόφημη συνοικία της Αγίας Άννας, στη δεξιά μεριά του λιθόστρωτου βενετσιάνικου δρόμου που οδηγεί στο Φρούριο Ζακύνθου. Είναι γιος του μεγαλέμπορα καπνού Κόντε Νικολάου Σολωμού και της πανέμορφης ευαίσθητης ποπολάρας Αγγελικής Νίκλη, Μανιάτικης καταγωγής, που ήταν υπηρέτρια στο σπίτι που διατηρούσε εκεί ο Κόντες. Με τη νόμιμη σύζυγό του, την Μαργέτα Κάκνη, ο Κόντες είχε αποκτήσει δύο παιδιά, τον Ροβέρτο και την Έλενα.

Το 1802 γεννιέται ο αδελφός του Διονύσιου, Δημήτρης και πεθαίνει η νόμιμη σύζυγος του Κόντε. Πέντε χρόνια αργότερα, το Φεβρουάριο του 1807, πεθαίνει ο πατέρας του Σολωμού, αφού πρώτα νομιμοποιεί το δεσμό του με την Αγγελική, η οποία τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, παντρεύεται τον Μανώλη Λεονταράκη. Ο Κόντες λατρεύει τα δύο του παιδιά και δεν τα ξεχωρίζει από τον ετεροθαλή αδελφό τους Ροβέρτο, αφήνοντας μεγάλη ακίνητη περιουσία και στα τρία.

Κείνα τα χρόνια, τα εξώγαμα των αφεντάδων στα Επτάνησα δεν θεωρούνταν στιγματισμένα, γιατί ήταν κάτι το συνηθισμένο.

Σπούδαζαν όπως και τα νόμιμα και καταλάμβαναν όλα τα αξιώματα χωρίς προσκόμματα.

Κηδεμόνας του Διονύσιου, διορίζεται ο Κόντες Νικ. Μεσσαλάς, ο οποίος αποφασίζει και στέλνει το Διονύσιο με συνοδεία το δάσκαλό του, Σάντο Ρόσσι, πρόσφυγα από την Κρεμόνα, στην Ιταλία για σπουδές.

Όλα τα αρχοντόπουλα, τότε, μάθαιναν την επίσημη ιταλική γλώσσα και είχαν δασκάλους στο σπίτι, Ιταλούς πρόσφυγες ή Καθολικούς ιερωμένους, μια και τα κοινά λαϊκά ελληνικά σχολεία, ακόμα και εκεί που υπήρχαν ήταν μόνο για τα παιδιά των ποπολάρων, δεν μπορούσαν να συνυπάρξουν με τα αρχοντόπουλα γιατί τα χώριζε η ταξική διαφορά.

Ο συνδυασμός στο Σολωμό, αίματος δύο κοινωνικών τάξεων τόσο αντιθέτων, του άρχοντα και του ποπολάρου, δεν είναι άσχετος με το όλο του έργο. Βλέπουμε το μητρικό-λαϊκό αίμα στην αγάπη του για την ελευθερία, στην ειλικρίνεια, γενναιοδωρία, στην καλοσύνη και τη θρησκευτικότητα του. Το πατρικό-αρχοντικό αίμα, διακρίνουμε στον ορμητικό και ανυπότακτο χαρακτήρα του, στο πείσμα του, στην τσουχτερή ειρωνεία, στις επιλογές των φίλων του και στη λατρεία της φύσης.

Λόγω ανήσυχης και ατίθιας φύσης, δεν μπορεί να προσαρμοστεί στους αυστηρούς κανονισμούς των Λυκείων Βενετίας και Κρεμόνας. Αργότερα, εγγράφεται στο Πανεπιστήμιο της Παβίας για να σπουδάσει Νομικά, όπου γνωρίζεται με Ιταλούς ποιητές και λόγιους και γράφει και τα πρώτα του ποιήματα στην Ιταλική.

Το 1818, πριν τελειώσει το τρίτο έτος της Νομικής, γυρίζει στη Ζάκυνθο, όπου αρχίζει να συναναστρέφεται με λόγιους της εποχής, όπως οι Μάτεσις, Μερκάτης, Λούντζης και άλλοι. Ο Μεσολογγίτης ιστορικός και πολιτικός Σπυρίδων Τρικούτης που συναντά στη Ζάκυνθο, τον προτρέπει να αφοσιωθεί στην Ελληνική γλώσσα και ποίηση. Τρία χρόνια αργότερα, γράφει ήδη ποιήματα στα Ελληνικά.

Ο Σολωμός λατρεύει τη φύση. Την ημέρα, διάβασμα, περίπατο στο λιμάνι, στα ξωκλήσια στο Ψήλωμα, σε έρημους δρόμους και το βράδυ με τη συντροφιά λόγιους και άρχοντες του τόπου, συναντώνται όπου παίζουν με τις υποχρεωτικές ομοιοκαταληξίες, Μάτεσις, Βούτος, Δικόπουλος, Ροΐδης, Τερτσέτης, Ταγιαπιέρας και άλλοι.

Βέβαια, ως βέρος Ζακυνθινός, δεν παραλείπει να σκαρώνει τις «μάντισες του», (καλοπροαίρετες φάρσες μεταξύ φίλων), ιδιαίτερα με το Ροΐδη, ο οποίος ήταν αριστοκρατικής καταγωγής, είχε

σπουδάσει Ιατρική και Φιλολογία, αλλά έγραφε και ποίηση. Ήταν ευφάνταστος και είχε πολύ μεγάλη ιδέα για το...ποιητικό του έργο, το οποίο σύμφωνα με τους ειδήμονες, ήταν κατώτερο του μέτριου. Άλλος ποιητής, ήταν ο άρχοντας Κομούτος, κάποτε ο Ροΐδης, τον κατηγόρησε ότι δεν γράφει καλά και ο Κομούτος, παντοδύναμος και πανίσχυρος, ορκίστηκε εκδίκηση. Άρχισε λοιπόν να διαδίδει στο νησί ότι ο Ροΐδης ήταν διεφθαρμένος άνθρωπος, ανίκανος γιατρος, και άλλα. Αποτέλεσμα να χάσει όλη του την πελατεία ο Ροΐδης, και να αναγκαστεί να πουλήσει την περιουσία του, για να ζει τη μεγάλη ζωή στην οποία είχε συνηθίσει, μένοντας μετά από λίγο χωρίς πόρους. Τότε, ο Σολωμός έγινε προστάτης του και αθόρυβα, τον έβγαζε πάντα από κάθε δύσκολη οικονομική κατάσταση.

Ο Σολωμός, φύλαγε τα λεφτά του σε ένα συρτάρι ακλείδωτο. Όταν είχε ανάγκη ο Ροΐδης, πήγαινε να εύρη το Σολωμό πρωί-πρωί, ενώ ήταν ακόμα στο κρεβάτι και μπροστά του, άνοιγε το συρτάρι κι έπαιρνε χρήματα. Τότε ο Σολωμός του έλεγε:

«Αγαπητέ Ντοτόρο, μην τα πάρεις όλα, γιατί δεν καρτερώ άλλα για τούτες τις μέρες». Κι εκείνος απαντούσε, «Μη φοβάσαι, θα πάρω λίγα μόνο».

Αυτή η γενναιοδωρία του Σολωμού, όμως, δεν τον εμπόδισε να δείχνει και τα... αξιογέλαστα ιδιώματά του. Παρίστανε το μεγάλο θαυμαστή του Ροΐδη-ποιητή και του άναβε τη δοξομανία με τους πιο κολακευτικούς τρόπους, μόνο που όταν έπαιρνε στομφώδες ύφος και απάγγελλε, δεν μπορούσε να κρατηθεί και ξεσπούσε σε γέλια, ο Ροΐδης, όμως, έβλεπε και άκουγε μόνο τα παινήματα.

Κάποτε ο Σολωμός βρήκε ένα παλιό δίπλωμα της «Ρωμαϊκής Ακαδημίας των Αρκάδων», που δεν ήξερε σε ποιον ανήκε. Έξυσε το όνομα που έγραφε και έβαλε το όνομα του Ροΐδη. Όταν μπήκε εκείνο το βράδυ ο Ροΐδης, ο Σολωμός ξεδίπλωσε την περγαμηνή και με την δέουσα σοβαρότητα διάβασε την δίθην απονεμόμενη τιμή στο Ροΐδη. Οι υπόλοιποι, σίκωσαν τον «τιμούμενον» στα χέρια και τον περιέφεραν μέσα στο μεγάλο σαλόνι, ενώ αυτός με προσποιητή μετριοφροσύνη επαναλάμβανε: σώνουνε τιμές, σώνουνε. Αργότερα έμαθε την αλήθεια αλλά δεν τόλμησε να διαμαρτυρηθεί.

Ο Σολωμός, όμως, δεν σταμάτησε εκεί. Έγραφε σάτιρες εναντίον του Ροΐδη όπου τις έδινε σε έναν καθολικό ιερέα και λόγιο, τον Μαρόνη που τις παρουσίαζε ως δικές του. Όταν θύμωνε ο Ροΐδης, ο Σολωμός, έβριζε δίθην το Μαρόνη και παίνευε το έργο του Ροΐδη.

Εκείνο που, ίσως, δεν έχει τονισθεί ιδιαίτερα, είναι η βαθιά θρησκευτικότητα του Σολωμού, που αναφέραμε πιο πάνω. Η σχέση του με τη θρησκεία ήταν καρπός μιας ζωντανής και δημιουργικής πίστης που έτρεφε από μικρός προς τον Χριστιανισμό. Όπως φαίνεται, η μητέρα του Αγγελική Νίκη, η ταπεινή υπηρέτρια στο κοντέικο του Σολωμού, απλή γυναίκα, πήγαινε το Διονύσιο και το Δημήτριο κάθε Κυριακή στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής όπου πολλές φορές ο Διονύσιος με τη μελωδική του φωνή έψελνε το «Κύριε Ελέησον» καθαρά, σφοδρινά και σταράτα, όπως αναφέρουν πληροφορίες από την παιδική του ηλικία. Χαρακτηριστικά είναι τα λεγόμενα στα γράμματα της Αγγελικής: «Οι ευχές μου και του αφεντός Θεού να είσαι ευτυχισμένος».

Ο Διονύσιος, αγαπούσε και σεβόταν πολύ τη μητέρα του, από την Ιταλία που σπούδαζε της έγραφε: «Ακριβή μου μητέρα. Έτσι είναι όταν ένα παιδί νιώθει βαθιά, αληθινή αγάπη για τους γονείς του. Θεέ μου, δεν θα' θελα να φτάσω σε θέση να μην μπορώ πια να σε ξαναδώ».

Και όμως, ο ποιητής μας έφτασε σε αυτή τη θέση, μετά τη φοβερή Δίκη όπου η μάνα του επέλεξε να υποστηρίξει τον άλλο της γιο από το δεύτερο γάμο της. Ο Σολωμός, πληγώθηκε βαθύτατα και τραυματίστηκε ο ψυχικός του κόσμος από την αναπάντεχη στάση της μητέρας του και έκτοτε κράτησε φοβερή σκληρότητα και δεν την ξαναείδε ποτέ.

Σχετικά με τη θρησκευτικότητα του Σολωμού, ο αδελφός του Δημήτριος, διηγόταν στο περιβάλλον του ότι ο Διονύσιος από μικρός σύχναζε στο ιερό της εκκλησίας της γειτονιάς του. Είχε μάθει απ' έξω τους ψαλμούς του Δαβίδ, τους θρήνους του Ιερεμία, το βιβλίο του Ιώβ και το άσμα των Ασμάτων από το οποίο εμπνεύστηκε πολλά από τα ιταλικά του ποιήματα. Πιο μεγάλος, διάβαζε τον Απόστολο στην Παναγία των Κομούτων. Αναφέρθηκε, επίσης, ότι μια μέρα που γύριζε από την εκκλησία ρωτήθηκε από τον πατέρα του κόντε-Σολωμό: «παιδί μου, πού ήσουν προτού γεννηθείς;» κι ο Σολωμός αδίστακτα απάντησε: «εις τον νουν του Θεού». Ο φίλος του Μάντζαρς, (ο οποίος μελοποίησε τον Ύμνο στην Ελευθερία), το 1850 αναφέρει: «Αισθάνεται ζωηρότατη τη θρησκεία διότι με τρεις αγάπες τροφοδοτεί τη ψυχή του, με την του θεού, την του πλησίον και πάσης χριστιανικής αρετής.

Λόγω της ρεμβώδους και ποιητικής του φύσης, ο Σολωμός επεδίωκε την απομόνωση. Στη Ζάκυνθο, είχε τρία ερημητήρια, το ένα, η έπαυλη Στράνη, στο Ακρωτήρι, μισή ώρα περίπου απόσταση από τη Χώρα, μαγευτική τοποθεσία όπου στο βάθος,

διακρίνεται το Μεσολόγγι, εκεί που έγραψε τον Ύμνο στην Ελευθερία, περνούσε πολύ καιρό εκεί..

Οι σύγχρονοί του αφηγούνταν ότι στην ίδια έπαυλη έμενε και η αδελφή του φίλου του Λουδοβίκου Στράνη η ωραιότατη Σουσάνα, την οποία προφανώς είχε ερωτευτεί ο Σολωμός, γι' αυτό και πήγαινε τόσο συχνά εκεί, αυτή, όμως, παντρεύτηκε αργότερα τον Γεώργιο Δε Ρώσση, φίλο του ποιητή.

Άλλο ερημητήριο, όπου συνήθιζε να μονάζει, ήταν η έπαυλη του Δομενεγίνη στην αντίθετη πλευρά του Νησιού, στο παραθαλάσσιο Αργάσι. Αυτή η έπαυλη, είχε συνδεθεί με την Ελληνική επανάσταση και κατά παράδοση που διατηρείται μέχρι σήμερα, ο διώροφος εκείνος πύργος ήταν στοιχειωμένος, κατοικείται από δαιμόνους που πετροβολούσαν τους περαστικούς τη νύχτα.

Στην πραγματικότητα, τα Ζακυνθινά μέλη της Φιλικής Εταιρίας με τον Κολοκοτρώνη, Ρώμα και άλλους στην προσπάθειά τους να μην ανακαλυφθούν από την Αγγλική Αστυνομία, η οποία καταδίωκε κάθε αντιτουρκική ενέργεια, συνεδρίαζαν στον ερημικό πύργο του Δομενεγίνη, που ήταν κι εκείνος μέλος της Φιλικής Εταιρίας. Τότε, δεν υπήρχε δρόμος να συνδέει το Αργάσι με τη Χώρα παρά ένα απόκρημνο μονοπάτι. Οι ίδιοι, έντεχνα διέδωσαν ότι δαιμόνοι πετροβολούν τους περαστικούς τη νύχτα για να μην κινδυνεύουν να αποκαλυφθούν. Σε κείνη την ερημική έπαυλη κατέφευγε και ο Σολωμός. Κρυστάλλινα νερά, μυριόχρωμα λουλούδια, πρασινάδα και ολογάλανη θάλασσα. Εκεί ακριβώς ένα πρωί, μαγεμένος από τη φύση αυτοσχεδίασε το:

Δεν ακούεται ούτε ένα κύμα
Εις την έρμη ακρογιαλιά,
Λες κι η θάλασσα κοιμάται
Μες της γης την αγκαλιά.

Το τρίτο ερημητήριό του, ήταν στο νότιο μέρος στο τέρμα του νησιού. Είχε μιαν εκκλησία εκεί με ωραίο περιβόλι γύρω. Εκεί τον νανούριζε το κελάηδισμα των πουλιών. Την ημέρα που πανηγύριζε ο ναός, ο Σολωμός μοίραζε στα παιδιά, που τον είχαν μάθει κι έτρεχαν γύρω του, από μία Αγγλική Κορώνα για να πάρουν γλυκά και να ανεβούν στη «Ρόδα» παιχνίδι της εποχής.

Φύση ευαίσθητη ο Σολωμός, ταράζεται βαθύτατα από ένα δράμα το 1826. Τότε γράφει το ποίημα: «Η Φαρμακωμένη».

Αφορμή, το φαρμάκι που πήρε η Μαρία Παπαγεωργοπούλου την παραμονή του γάμου της, από φόβο μήπως διακινδυνέψει η τιμή της από το σφοδρό πάθος. Μολονότι οι βιογράφοι του Σολωμού

αναφέρθηκαν στη σχέση του με τη Μαρία σαν «αγνή φιλία», οι σύγχρονοι του ισχυρίζονταν, ότι υπήρξε κάτι πιο βαθύ και έντονο ανάμεσά τους.

Άλλο σημαντικό που δείχνει πόσο ιδεαλιστής και ευαίσθητος ήταν ο Σολωμός, είναι το παρακάτω περιστατικό από πληροφορίες του περιβάλλοντός του.

Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, ο Σολωμός σύχναζε στα Ζακυνθινά σαλόνια της αριστοκρατίας με άλλους διανοούμενους και καλλιτέχνες, όπου γίνονταν διάφορες βεγγέρες. Λένε λοιπόν ότι,

Σε ένα από αυτά τα σαλόνια, σύχναζε και πανέμορφη Ζακυνθινή κόρη η οποία ερωτεύτηκε το Σολωμό και την ερωτεύτηκε κι εκείνος. Κι ενώ όλοι, ιδιαίτερα η κόρη, περίμεναν ότι από στιγμή σε στιγμή θα της έκανε πρόταση γάμου, ξαφνικά ο Σολωμός έπαψε να συχνάξει εκεί κι αργότερα εκμυστηρεύτηκε σε φίλο του ότι...την είδε να τρώει κι αυτό χάλασε όλη τη μαγεία που την περιέβαλε. Ο Σολωμός, την έβλεπε σαν ένα αιθέριο, άυλο πλάσμα, πνεύμα μόνο, χωρίς σάρκα και δεν μπόρεσε να δεχτεί ότι είχε γήινες ανάγκες, όπως αυτή της τροφής.

Ο Σολωμός, όμως, είναι τόσο μεγάλος, που χρειάζεται πολύς χρόνος για να καλυφθεί έστω και μια πτυχή της ζωής και του έργου του. Στα περιορισμένα χρονικά όρια αυτής της σύντομης παρουσίασης, προσπάθησα πολύ ταπεινά να αγγίξω μόνο το κεφάλαιο, ο άνθρωπος Σολωμός.

Ο Σολωμός πέθανε το Φεβρουάριο του 1857 στα Μουράγια της Κέρκυρας, μετά από αλλεπάλληλα εγκεφαλικά, μολονότι η ακριβής αιτία του θανάτου του δεν έχει εξακριβωθεί. Το 1865, γυρίζει να αναπαυτεί στην αγαπημένη του Ζάκυνθο και τα κόκαλα του θάβονται στον τόπο που έκτοτε, φέρνει το όνομα Πλατεία Διονυσίου Σολωμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«Άπαντα και Ανέκδοτα έργα του Σολωμού», Κ. Καιροφύλα, Εκδόσεις ΠΑΡΘΕΝΩΝ, Κ Γεωργόπουλος-Αθήναι, 1967

Διονυσίου Σολωμού, «Άπαντα τα Ευρισκόμενα», Εκδόσεις ΜΑΡΗ, Αθήναι, 1955

Εφημερίδα, «Η Ημέρα τση Ζάκυνθος»

Χειρόγραφα, + Σπυριδώνος Μούσουρα, ιερέως, Ζάκυνθος, 1957

Monastiraki Square

The light is harsh this morning
in Monastiraki square.
It blends in with disillusionment
and a faint trace of hope,
and penetrates your skin like the needle
of a drug addict,
soothing for a second,
in the icy coldness of a draught
that foretells of a winter
looming dark on the horizon.

Here, there is no hope,
the young cry out.
All paths are a dead end.
Their voice, a cry in the wilderness.
And Isaac, all bound up,
with the blessings of the State,
the IMF and the gnomes of Wall St,
is slowly but firmly led
to the altar.

Martha Mylona
Athens 2010

Πόλεις μέσα στο όνειρο...

Μόρφου, Κερύνεια, Αμμόχωστος
και Χώρα μοιρασμένη - φύλλο χαρτιού σ' άτσαλα χέρια
βάρβαρα...
Πόλεις αγαπημένες,
μια δρασκελιά μακριά
πέρ' απ' την Πράσινη Γραμμή -οπού γινε εφιάλτης
στον ύπνο και στον ξύπνιο μας.
Πόλεις σημαδεμένες,
με τ' ανεξίτηλο του Έλληνα το χνάρι,
σε κάθε μνημείου σας την οσσιάν,
κάθε σας πέτρα ριζιμιά,
κάθε καντούνι και στενό,
κάθε πλατεία και στροφή και πιθαμή,
σε κάθε σας καμπαναριό,
κάθε κολώνα και βωμό αρχαίου θεάτρου...
Ω Πόλεις κόρες, Μάνας καιφερής,
στης μνήμης το στερέωμα
μαχαίρι το μαχαίρι,
μια χαρακιά από δάκρυα
στα μάγουλα που πέτρωσαν
πικρό σημάδι των πικρών καιρών και των τυραγνισμένων...
Ω Πόλεις γης Ελληνικής,
πνιγμένες μες στα χρώματα μιας Ιστορίας μακραίωνης...
Λουσμένες μες στο μύρο το μεθυστικό,
του γασεμιού του ολόλευκου,
του θείου του λεμονανθού,
του ματσικόριδου και των λαλέδων
και στου φουλιού του ταπεινού της γλάστρας στη βεράντα
κατάντικρυ στο πέλαγος και στην καρδιά μας
οπού μείνε πιστά να καρτερά
μαζί με σας, κοντά σας...
Ω Πόλεις Κυπρίδες,
που στης Μεσόγειος τα νερά λούζετε την ορφάνια σας,
φλοίσβο το φλοίσβο, κύμα το κύμα, χρονιά τη χρονιά...
Μόρφου, Κερύνεια, Αμμόχωστος
και Χώρα μοιρασμένη,
πανέμορφες, περήφανες
μες στην αχλή του ονείρου τυλιγμένες,

καρτερικά προσμένετε
μαζί μ' όσους απόμειναν, απ' τους Εκτοπισμένους
κι όλης της Γης τσ' Αδούλωτους
τη Λευτεριά για νά ρθει.

Μάρω Νικολάου

Γλωσσάρι

Οσσιά = σκιά

τσ' = τους

ματσικόριδα, λαλέδες, φούλι= ονόματα λουλουδιών στην Κυπριακή διάλεκτο

Χώρα= η Λευκωσία

Μελβούρνη 29-10-2010

Efrossini Chaniotis

Lioness

(Acrylic and mixed media on canvas, from her
Constellation Landscapes exhibition)

Σε σένα αδερφή μου

Σ' εσένα αδερφή δασκάλα μας,
που ήρθες να γνωρίσεις τ' αδέρφια σου
εδώ στους Αντίποδες σταλμένα
από τη μεταπολεμική Ελλάδα,
από τους κυβερνήτες,
που γιόμισαν τ' αμπάρια παιδιά
κι αφάνισαν τα νιάτα,
τα νιάτα που έζησαν
τον πόλεμο και τη στέρση
και του αλληλοσπαραγμού
την τυραννία.

Αυτά τα παιδιά που εδώ στη μητριά
έπρεπε ν' αγωνιστούν
για να ζήσουν.

Στερημένα παιδιά από σχολειά,
από αγάπη, ακρωτηριασμένα
ψυχικώς, χωρίς φτερά για να πετάξουν
κι όμως αντρειώθηκαν ρίζωσαν.
Η μητριά τα ζέστανε, τα συμπόνεσε
κι έπειτα από μεγάλες αντιφάσεις
άρχισαν να πετάν κλώνους
και καρπούς.

Άρχισαν ν' ανθίζουν, λίγο αργά βέβαια,
γιατί το ταξίδι κι οι κακουχίες
ήσαν πολύ δύσκολες.

Τα συρματοπλέγματα
κι οι λαβύρινθοι αδιαπέραστοι
χωρίς κατάλληλα εργαλεία,
αυτά τα παιδιά βγήκαν νικητές,
αυτά τα κεφάλια με τα' άσπρα μαλλιά
που έχεις τριγύρω σου και σου χαμογελούν,
αυτά τα κουρασμένα κορμιά
που έχεις τριγύρω σου, δασκάλα,
διψάν για μάθηση, θέλουν να πιουν
απ' τη δική σου κούπα που ξεχειλίζει.
Κι εσύ διέσχισες μακρινό ταξίδι,
για τούτο το σκοπό, γιατί έχεις
χαρίσματα, η καρδιά σου είναι

καρδιά που πονάει,
έχεις ερωτηματικά σαν εμάς
Ναι, για τούτο βρίσκεσαι εδώ ανάμεσά μας
και μας χαρίζεις ψίχουλα από τη ζωή σου.
Μας έψαχνες, μας αγγίζεις, μας συμπονάς
έστω για λίγο να μας συντροφέψεις στ' ανηφόρι
που τραβάμε για ν' αγναντέψουμε
το ξέφωτο ή το ηλιοβασίλεμα,
πάντα τα δύσκολα με συντροφιά
περνούνε πιο εύκολα.
Έτσι κι εσύ με το χαμόγελό σου,
τα χαρίσματά σου, με την αγάπη σου
για τ' αδέλφια σου τα ξενιτεμένα
εδώ στη μακρινή Αυστραλία
βρίσκεται ανάμεσά μας, γιατί
ήθελες να μας δεις να μας γνωρίσεις,
να γνωρίσεις τ' αδέρφια σου.
Πώς πιο απλά μπορώ να πω
είχες αισθήματα δασκάλα
γ' αυτό βρίσκεσαι ανάμεσά μας.
Κι εμείς όταν σ' έχουμε κοντά μας
αισθανόμαστε μια ξεχωριστή χαρά.
Εμένα με διεγείρουν κάτι ανατριχίλες
νομίζω ως μέσα στην τάξη μας
ήρθε και θρονιάστηκε όλη η Ελλάδα μας,
η πατρίδα μας, η μάνα μας,
που τόσο τη στερηθήκαμε.
Και να σου πω και κάτι μυστικό,
σε ζηλεύω, ναι, σε ζηλεύω πολύ,
όταν σκέπτομαι πως εσύ δεν ανήκεις εδώ,
ούτε έφυγες απ' τη μάνα μας, όπως εμείς.
Και κάποια μέρα θα μας φύγεις,
θα πας στην αγκαλιά της τη ζεστή,
στη θαλπωρή, στον λαμπερό ήλιο
που ζωογονεί το σώμα.
Γελάς, ας είναι, το χάρηκα,
γιατί ίσως σε στενοχώρησα
με όλα τούτα που σου 'γραφα
πιο πάνω, μια και είμαι παραπονιάρρα,
αλλά έτσι αισθάνομαι, μου λείπει πολύ

η πατρίδα μου. Μου λείπουν όλα,
τ' αδέρφια μου, το χώμα, ο ήλιος,
τ' αεράκι, οι ακρογιαλιές, ο γαλάζιος ουρανός,
οι βουνοκορφές, όλα σου λέω μου λείπουν.
Η θάλασσα, που όταν βρίσκομαι στην αγκαλιά της
με νανουρίζει, με μαγεύει, και θέλω
να πηγαίνω βαθιά-βαθιά για πάντα
να γίνει το κρεβάτι μου,
μα δεν μένω εκεί, βγαίνω κατακουρασμένη,
μαζεύω τον ψυχικό μου κόσμο
κι ετοιμάζομαι ν' ανέβω στο σιδερένιο πουλί,
που θα με φέρει εδώ σε τούτον τον τόπο
που μου πρόσφερε μία θέση να ζήσω,
με αξιοπρέπεια, έστω και μακριά
από τη μητέρα πατρίδα.
Αυτά τα λόγια τ' απευθύνω
σε σένα αδερφή μου,
και θέλω εσύ να τα μεταφέρεις
στ' αδέρφια μου στην πατρίδα.
Έτσι σαν παράπονο, μέσα
από την καρδιά μου γεμάτα αγάπη
και νοσταλγία για ό,τι αγαπητό
αφήσαμε πίσω στην πατρίδα μας.
Στέλνω σε όλους την αγάπη μου
και ζητάω αγάπη.
Θέλω να ξέρουν πως εδώ που ζούμε
ο νους μας τρέχει πάντα εκεί στην πατρίδα μας
και μας αρέσει να μας σκέπτονται
και να μας αγαπάνε και τ' αδέρφια μας,
να μη μας αγνοούν το 'χουμε ανάγκη,
για να μπορούμε ν' αντέξουμε,
να μας έρχεται πιο βολική η ξενιτιά μας.
Με πολλή εκτίμηση κι αγάπη
από τη μακρινή Αυστραλία.

*Λίτσα Νικολοπούλου-Γκόγκα
Μελβούρνη 6-12-1996*

Επί της ροής και της ανόδου

Είναι κάτι ώρες αλλόκοτες από τις άλλες
που σε προχωρούν στο εσωτερικό
ενός κόσμου απόμακρου.

Είναι αυτές οι ώρες, που λιώνουν τα χιόνια
της μοναξιάς, κι απομακρύνονται οι σκληρές
αποστάσεις του χρόνου.

Είναι αυτές οι αμέτρητες ώρες που ψάχνεις
να βρεις, τα χρώματα του ηλιοτροπίου
για να δεις, σε ποιο απ' αυτά συμπίπτουν
οι μελανιές στο αίμα σου.

Καλείς σε βοήθεια και σου λέει ο ιππότης
(de la vie spirituel) της πνευματικής ζωής
ευλογημένη φωταψία ν' αγκαλιάζεις
που σβήνει αλλότρια τοπία σκοτεινά
κι ανάγλυφες εικόνες πατρικές, σου παρουσιάζει
στην οσία πέτρα του Ομήρου, της Χιώτισσάς μου
μάνας την αγάπη, στα μυρωμένα άνθια
της μαστίχας, με ανατολή στου ήλιου σου την πλώρη.

Νίκος Α. Νομικός

Το μαντλήλι με το χυμένο μονόγραμμα

Ήρτες εκεί στη γειτονιά την πρώτη, ερχόμενη
απ' τας Ινδίας. Σε φώναζαν η αρχόντισσα
της Μπεναρές, ήσουν κατάμαυρη σαν το παλτό
του Χάρου, τα χρόνια σου ανεβασμένα πάνω
από εκατόν τριάντα σκαλοπάτια.

Κι έτυχε να πέσω μέσα στα βαθιά σου μάτια τα
τρομαχτικά.

Ήταν ακόμα η ζωή μου στην παρθενική ουσία,
πριν τους βομβαρδισμούς και τις καταστροφές
του Ασίμωφ.

Από τότε, θα μου πεις, άλλαξε η πορεία τα βήματά
μου, δεν φοβούνται να μεγαλώσουν τις γιορτές τους
τα νεκρά παιδιά, η ηλιοφάνεια η δική μας
περνάει ακόλαστη μέσα απ' τα μάτια των τυφλών,
οι τραυματίες μας θυμίζουν το σπουδαίο μας αίμα,
και τώρα προς το τέλος δεν μου έμεινε καμία φωνή
καμιά χειρονομία κατά τους δήμιους της δημόσιας
υγείας.

Κι ας δικαιώσει ο θεός τα βήματά μου.

Νίκος Α. Νομικός

Ο Αιχμάλωτος...

Από τις αναμνήσεις της κατοχής

Όταν η Ιταλία έχασε τον πόλεμο, οι Έλληνες στρατιώτες πανηγύριζαν πάνω στα βουνά της Πίνδου. Οι αιχμάλωτοι Ιταλοί, επέστρεφαν κακομοιριασμένοι μες στα χιόνια και τα κρύα. Η μικρή τότε Ελενίτσα θυμάται τις φάλαγγες των αιχμαλώτων Ιταλών, όταν περνούσαν μέσα από το χωριό τους.

Ο πατέρας της, έλεγε: «Ο αιχμάλωτος είναι κάτι το ιερό και πρέπει να τον σεβαστείς». Γνώριζε πολύ καλά την καταφρόνια και την ταλαιπωρία του αιχμαλώτου. Και αυτό γιατί είχε ζήσει και ο ίδιος την αιχμαλωσία, όταν στην Μικρασιατική Καταστροφή οι Τούρκοι τον είχαν αρπάξει από τη ξεστασιά του σπιτιού και την αγκαλιά της μάνας του. Γι' αυτό έδειχνε μεγάλη συμπόνια, όταν αντίκριζε αιχμάλωτο.

Τι φρικτό πράγμα να βλέπεις ολόκληρους άνδρες ξυπόλητους, ταλαιπωρημένους, με την ταπείνωση ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους! Με σαραβαλιασμένα άρβυλα, μες στα λασπόνερα και τις παγωνιές. Θεέ μου, τι δράμα ήταν εκείνο! Και ενώ ήταν εχθροί, είχαν έρθει για να κατακτήσουν την πατρίδα της. Η Ελένη θυμάται ακόμη την κατάντια τους όταν επέστρεφαν νικημένοι και δακρύζει. Ναι, δακρύζει από αθώα συμπόνια, ύστερα από τόσα χρόνια!...

Έτρεχαν, λοιπόν, όλοι οι χωριανοί να τους δώσουν ό,τι είχαν και δεν είχαν να τυλίξουν την κακομοιριά τους. Μαζί με τον πατέρα της και η μικρή, τότε, Ελενίτσα. Το χωριό τους ήταν κεντρικό και όλες οι φάλαγγες του στρατού από εκεί περνούσαν.

Ο πατέρας της είχε ένα ζευγάρι άρβυλα πολύ μεγάλα και δεν τα φορούσε. Πώς βρέθηκαν μπροστά του εκείνη την ώρα που περνούσε μια φάλαγγα αιχμαλώτων Ιταλών στρατιωτών, πεζοπόρων, δεν ξέρει ούτε εκείνη. Τα άρπαξε λοιπόν και πήρε τον κατήφορο για το δημόσιο δρόμο. Σε κάποια στιγμή, βλέπει έναν αιχμάλωτο ξυπόλητο. Από τα ξεπαγιασμένα και καταπληγωμένα πόδια του, έτρεχαν αίματα. Σκύβει με μεγάλη καλοσύνη και συμπόνια και τού τα φόρεσε. Και, σκίζοντας τη μπροστινή πλευρά του πουκαμίσου, τύλιξε τα πόδια τού αιχμαλώτου στρατιώτη. Ο αιχμάλωτος εκείνη τη στιγμή γυρίζει και βλέπει τη μικρή Ελενίτσα, με μια ματιά γεμάτη ευγνωμοσύνη.

Άπλωσε το ξυλιασμένο από το κρύο χέρι του και χάιδεψε τα καστανόσγουρα μαλλιάκια, της. Αμέσως, μετά, ξαναέβαλε το παγωμένο χέρι του στην τσέπη της χλαίνης του, έβγαλε ένα μεταξωτό πετσετάκι και τής το έδωσε, λέγοντάς της: «Μίο μπαμπίνο»... και δείχνοντας τον εαυτό του είπε: Μάριο...

Ο πόλεμος τελείωσε, τα χρόνια πέρασαν. Όσοι γλίτωσαν δεν ξεχνούν εκείνες τις φρικτές μέρες του πολέμου. Η μικρή Ελενίτσα μεγάλωσε, έγινε κοπέλα. Κάποια μέρα ταξίδεψε σε άλλη χώρα, στην Αυστραλία. Εκεί παντρεύτηκε και δημιούργησε δική της οικογένεια.

Όπως ο κάθε ξενιτεμένος νοσταλγεί να ξαναδεί την πατρίδα του, έτσι και η μικρή τότε Ελενίτσα, που τώρα δεν ήταν καθόλου μικρή, αλλά γυναίκα με οικογένεια, μαζί με τους δικούς της αποφάσισαν να επισκεφθούν τον τόπο που γεννήθηκαν. Το πανέμορφο χωριό της, που δεν έβγαине ούτε στιγμή όλα αυτά τα χρόνια της ξενιτιάς από το μυαλό της. Για να απολαύσουν όσο περισσότερο μπορούσαν, τις ομορφιές της πατρογονικής εστίας, της μάνας μας Ελλάδας.

Μια μέρα, λοιπόν, βρισκόταν στην σμαραγδένια Κέρκυρα, εκεί στην Παλαιοκαστρίτσα. Σε κάποια στιγμή, σταματάει μια λιμουζίνα μπροστά τους, με κάποιο γκριζομάλλη κύριο κοντά στα εξήντα, να τους μιλά, μισά ελληνικά μισά ιταλικά. Ρωτούσε για κάποιο χωριό πόσο μακριά είναι και από πού να πάει. Τότε, η Ελενίτσα, που γνώριζε αρκετά καλά τα ιταλικά, επειδή είχε εργαστεί με Ιταλίδες, του είπε, ότι δεν είναι από το νησί. Την ρώτησε από ποιο μέρος της Ελλάδας είναι, και εκείνη του είπε: Από την Βόρεια Ελλάδα. Της είπε, λοιπόν, ότι είχε περάσει από τον τόπο της όταν ήταν αιχμάλωτος από τους Έλληνες στρατιώτες, στον πόλεμο του '40. Μετά, γύρισε το κλειδί στη μηχανή του αυτοκινήτου και χαμογελώντας καλοσυνάτα, με τη λέξη «αριβεντέρτσι αμίκι» - γεια σας φίλοι, απομακρύνθηκε από κοντά τους.

Η Ελένη έμεινε απολιθωμένη, στήλη άλατος θα έλεγε κανείς. Κοίταζε την λιμουζίνα που όλο απομακρυνόταν και σκεφτόταν: Άραγε, να ήταν αυτός ο Μάριο; Εκείνος ο Ιταλός στρατιώτης που τού είχε επιδέσει τα πληγιασμένα πόδια του και τού έδωσε τα άρβυλα; Εκείνος που της χάρισε εκείνο το μεταξωτό πετσετάκι; Ο Ιταλός στρατιώτης, ο αιχμάλωτος... Απορίες νοσταλγικές, συγκινητικές και γεμάτες χαρμολύπη!...

Βασίλισσα των στεναγμών

Συ που κρατούσες τα σκήπτρα
Μεγαλοπρέπειας και ομορφιάς
Βασίλισσα των πόλεων
Θαλασσοκράτειρά μου
Πού πήγε η κορώνα σου;

Ένα αστέρι έλαμπες
Κι έδινες φως παντού
Παγκόσμια η αίγλη σου.

Η γέφυρά σου ανάμεσα
Ανατολής και Δύσης
Πνίγηκε μες στη δίνη των στεναγμών
Κατάφωρης αδικίας
Πώς άντεξες...

Οι άγριοι καιροί σε κατασπάραξαν
Κι έμειναν τα σημάδια
Κάτω από αδίστακτες βολές.

Κτίσματα μεγαλοπρεπή
Αγία Σοφία, στάδια, αγορές,
Κάστρα, πύργοι, αριστουργήματα
Της Βυζαντινής εποχής
Σφράγισαν τη μεγαλοπρέπεια,
Τη δύναμη, την ομορφιά σου.

Στο χωνευτήρι των φυλών και λαών σου
Μετέδιδες το ιδεώδες φως
Τώρα στο σημερινό αντίκρουσμα
Ρίγος περνά στις φλέβες, με κατάνυξη
Μια σκοτοδίνη με βαρύφορτη ατμόσφαιρα
που δεν αφήνει κανέναν ασυγκίνητο.

Μια απορία θολώνει το μυαλό
Αφετηρία σπαραγμού, οδύνης
Για κείνους που τά 'ζησαν
Μνήμες ξεκληρισμού, παρακμής

Βουτηγμένες στου πόνου το δάκρυ
Σπαράσσουν τα σωθικά...

Αθώα θύματα της εμιαρμένης
Τι φταίτε σεις...
Αδικημένοι, διωγμένοι
Δίχως ίχνος συμπόνοιας
Θύματα της αναληψίας
Σκορπισμένοι, περιφρονημένοι
Σ' όλη την οικουμένη.

Μνήμες ατέλειωτες,
Οδυνηρές, ανεξίτηλες
Χαραγμένες βαθιά

Ένα γιατί...
Που δεν έχει τέλος
Ούτε αρχή...

Καίτη Σαμαρά-Παύλου
Β' βραβείο λογοτεχνικού
διαγωνισμού (Αυστραλία) 2010

Efrossiny Chaniotis
Polytechnic icon
(Acrylic on canvas)

Μνημόσυνο

Οίσκιος του βουνού έφτανε τώρα μέχρι την αυλή του μαγαζιού και δρόσιζε λιγάκι. Στην απέναντι πλευρά με τα πουρνάρια και τις αγριοσυκιές, στις κατωφέρειες του βουνού, αναδεύονταν σκούζοντας οι συκοφάγοι. Ψηλότερα, κάτω απ' τα ξερά, κακοτράχηλα βράχια τσακάριζαν νωχελικά οι πέρδικες.

Δεκαπενταύγουστος καυτός με σταφύλια και σφήκες και ζουζούνια που ζουζούνιζαν όλη μέρα στην κληματαριά και τη μουριά και δε σ' άφηναν να ησυχάσεις. Και γκιόνηδες το βράδυ που έφαχναν από ελιά σ' ελιά, από κλάρα σε κλάρα, να βρουν τα χαμένα τους αδέρφια.

Ο Βαγγέλης ξεκρέμασε το δίκαννο από τη μεσάντρα, πήρε από το συρτάρι μια χούφτα φυσίγγια και βγήκε στην αυλή.

– Γκέκα, ρε γκέκα... πού είσαι, ρε... Έλα μου 'δω...

Θα πήγαινε, τους είπε, θα τις προλάβαινε στο χαρβαλιά πίσω από το καταράχι, πριν βγούνε προς τα πάνω και τις χάσει. Θα 'χανε μεζέ απόψε, τους υποσχέθηκε κλείνοντας με σιγουριά το μάτι.

– Έλα, γκέκα, πάμε.

Οι άλλοι δεν έλεγαν τίποτα. Κάθονταν στην αυλή, κάτω απ' την κληματαριά, γύρω από ένα στρογγυλό, σιδερένιο τραπεζάκι. Με τα μάτια τους ακολούθησαν το Βαγγέλη και το σκυλί. Τους είδαν να κατηφορίζουν κατά τη ρεματιά, να περνούν το στερεμένο ποτάμι, και να παίρνουν το μονοπάτι προς τα πάνω, μέσα στις ελιές και τις χαρουπιές, μέχρι που σκαπέτησαν πίσω απ' το καταράχι με τα ψηλόλιγνα πευκάκια.

– Πιάσε μισιοκά, ρε Μαρία, είπε ο γεροντότερος, και φέρε μας και κάνα μεζέ, αν έχεις τίποτα.

– Ψωμί κι ελιές και κάνα κρεμμυδάκι, τι να 'χω;

– Φέρ' τα μας, κι αυτά καλά είναι.

Σώπασε για λίγο. Σκούπισε τα μάτια του με τον καρπό του χεριού του. Πήρε βαθιά ανάσα:

– Σήμερα, που λέτε, είναι σαν που σκότωσαν το γιο μου. Πάει χρόνος τώρα.

– Αχ, το καημένο το παιδί, ποιος το ξεχνάει, μωρέ...

Έκοψαν το ψωμί με τα χέρια τους, μεγάλα, άβολα κομμάτια και τα έβαλαν άκρη-άκρη στο πιάτο με τις ελιές. Γέμισαν τα ποτήρια ως τη μέση.

– Άιντε, θεός σχωρέσ' τόνε.

– Θεός σχωρέσ' τονε.

– Η μάνα του κλείστηκε μέσα, που λέτε, και κλαίει. Δε σταματάει... Είναι κει πέρα και η Λενιώ. Έχει πάει από το πρωί. Εγώ, όμως, θέλω να εκτελέσω την επιθυμία του, την εντολή του. Δεν ήθελε μνημόσυνα, που λέτε. «Να θυμάσαι την ημέρα που θα με εκτελέσουν», μου είπε ο γιος μου λίγο πριν τον σκοτώσουν, «κι όταν λευτερωθούμε, κάθε που θα 'ρχεται κείνη η μέρα, να τους μαζώνεις κει πέρα στις Μαρίας και να τους κερνάς. Και να μην κιοτεύεις. Να λες και του Λίτσα να 'ρχεται με το κλαρίνο, να λέτε τα τραγούδια μας. Η μάνα άμα δε θέλει ας μην έρχεται». Δεν ήθελε μνημόσυνα, που λέτε.

Ο ήλιος σκαπέτησε πίσω απ' τα βουνά. Βασίλευε. Το βράδυ ζύγωνε νωχελικό κι αρρωστημένο, γιομάτο λύπη και καημό. Έσερνε ξοπίσω του τις πικρές τις θύμψεις, κυρτωμένες από τον πόνο. Μια βοϊδάμαξα τράβαγε ξοπίσω του τ' απόβραδο γεμάτη σεκλέτια και στενάγματα που τα σεριάνιζε στις στράτες και τις ρούγες κι άλλα μοίραζε στις μαυροφόρες που έβγαιναν να καρτερέσουν τις γίδες τους από το συλλογικό κοπάδι του χωριού, κι άλλα έσπερνε, σποριές-σποριές δώθε-κείθε, να έχουνε το βράδυ που έβγαιναν στις γειτονιές να πούνε τα δικά τους, να μη γελάσει ποτέ τ' αχείλι τους. Σ' όλες τις αυλές, σ' όλες τις στράτες και τα καλντερίμια, όπου διάβαινε τ' απόβραδο, το είχε βάλει ο Μεγαλοδύναμος να ρίχνει αλάτι στις λαβωματιές, να γρατζουνίζει τις λύπες, και κείνες να αναδεύονται και να ξυπνούν, να φουσκώνουν στα στήθια και να ανεβαίνουν ματωμένες στο λαιμό, να φτιάνουν εκεί ένα κομπολόι πίκρες και στενάγματα, και να μη σώνεται το βράδυ.

Κι οι άντρες τους να βγαίνουν στο μαγαζάκι της Μαρίας από νωρίς, να κάθονται στις ψάθινες καρέκλες, ένα γύρω στο στρογγυλό τραπέζι και να τηράνε τα βουνά. Κι όταν καμιά φορά κουβέντιαζαν δεν κοιτάζονταν στα μάτια, σαν άλλοτε, σαν τότε που ήταν νέοι, λες και ντρεπόντουσαν κομμάτι, λες και ένιωθαν ένοχοι για την κατάντια των καιρών. Θα κοίταζαν πάνου, κατά την ξερή, ξέξασπρη ρεματιά με τα πλατάνια και τις πικροδάφνες, ή πέρα κατά το βουνό με τα πουρνάρια και

τις κουμαριές, τους συκοφάγους και τα κόκκινα, γκρεμισμένα βράχια. Τούτος ο τόπος, το μολογούσαν κι οι γεροντότεροι, δεν είχε δει ποτέ του άσπρη μέρα. Ένας πόλεμος σωνόταν, άλλος αρχίναγε. Ένας κατακτητής ξεκουμπιζόταν, άλλος μουσαφίρης πλάκωνε. Και ευτυχώς τώρα ξεκουμπίστηκε και κείνος. Ποιος τα λησιμονάει!... Και σα να μην έφταναν όλα τούτα τα κακά, πήγαιναν τώρα γυρεύοντας να πιαστούνε και μεταξύ τους. Άλλες ανακατωσούρες και τούτες.

Έτσι σκεφτόντουσαν καθώς ψιλοκουβέντιαζαν κι απόψε που μαζωχτήκαν στις Μαρίας να πιουν κάνα ποτήρι και να αγναντέψουν το βουνό. Αλλά σήμερα ο γερο-Παναγιώτης, τους το 'χε παραγγείλει, ήταν περισσότερο πικραμένος από άλλες φορές, είχε και το λόγο του βέβαια, κι ήρθαν όλοι να κάτσουνε, να του κάνουνε παρέα και να ξεφορτώσουν τη βοδάμαξα σε τούτη την αυλή.

Ψηλά κατά το χαρβαλιά ο γκέκας βάραγε τον τορό κλαφουνώντας. Δυο απανωτές τουφεκίες αντήχησαν από τους βράχους. Οι συκοφάγοι σκόρπισαν δώθε-κείθε σκούζοντας τρομαγμένοι.

– Αντί για πέρδικες θα μας φέρει λαγό ο Βαγγέλης, να το δεις.

– Να τον βάρεσε τάχατες;

– Και βέβια τον βάρεσε, το σκυλί δεν κλαφουνάει άλλο.

– Μαρία, 'τοίμασε τα κρεμμύδια, τον φέρνει το λαγό.

– Ας τον φέρει πρώτα και τα ετοιμάζω 'γω.

Ήρθε κι ο Λίτσας μ' ένα παρδαλό σκυλάκι που το 'λεγε σπίθα, δεμένο απ' το λαιμό με ένα κόκκινο σχοινάκι.

– Πού το βρήκες τούτο το νιάναρο, ρε Λίτσα;

– Μου το 'φερε κείνος ο ξυλάς απ' το Μεγαλοβούνι, που πέρασε προχτές, και πήγαινε στον κάμπο να πουλήσει ξύλα. Μου είπε ότι κυνηγάει. Ξέρω 'γω; Θα το δώκω του Βαγγέλη καμιά μέρα, να το πάρει κοντά με τον γκέκα, κι αν είναι καλό θα το κρατήσω. Αλλιώς θα του το στείλω πίσω.

– Να του βάνεις νέφτι και να του κρεμάσεις κι έναν τενεκέ στην νουρά να πάει πιο γρήγορα. Φτούνο άμα δει λαγό...θα κατουρηθεί πάνου του, που λες.

Ξεχάστηκαν για μια στιγμή. Γέλασαν.

– Τ' όργανο δεν το 'φερεις;

– Εγώ ήμουν με τα ζα. Φώναξα του παιδιού από τ' αλώνια.
Όπου να 'ναι θα το φέρει...

– Ήταν σαν και τώρα, που λέτε, βραδάκι. Λίγο πριν πέσει ο ήλιος. Είχε παραλάβει τον Εγγλέζο και πιάσανε την ανηφορίτσα πίσω από την Πλάκα. Λιγάκι ακόμα και θα πέφτανε στα πεύκα. Θα κρυβόντουσαν. Τους είχανε προδώσει, που λέτε. Πέσανε πάνου στο καρτέρι. Τους πήραν στο Παλιοχώρι για ανάκριση. Τους κράτησαν έξι μέρες κι έπειτα τους εκτέλεσαν. Στον τοίχο, σε μια μάντρα. Τον δικό μου, τον Εγγλέζο και τρία άλλα παιδιά από το Μεγαλοβούνι. Φέρε, ρε Μαρία, να κεράσουμε και το Λίτσα.

Η Μαρία έφερε ποτήρι και κρασί. Γέμισαν ξανά τα ποτήρια τους ως τη μέση.

– Θεός σχωρέσ' τόνε.

– Αιωνία του η μνήμη.

– Πήγα, που λέτε, να τον ιδώ, εκεί που τους είχαν, στο κρατητήριο. Δε μ' άφησαν να ζυγώσω πουθενά. Έπεσα στα πόδια τους, τους παρακάλεσα. Όλο «νάνιν» και «νάνιν» το πήγαιναν. Εγώ δεν έφευγα, καθόμουνα όξω από την πόρτα και περιμένα. Τελικά μ' αφήκανε. «Μόνο πέντε λεπτά, μου είπανε, όχι περισσότερο».

– Τα ξέρουμε φτούνα, είπε κάποιος από την παρέα, μην τα λες και σεκλητίζεσαι.

Σουρούπωσε, τώρα. Νύχτωνε

Ογκέκας ανέβηκε στην αυλή κουνώντας την ουρά του όλο χαρά, τρέχοντας απ' τον ένα στον άλλο να μυρίσει τα παντελόνια τους, να τους γλείψει τα χέρια.

– Όξω, ντε, λυσσαρίκο. Άει κει πέρα στη μουριά να παίξεις με τη σπίθα.

Κάτου στη ρεματιά ακούστηκαν βήματα πάνου στην ξερή άμμο.

– Θα 'ρχεται κι ο Βαγγέλης, μαθές. Να τόνε κιόλας... Δε σας το 'πα εγώ: τον φέρνει το λαγό. Σήκω, Μαρία...

Πέρα στην πλευρά με τα πεύκα και τις αγριοσυκιές ο γκιόνης άρχισε το λυτπιτερό, μονοσύλλαβο κάλεσμα του.

– Δε βαρέθηκε πια; Όλο «γκιον» και «γκιον» το πάει..

– Ψάχνει να βρει το χαμένο του αδερφό.

- Το παιδί του.
- Θεός σχωρέσ' τότε.
- Εγώ πάω να τον γδάρω μια στιγμή, και να τον ετοιμάσω να τον φτιάξει η Θεια-Μαρία, να τότε φάμε.
- Άιντε, μπράβο.

Κάποιος ξαγνάντησε στο δρόμο καβάλα σ' ένα άλογο.
Τον άφησαν να πλησιάσει, να τον γνωρίσουν καλά. Τον καλωσόρισαν.

- Καλώς τότε τον Αντώνη. Έλα πάνου να σε κεράσουμε.

Τους καλησπέρισε από κοντά. Κατέβηκε από το άλογο κι ανέβηκε τραβώντας το στην αυλή.

- Να μην αργήσω και με πάρει η νύχτα.
- Δεσ' το κει πέρα στη μουριά κι έλα να κάτσεις. Δε σ' αφήνουμε εμείς ν' αργήσεις. Και να αργήσεις τα παλιοκάλυβα τι τα 'χουμε; Έλα, κάτσε.

Δεκαπενταύγουστος και το φεγγάρι λαμπερό, σκέτο χρυσάφι, έκατσε στο βουνό κατάκορφα, καρασούλι μαθές, κι αγνάντευε τον κάμπο. Κι ο γκιόνης που χάλαγε τον κόσμο.

- Μας έβγαλε την ψυχή, μαθές.
- Να ανάψω τη λάμπα, σκοτειδίασε.

Η Μαρία έφερε τη λάμπα και την κρέμασε στην κρεβατωσιά. Η αυλή πλημύρισε φως.

- Θα μας βαρέσεις κανένα, ρε Λίτσα, τι το 'φερεις φτούνο το σουραύλι;

Ο Λίτσας πήρε το κλαρίνο που είχε αφήσει λίγο πριν το παιδί πάνου στο τραπέζι. Έσφιξε τα δυο κομμάτια να εφαρμόσουν καλά, το ένα μέσα στ' άλλο, να μη χάνουν τον αέρα, κι άρχισε να παίζει τις νότες ανεβοκατεβαίνοντας στην κλίμακα.

Ήταν Αύγουστος κι ήταν είκοσι χρόνων παλληκάρι. Κι αγάπαγε τον κόσμο όλο. Αγάπαγε το καλοκαίρι και τη λευτεριά που τους έλειπε, που τους την είχαν κλέψει. Και τη Λενιώ από την πέρα γειτονιά, με τα μαύρα μάτια και τα μακριά μαλλιά.

- Σ' αγαπώ, Λενιώ, σ' αγαπώ πολύ.
- Κι εγώ σ' αγαπώ, το ξέρεις.

– Κι όταν τελειώσει τούτο το κακό θα παντρευτούμε.

Την έπαιρνε στην αγκαλιά του και τη φιλούσε στα μάτια, στα μαλλιά, στα φλογάτα, φουσκωτά της χείλη. Της έταξε, πάλι και πάλι, τη λευτεριά και την αγάπη του.

– Μια μέρα, θα το δεις, θα τους διώξουμε από τον τόπο μας, θα τους στείλουμε στο διάολο.

– Το ξέρω, το ξέρω. Αλλά εσύ να προσέχεις, να έχεις το νου σου και τα μάτια σου τέσσερα. Έχουν βάλει σπιούνους στο χωριό.

– Μη νοιάζεσαι, το ξέρω.

– Δεν κάθεται χάμου, ρε παιδάκι μου. Πού γυρίζεις τις νύχτες και χάνεσαι ‘σια πάνου τα βουνά; Θα σε πιάσουν, μάτια μου, θα μας βρει κάνα κακό, πουλάκι μου.

– Έχω δουλειά, μάνα, μην ανακατεύεσαι.

– Δεν ανακατεύουμαι, παιδάκι μου, τι να σου πω, σκιά-ζουμαι να μη μας βρει κακό. Να προσέχεις. Τα μάτια σου τέσσερα.

– Προσέχω, μάνα, να μη νοιάζεσαι...

Ήταν βραδάκι σαν και τώρα κι οι προβολείς του τζιπ τους κάρφωσαν στη μάντρα.

– Αφήτε τον τούτον δω, τους είπε, είναι ξένος. Άστε τον να πάει στον τόπο του, στη φαμελιά του.

– Νάιν, νάιν.

Πήγαν να τους δέσουν τα μάτια.

– Όχι, ρε καθίκια, όχι...

Άρχισαν ένα τραγούδι για τη λευτεριά.

– Παίξε μας, ρε Λίτσα, κείνο το τραγούδι για τη λευτεριά.

– Ποιό λες, μωρέ, δεν το ξέρω. Για αρχινάτε το εσείς και θα το πάρω κι εγώ σιγά-σιγά.

– Να, έτσι πάει.

Κάποιος άρχισε να τραγουδάει το σκοπό, μουρμουριστά. Μια, μια οι νότες, καθαρές και γάργαρες, άρχισαν να ξεπετάγονται κι απ’ το στρογγυλό λαιμό του κλαρίνου.

– Έτσι πάει, μπράβο, αυτό είναι.

Έπιασαν κι οι άλλοι το σκοπό κι άρχισαν όλοι μαζί να τραγουδάνε δυνατά, να λένε τις στροφές πάλι και πάλι. Κάτι

σκυλιά, πάνου κατά τα Δημαίικα, άρχισαν να γαβγίζουν. Κάποιος τα μάλωσε και σώπασαν.

– Ποιος το βγανε φτούνο το τραγούδι;

– Η Βέμπο.

– Ποια είναι η Βέμπο;

– Από την Αθήνα.

– Τι μου λες!

– Πέσε και κάνα δικό μας, ντε. Παίξε μας την «Παπαλάμπρανα».

– Όχι απόψε. Απόψε θα πούμε τα τραγούδια της λευτεριάς και της Αλβανιάς. Άλλη ώρα την «Παπαλάμπρανα».

Σιγά, σιγά ήρθαν κι άλλοι. Αγόρια, κορίτσια, μανάδες με τα παιδιά τους. Κάθισαν ένα γύρω στην αυλή: στο πεζουλάκι, στα σκαλιά που έμπαζαν στο σπίτι, στα καρεκλάκια, κι όπου αλλού βολευόντουσαν.

Η Μαρία έφερνε κρασί, λουκούμα και νερό, και καραμέλες για τα παιδιά, και τους κέρναγε όλους. Όσοι δε νήστευαν έτρωγαν το λαγό με τα κρεμμυδάκια, με το μοσχοκάριδο και τα μπαχαρικά που είχε μαγειρέψει με τέτοια νοστιμιά η Μαρία. Άλλοι έτρωγαν λουκούμα που τα βούταγαν πρώτα στο νερό, κι όλοι ευχόντουσαν: «Θεός σχωρέσ' τονε».

Είπαν τα τραγούδια τους και μια και δύο και τρεις φορές το καθένα, μέχρι που βράχνιασαν και τους σώθηκε η φωνή, και δεν μπορούσαν να τραγουδήσουν άλλο.

– Να πηγαίνω τώρα, είπε ο Αντώνης, το φεγγάρι πάει να γύρει, κοντεύει να χαράξει.

– Πού να πας μέσα τα βουνά τέτοια ώρα. Να σου στρώσω πάνου στο κασόνι και το πρωί που θα φωτίσει, σηκώνεσαι και πας, είπε η Μαρία.

Όπως ήρθαν έτσι κι έφυγαν. Τ' αγόρια, τα κορίτσια κι οι γυναίκες με τα μισοκοιμισμένα παιδιά τους. Οι άντρες έφυγαν τελευταίοι, ένας, ένας. Άλλοι έλεγαν «καληνύχτα», άλλοι «θεός σχωρέσ' τονε» κι άλλοι τραγουδάγαν με βραχνιασμένη φωνή τα τραγούδια που μόλις πριν είχαν τραγουδήσει όλοι μαζί.

Ο γέρο-Παναγιώτης έβγαλε λεφτά από την τσέπη του παντελονιού του:

– Μαρία, να σε πλερώσω.

– Άιντε στη δουλειά σου, χριστιανέ μου.

Η αυλή άδειασε πια. Η Μαρία κατέβασε τη λάμπα να τη σβήσει.

Ο Αντώνης έλυσε τ' άλογο του που κοιμόταν όρθιο κάτου απ' τη μουριά.

– Να πηγαίνω, είπε, με τέτοιο φεγγάρι είναι σαν ημέρα. Θα βγω πάνου μια χαρά.

Το χωριό ηρέμισε τώρα, αποκοιμήθηκε. Μόνο ο γκιόνης δεν έλεγε να σταματήσει. Όλο «γκιον» και «γκιον» και «γκιον» το πήγαινε το ζουρλοπούλι, τώρα που έπαψε η μουσική και 'σύχασε ο τόπος.

«Άιντε, τώρα, να κοιμηθείς, σκέφτηκε η Μαρία. Πού σ' αφήνει ο γκιόνης και τούτο το φεγγάρι να κλείσεις μάτι».

Και βγήκε μέχρι και πέρα, την άκρη της αυλής, να αγναντέψει τη ρεματιά και τα βουνά που πνίγονταν στη φεγγαράδα.

Frixos Ioannides

Out in the country

(Pen and Ink on paper)

Ο Κηπουρός

«Γιατί τόση σοβαρότητα βρε αδελφέ;»
Με ρώτησε ο κηπουρός. «Δεν αξίζει να στενοχωριέσαι.
Στο κάτω κάτω της γραφής,
όλοι εδώ θα καταλήξουμε»
και πήρε την αξίνα του
και κάρφωσε το χώμα
επιδειχτικά, μπας και δεν κατάλαβα. «Και τότε... και τότε
ούτε λόγια, ούτε σου'πα – μου'πες...
Θα'χεις τελειώσει πια... Άντε το πολύ πολύ
να σε θυμηθεί
ένα ποίημα κάπως,
όπως λέει και ο Γιάννης ο Βαρβέρης
σ'έναν τίτλο.* Ήταν ένα ποίημα λέει,
που γνώριζε ένα άλλο ποίημα
που γνώριζε τον Μίτσο».
Βράσ'τα!

Υ.Γ. Ίσως το πιο δυνατό στοιχείο που φέρνουμε σ'αυτόν τον κόσμο
είναι η σιωπή μας, αφού ακόμα και όταν εμείς φύγουμε, αυτή παραμένει.

Θεοδώρα Πουλοπούλου
1^η Μαΐου, 2001.

*Βαρβέρης, Γιάννης: Ένα ποίημα έλεγε πως γνωρίζει ένα άλλο ποίημα
που γνωρίζει τον Μίτσο, *Πιάνο Βυθού*, 1991.

Αυτά τα σενάρια

Αυτά... τα πετυχημένα σενάρια
Που μάθαμε να λέμε... απλώς
διεγείρουν αυτό το άψυχο κορμί
ένα αντικείμενο του πόθου

Μα τα λόγια... είναι πάθος
Τα λόγια... είναι παιχνίδι
ξυπνούν τις αισθήσεις
μιας κοιμισμένης ψυχής

Κι' αυτές... όλες μαζί
Καλούν τον Έρωτα
Του δίνουν... πνοή
Ψυχή... να ζήσει

Ό 13ος θεός δεν δήλωσε τον Έρωτα
«παιδί της λογικής»
η λογική ταξίδεψε μες' τα σαλόνια
της καθημερινής σιωπής...

Όπως τα λέω γράφονται
Όπως τα νιώθω βγαίνουν
Δεν υπάρχει σενάριο
Κάποια προεργασία

Νιώθω...
Του Έρωτα την φλυαρία
και χαίρομαι...

αφήνουμε σημάδια του εαυτού μας
στις διάφορες σελίδες...
για να περνούν κάποιοι
να κοιτάζουν τα κομμάτια μας.

Ιωάννα Σταματέλου

Θείος έρως του λόγου

Αγαπάς το πνεύμα και ερωτεύεσαι τη νοημοσύνη.

Όταν σε εμπνέει η ψυχή, βρίσκεις την οδό να ακολουθήσεις αυτό το ρυάκι που σε προσκαλεί.

Αρχικά, σε σαγηνεύει και σε τραβά σαν μαγνήτης.

Μια έλξη, ένα πάθος συγκλονίζει το είναι σου και φθάνει στα άδυτα του ψυχικού σου κόσμου.

Τόσο άδυτα που ακόμη και εσύ δεν τα αναγνωρίζεις.

Σε συγκλονίζουν αυτά τα πρωτόγονα και πρωτόγνωρα γνωρίσματα του είναι σου.

Ξαφνιάζεσαι και διερωτάσαι: Είμαι εγώ; Ή μήπως ζω απλώς ένα υπέροχο υπέρτατο όνειρο των ονείρων;

Πώς ξάφνου έτσι αναπάντεχα και βιαστικά εγώ το ήσυχο, το άπραγο και ταπεινό άτομο νιώθω αυτόν τον πνευματικό οργασμό μέσα μου!

Μέσα στο ψυχικό μου κατοικητήριο!

Μήπως έγινα επαναστάτης εναντίον τού είναι μου! Ή μήπως πάλι το εσωτερικό μου άτομο επαναστατεί έτσι απροσδόκητα και βιαστικά;

Τότε νιώθεις την ανάγκη να ξαποστάσεις, να βάλεις σε τάξη τις σκέψεις σου, προτού βαλτώσεις μέσα στο τέλμα της απόγνωσης.

Andriana Karamitrou

In the garden

(Acrylic painting on canvas, from the *Antipodean Palette* exhibition)

Ψάχνεις μέσα στην ομίχλη της διάνοιας να ανιχνεύσεις, να εύρεις μια ξαπόσταση, μια γαλήνη, κάποια όαση μέσα στη φλογισμένη έρημο και στο λιοπύρι που σαν καταπέλτης καταδυναστεύει το ψυχικό σου ερημητήριο.

Και, ω! Τι γαλήνη, τι ψυχική ανακούφιση, τι φυσική αρμονία! Όταν εύρεις την πνευματική όαση ξαποσταίνεις, αναζωογονείσαι. Φως ηλιακών λαμπηδόνων εκτοπίζει το ζοφερό της αγνοίας φόβο.

Νιώθεις τότε τον αδιάφθορο και ασύγκριτο θείο έρωτα του λόγου.

Συντελείται η αναγέννηση στον εσωτερικό σου λιμένα.

Δημιουργείς αδιαλείπτως, γίνεσαι ο αγνός μαχητής κάθε σωστού, κάθε δικαίου, κάθε ωραίου.

Οραματίζεσαι έναν κόσμο αγνό σε ένα αρμονικά δεμένο σύμπλεγμα ΑΓΑΠΗΣ – ΑΝΘΡΩΠΙΑΣ – ΑΛΤΡΟΥΙΣΜΟΥ

Είσαι ο Λογοτέχνης που σμιλεύει και εκλεπτύνει την ψυχή και τη διάνοιά του εμπρός στο βωμό της υπέρτατης πνευματικής υπόστασης.

Τον θείο έρωτα του λόγου.

Χριστίνα Ιατρού-Σοϊταρίδη

Andriana Karamitrou

Survivors

(Acrylic painting on canvas, from the *Antipodean Palette* exhibition)

If I love you, is that your concern?
– Goethe

You asked,
looking at me with your soft eyes
in the dead of night.
And I couldn't answer
except with
choked-back tears and sarcastic quips.
You will never find,
you replied,
the words that lie
behind and beyond
You will never feel
the rain washing you
The way you're going
you may as well throw salt into the sea.
In the moonlight
stone peaks backs turned in defiance
of compliments back-handed and treacherous.
This is the time,
you say,
and I won't say it again,
(but will time tell,
you whisper,
that the inevitable frequently fails to occur?)
to make the impossible impossible.

* * * * *

There is a little known story about a French anthropologist conducting fieldwork in a remote village in western Africa. The village elders explained to him that their god is the greatest god of all, but is also the deafest. In fact the god's hearing is only getting worse by the day. And so the elders would appoint certain priests as "official wailers" who would cry out, day and night, in loud and shrill voices, prayers and supplications so that something someday may reach the god.

This, the scholar concluded, is why the words of love and prayer always come crashing back to earth broken and wounded.

* * * * *

The keynote speaker of the conference was then invited to come to the lectern at the front of the room. He rose from his chair, walked to the front with his long grey beard and flowing hair waving about in the air, fanned by the enthusiastic clapping of the audience. Upon reaching the front of the room, he neatly placed his papers on the lectern and bowed his head, as if in prayer. He stood like this for a seemingly endless amount of time.

Quiet throughout the crowded room, the stillness punctuated by the ruffling of papers and then increasing murmurings as the minutes passed, until people began moving about anxiously in their seats and talking loudly amongst each other.

Eventually the moderator rose to the front, waived his arms about as a call to silence, and then asked if anyone had any questions.

That night the debate was furious.

* * * * *

Late into the night, unable to sleep and alone in his study with his thoughts and anxieties, he was startled by a loud knock at door. Deeply afraid but also overjoyed that this unexpected visitor may assuage a little his despair, he rushed to door and opened it. But he could not make out any figure or face against the infinite expanse of darkness.

He looked around, disconcerted and frightened. He failed to see anything and could only faintly hear these words which echoed in him and seemed to have traversed an infinite distance in the dead of night:

"I heard your call, and I call on you to answer it!"

Περιπλάνηση

Κύλησαν οι ώρες χωρίς να τις μετρήσουμε
και όταν όλα αναποδογύρισαν παίζοντας
κρυφτούλι με τη μοίρα της στιγμής
προσπαθήσαμε ν' αποφύγουμε τα φώτα της πόλης.

Έπρεπε να κρατήσουμε σφιχτή την ανάσα μας
τρεκλίζοντας σ' αυτές τις δύσκολες ώρες
βουτώντας στον ωκεανό των υπόγειων βλεμμάτων.

Είχαμε πικραθεί από την άθικτη εγκυμονούσα πληγή
γίναμε έξω φρενών απ' τον απροσδόκητο θάνατο
μιας νυχτοπεταλούδας στα βάθη του λιμανιού
κι ενδώσαμε στα μυαλά των ειδικών της επιστήμης
παραδίνοντάς τους το είναι μας σπινθήρα
στις καμένες σελίδες της ζωής μας.

Έκανε κύο σ' αυτές τις γέφυρες
κάτω από τα φοβισμένα μας βλέφαρα
καθώς η νύχτα στάθηκε αμείλικτη μαζί μας
και τα σταυροδρόμια της επόμενης μέρας μας πρόδωσαν.

Κάτι τσακίστηκε στο πλακόστρωτο
της εσώτερης ύπαρξής μας
κι αφεθήκαμε στο επερχόμενο τίποτα
καθώς το αναπάντεχο μας περικύκλωσε
και σαν μαχαίρι μας έκοψε στα δύο,
ένα τεμαχισμένο φεγγάρι και μια χλωμή αλήθεια.

Δεν ήταν η σιωπή που μας φόβισε
αλλά ο ήχος της που φάνταζε σαν κλάμα
των λαθών μας που βάδιζαν σε μια τυφλή πορεία
καθώς η απεγνωσμένη βροχή
αγωνιζόταν να παραβγεί στο λιοπύρι.

Ποια αλήθεια να κρύψουμε
και σε ποιο καράβι να επιβιβαστούμε;
Ποια απομεινάρια αισθήσεων να διασώσουμε
και ποιες στάχτες ν' αποδιώξουμε χωρίς δισταγμό;

Ποιους στενούς δρόμους της αβύσσου
της μοίρας και της νιότης ν' ακολουθήσουμε
και ποιο γέλιο να φορέσουμε
όταν η ανατριχίλα αυτής της νύχτας
δεν μας αφήνει να ζήσουμε
τη χαρά του ξέχειλου ποτηριού της ζωής;

Δημήτρης Τρωαδίτης

Παραίνεση

(Στην Αντιγόνη Κεφαλά)

Είπα να 'ρθώ και πάλι να συντροφέψω
τους ρεμβασμούς σου τ' απόγεμα
στο μπροστινό σου μπαλκόνι πάνω απ' το γιαλό
μόνο που τη μουρμούρα σου πια δεν την μπορώ.
Κανένας δεν σ' αδίκησε, ούτε και σου χρωστά.
Μου τό 'πες ο ίδιος πολλές φορές
σάμπως κι ήτανε πράγμα να το καυχιέσαι.
Μάλωνε με τα ρούχα σου όσο θες,
εγώ τα δικά μου τά 'χω στα μέτρα μου ραμμένα.
Στη θέση σου, θα γύρευα να κάνω καμιά δουλειά,
κανένα μερεμέτι. Το σπίτι σου έτσι που πας
θα καταντήσει ρημάδι.

Από την Μούσα σου
μην περιμένεις προκοπή. Αυτή πια ξενοίστηκε
και σκούζει μες στα μικρόφωνα
λες για να διώξει από συκιά κουρούνες,
σαν παλαβή, μες στο βαθύχρωμο φως εκεί
όπου βαράνε τούμπανα και κρεμαστές κιθάρες
κι ορχούνται τον δερβίσικο τ' αφιονισμένα νιάτα.

*Δημήτρης Τσαλουμάς
Απρίλης 2011*

Ποτέ δεν είν' αργά

Το πώς σκεφτόμαστε
εμείς δε φταίμε,
για όλες τις φορές.
Το πώς μας μάθανε
και πια δεν μας ταιριάζει,
εμείς δε φταίμε.
Αυτοί που έπρεπε
δασκάλοι μας να είναι,
μπροστάρηδες στη σκέψη μας
στην πρώτη μας πορεία,
μας κοροϊδέψανε...
Ανάποδα μας πήγανε
και μες στην καταχνιά βολοδαρμένοι,
ώς το μεδούλι μούσκεμα,
μάθαμε τη σκέψη τη σωστή.
Ανάστροφα γυρίσαμε τη ρότα
πασχίζοντας να βάλουμε στα ίσια
τη ρημαγμένη μας ζωή.
Και είν' αλήθεια, πως, γι' αυτούς
που ψάχνουν μες στη μπόρα
ολόρθοι κι αγαντάριστοι
με ματωμένη την ψυχή,
ποτέ δεν είν' αργά...

*Δημήτρης Τσουκνίδας
Αθήνα*

Θυμάμαι

Θυμάμαι το ηλιοβασίλεμα
το πορφυρό, που βούταγε
ο ήλιος μέσα στη θάλασσα.
Το κοίταζα με δέος
και ονειρευόμουν
ταξίδια μακρινά.
Για να γνωρίσω άλλους ουρανούς
άλλα ηλιοβασιλέματα.
Και ο καιρός και η μοίρα μου
διατάξανε ένα δείλι
να φύγω ηλιοβασίλεμα
στα ξένα να μισέψω.
Και πέρασε μια ζωή
χωρίς να το ξεχάσω
το πορφυρό που βούταγε
μες στο αφρισμένο κύμα.
Και παραδέχνω ακόμα εδώ
σε μια θετή πατρίδα,
της χάρισα μια ζωή
μα τίποτα δεν πήρα.

*Αργυρούλα Ζήφου - Χωματοπούλου
Μελβούρνη 2007*

Στον Νέλσον Μαντέλα

«Ποτέ δεν χρώσταγε ο κόσμος τόσα πολλά σε τόσους λίγους»
Ουίνστον Τσόρτσιλ

Ποτέ δεν χρώσταγε η πατρίδα σου τόσα πολλά για σένα Νέλσον Μαντέλα.

Εσύ, ο «ένας» η ελπίδα της φτωχής πατρίδας σου, το στήριγμα. Έδωσες στον εαυτό σου να κρατηθεί η ελπίδα της λευτεριάς. Η φλόγα αναμμένη, παράδειγμα εσαεί και τιμή στο γένος του ανθρώπου. Άξιος της πατρίδας σου και όλου του κόσμου. Ποια τιμή μπορεί να σε τιμήσει; Εσένα βελανιδιά περήφανη της Αφρικής. Αγέραστη ψηλή οροσειρά. Λαμπερό όραμα. Ήλιε που μένεις πάντοτε στο μεσουράνημά σου. Όνομα από φωτιά και ατσάλι. Μνημείο από γρανίτη ΕΣΥ. Α, περήφανε γέρο μου Νέλσον Μαντέλα. Ποια λόγια να βρω να σε δοξάσω; Πόσος πόνος, ποτέ όμως δεν λιγοψύχησες 30 χρόνια εκεί στη φυλακή σου.

Σε θυμάμαι, δεν σε ξέχασα ποτέ. Κάθε στιγμή σε θυμάμαι και γίνομαι «τρανός». Σε συλλογιέμαι και ορθώνομαι εκεί που είμαι έτοιμος να πέσω. Έτσι να 'ναι ο άνθρωπος όπως εσύ. Ατόφιος, μεγάλος, δυνατός και ωραίος. Με τα μάτια του απλωμένα στον ορίζοντα. Να δείχνει το δρόμο. Χωρίς φόβο. Χωρίς έναν ίσκιο στην καρδιά του. Όλος μια φλόγα. Με όνειρα στα μάτια. Με φλογισμένη καρδιά. Με αληθινό αντρίκιο βήμα.

Σε συλλογίζομαι. Σε βλέπω να ξεδιπλώνεις τα φτερά σου όλο και για πιο ψηλά, μπροστάρης πάντα. Τρανό ποτάμι με κρυστάλλινα νερά. Πάνω από τα κάθε σύνορα. Αδελφός κάθε κατατρεγμένου, να προχωρείς σαν ένα τρακτέρ, να οργώνεις και ν' αφήνεις χάλκινους σπόρους πίσω σου, τη νέα μέρα να φωτίσει. Τη νέα γενιά να οδηγήσει. Εσύ που δεν σταμάτησες πουθενά. Που δεν λύγισες. Που δεν ζήτησες ανάπαυλα ώσπου να φτάσεις στην κορυφή.

Κι εσύ Γέρο μου, Νέλσον Μαντέλα, έφτασες στην κορυφή του κόσμου. Την πίστη στο πιστεύω σου κράτησες ως το τέλος. Το όραμα δεν πρόδωσες, δεν το 'κανες σκουπίδι. Για σε τον απροσκύνητο, τη δόξα του ανθρώπου, μνημείο για προσκύνημα θα στήσει η ιστορία.

Θύμος Α. Χαραλαμπίδης

Anamneseis

The immigrants have mostly gone
to far more prosperous addresses
or the hillside aisles
of their eternal rest,
their places marked
by masonry in marble
or stark granite slabs
bearing pious
Orthodox inscriptions.

The trees remain,
at least for now,
reminders of who
planted them
in narrow lanes
and courtyards dense
with lemon,
pomegranate,
jasmine;
cypress tall as archangels
camouflaged dark emerald;
Athena's frothy olives,
pewter hidden in their foliage.

The immigrants have gone
elsewhere;
their trees remember
who they were...

Jena Woodhouse

Για τη γιαγιά μου (Βασιλική Μπαλτά)

Γλυκειά μου γιαγιά,
χαρά μου.
Μας έφυγες από
κοντά τόσο κουρασμένη.
να πας με τον
παππούλη χέρι-χέρι
που κι αυτός σε περιμένει
να πας γιαγιά μου,
να είστε πάντοτε αγαπημένοι,
να ξαναγελάσετε, να τραγουδήσετε,
να ηρεμήσετε μαζί.
Εμείς εδώ γιαγιά
τα παιδιά σου, τα εγγόνια σου
και τα δισέγγονά σου,
θα θυμόμαστε πάντα το χαμόγελό σου
το όμορφο πρόσωπό σου,
τα παραμύθια που μας έλεγες,
τα χάδια, τις αγκαλιές, τις συμβουλές.
Δεν θα ξαναδώ τόση αγάπη γιαγιά
στο σπίτι σου μεγαλώσαμε,
τις διακοπές εκεί τις περνούσαμε.
Το πρωινό μας το φαγητό ποιος θα το ξεχάσει;
Αχ, γιαγιά μου,
ξέρω έχεις πάει σε καλύτερο κόσμο
και η ψυχή σου δεν θα είναι μαζί μας
αλλά τα δάκρυά μας τρέχουνε –
πώς να σε χαιρετίσω - δεν μου πάει καλά.
Θα σε ξαναδώ γιαγιά
για τώρα με τα μάτια μου κλειστά
σε όνειρα γλυκά...
Ευχαριστώ για την γιαγιά που ήσουν
και για τη μνήμη που θ' αφήσεις –
είσαι το φεγγαράκι μου τώρα γιαγιά –
το φεγγαράκι μου λαμπρό.

Βασιλική Πιπάκη (Vicky Pipakis)

My brother is as rough as a bear

(Dedicated to my brother, Nicholas)

My brother is as rough as a bear.
He is scary in ways, but can be cute in others.
With soft luscious hair, adorable big black eyes,
and a soft round tail.

When my brother wanders around
And sees something he likes,
He runs like the wind,
With his two stocky legs and his thick shaggy hair.

If my brother asks for something and doesn't get his way
He gets rough and tough,
And lets out a mighty roar.

My brother gets hypo at times,
He likes to climb trees and swim in the water.
But when is having too much fun,
He acts as happy as a lark.

In a flash my brother demolishes his food.
Sometimes he isn't soft when handling it,
He shoves it in his mouth,
And acts as vicious as a tiger.

Everybody may be scared of my brother,
But when he hears things he dislikes,
He walks off and hides in his cave until the noise goes
away.
It's ok: my brother is as rough as a bear
But hey...that's how brothers are.

Adrianna Trakakis (13 years old)

Τα Χριστούγεννα

Ήρθαν τα Χριστούγεννα
Άλλη μια χρονιά
Το δέντρο το στολίσαμε
Άλλη μια φορά.

Τα δώρα να τυλίξουμε
Για όλα τα παιδιά
Που όλα περιμένουνε
Γύρω απο την φωτιά.

Στην εκκλησία να πάμε
Με ευτυχία και χαρά
Για τον Χριστούλη
Άλλη μια φορά.

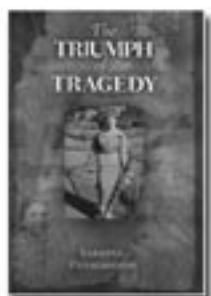
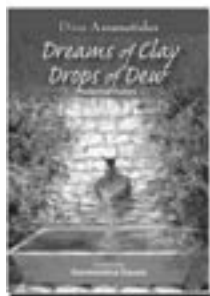
Γεωργία Χαραλάμπους (12 ετών)

*The Victorian School of Languages,
Mill Park Centre.*

Από έκδοση σε έκδοση
Εξώφυλλα βιβλίων Ελλήνο-Αυστραλών
συγγραφέων που εκδόθηκαν τον τελευταίο χρόνο

Λογοτεχνικός Διαγωνισμός Literary Competition

Αποτελέσματα Λογοτεχνικού Διαγωνισμού 2011
Results of the 2011 Literary Competition

Αυστραλία – Australia

Ελληνικά (Greek)

Ποίηση (poetry)

- Β΄ Βραβείο «Τώρα...!», Μιχάλης Ι. Κατσούλης
Γ΄ Βραβείο «Στο πέραςμα του χρόνου», Καίτη Σαμαρά-Παύλου

Δίηγμα (prose)

- Β΄ Βραβείο «Η Μεγάλη Θυσία», Χριστίνα Ιατρού-Σοϊταρίδη
Γ΄ Βραβείο «Ο Μπάρπα Χατζής και η κυρά Σοφία»,
Μιχάλης Τ. Καζάν
Έπαινος «Ταξίδι στο Narooma», Μιχάλης Ι. Κατσούλης
Έπαινος «Ελένη», Σούλα Λιβεριάδη

Θεατρικό Μονόπρακτο (theatre play)

- Γ΄ Βραβείο «Ελπίδα» Γρηγόρης Χρονόπουλος

English

Poetry

- 3rd Prize «A Public Desire», Chris Andalis
Merit Award «Undecided Dream», Stephanie Giannis

Κριτική Επιτροπή

- Συντονίστρια: Καίτη Αλεξοπούλου, Πρόεδρος, ΕΑΠΣΜ
Νίκη Φαρφαρά, καθηγήτρια γυμνασίου/λυκείου
Αλέξανδρος Γιανναδάκης, εκπαιδευτικός, φιλόλογος

Panel of Judges

- Coordinator: Cathy Alexopoulos, President GACLM
Members: Niki Farfara, high school teacher
Alexander Giannadakis, educationalist, philologist

Ελλάδα-Κύπρος – Greece Cyprus

Ποίηση – Ελληνική γλώσσα (Greek poetry)

- Α΄ Βραβείο «174 Phaedra», Άρτεμις Βαζιργιαντζίκη
Β΄ Βραβείο «Της προσφυγιάς», Δημήτρης Καραμβάλης
Γ΄ Βραβείο «Σφυρίχτρες από χλωρό στάχυ», Σοφία Γιοβάνογλου
Έπαινος «Κι όμως μπορούμε», Γιώργος Μαρινάκης

English poetry (Ποίηση – Αγγλική γλώσσα)

- Έπαινος «Your love is heaven», Δήμητρα Πλούμπη

Πεζό – Ελληνική γλώσσα (Greek prose)

- Α΄ Βραβείο «Το Σκαθάρι», Νίκος Κ. Σακελλαρόπουλος
Β΄ Βραβείο «Μην ξεχάσεις Λίλυ», Μαίρη Τσόγκα
Γ΄ Βραβείο «...Για να αναπαυθεί η ψυχή μου», Αργυρώ Μπαξεβάνου
Έπαινος «Κλεμμένο χαμόγελο», Χριστίνα Ιωαννίδου

Prose – English (Πεζό - Αγγλική γλώσσα)

- 1st prize «An axe-blow on the frozen sea inside us»,
Maria Olympiou (Μαρία Ολυμπίου)
2nd prize «A lizard in the crab world»,
Vaso Framaka-Tzanaka (Βάσω Φαρμάκη-Τζανάκα)

Θεατρικό Μονόπρακτο (theatre play)

- Α΄ Έπαινος «Το θαύμα της Αγίας Φόνισσας», Μάνος Κουνολάκης
Β΄ Έπαινος «Το τέλος», Γιώτα Τεμπρίδου
Γ΄ Έπαινος «Ζήλιες», Λεία Χατζοπούλου-Καραβία

Κριτική Επιτροπή

- Συντονιστής: Δημήτρης Τρωαδίτης, γενικός γραμματέας ΕΑΠΣΜ,
συντονιστής περιοδικού *Αντίποδες*
Μέλη: Κυριάκος Αμανατίδης, Νεοελληνιστής
Δρ. Χρήστος Φίφης, Ερευνητής Πανεπιστήμιο La Trobe

Panel of Judges

- Coordinator: Dimitris Troaditis, general secretary GACL,
Coordinator of *Antipodes* periodical
Members: Kyriakos Amanatides, Modern Greek Scholar
Dr. Christos Fifis, Honorary Research Associate
La Trobe University

174 Phaedra

Ερπετού είχες πάντα για γυναίκα την όψη;
Με τη γλώσσα διχάλα, το φιλί μου αρπάζεις
το κορμί σου τροχίζεις στων ματιών μου την κόψη,
στη φιδίσια σου πέφτω αγκαλιά και σπαράξεις.

Με τη γλώσσα διχάλα το φιλί μου αρπάζεις.
Λιποτάκτης ο ήλιος, σε τοπίο θανάτου.
Στη φιδίσια σου πέφτω αγκαλιά και σπαράξεις,
ένα βλέμμα της μοίρας στη μεριά του αοράτου.

Λιποτάκτης ο ήλιος σε τοπίο θανάτου
- αφού ξέρεις πως όρκο βαρύ έχω πάρει -
ένα βλέμμα της μοίρας στη μεριά του αοράτου
με κατέχει, τις νύχτες που ολολύζουν οι γλάροι.

Αφού ξέρεις πως όρκο βαρύ έχω πάρει:
πεθυμά, που λουφάζει σε αδυσώπητο σκότος,
με κατέχει τις νύχτες που ολολύζουν οι γλάροι.
Στην ψυχή μου χαράζει σταυροδρόμια ο νότος...

Πεθυμά που λουφάζει σε αδυσώπητο σκότος
(ένας θρήνος, που λάγνο καταπίνει το κύμα).
Στην ψυχή μου χαράζει σταυροδρόμια ο νότος:
σε κρυφή μια σπηλιά, του έρωτά μας το μνήμα.

Ένας θρήνος, που λάγνο καταπίνει το κύμα.
«Θα ξανάρθω», σου είπα, «μια μέρα του Μάρτη».
Σε κρυφή μια σπηλιά, του έρωτά μας το μνήμα,
τσακισμένη πυξίδα σε ανύπαρκτο χάρτη.

«Θα ξανάρθω», σου είπα μια μέρα του Μάρτη,
«όταν βρω το μαχαίρι που το νήμα θα κόψει».
Τσακισμένη πυξίδα, σε ανύπαρκτο χάρτη...
Ερπετού είχες πάντα, για γυναίκα την όψη;

Άρτεμις Βασιργιαντζίκη

Το σκαθάρι

Ήταν μίνας Μάνης, αποκορύφωμα της άνοιξης. Βρισκόμουν στο χωριό της καταγωγής μου. Λ... το λένε. Ένα χωριουδάκι φωλιασμένο μέσα σε μια τοξοειδή οροσειρά, που το κάνει να μοιάζει με μισάνοιχτο ρόδο.

Καθόμουν κάτω από τον ίσκιο μιας πελώριας καρδιάς και ατένιζα τη γύρω περιοχή. Η γη, σκεπασμένη παντού με τον ανοιξιάτικο χλωροπράσινο τάπητά της και κατάσπαρτη από πολύχρωμο ανθοβόλημα, φάνταζε σαν χρυσοκέντητο μυθικό χαλί. Ήταν ένα πανόραμα αισθητικού μεγαλείου.

Αυτή τη μαγευτική εικόνα την αρωμάτιζε μια αιθέρια λουλουδένια μοσχοβολιά, που τη σκορπούσε η βουνίσια αύρα.

Ολόγυρα ακούγονταν πουλίσιες λαλιές, μούρμουρο εντόμων και το ανεμόσυρτο θρόισμα από μυριάδες πλουμιστές πεταλούδες. Έμοιαζε σαν όλα να 'χαν στήσει ένα θεότρελο πανηγύρι, για να γιορτάσουν το γάμο της φύσης.

Κάποια στιγμή τα μάτια μου πέσανε πάνω σ' ένα μικρό σκουρόχρωμο σκαθάρι, που προσπαθούσε ν' ανεβεί σε ένα μαντρότοιχο που χώριζε δύο αυλές. Επειδή όμως η επιφάνεια ήταν λεία δύσκολα συγκρατιόταν. Έφτανε κοντά στη μέση, τέλευε από την κούραση, και έπεφτε πάλι κάτω και μάλιστα ανάσκελα. Άρχιζε μετά να κάνει αγωνιώδη προσπάθεια για να μπορέσει να γυρίσει όψη. Όταν μετά από κόπο το κατόρθωνε, άρχιζε πάλι να σκαρφαλώνει στο μαντρότοιχο κι ακολουθούσε πάλι το κατρακύλισμά του. Ήταν τόσο μανιώδης η προσπάθειά του, που έδινε την εντύπωση σα να θέλει να φύγει από τη μεριά της κόλασης και να πάει στη μεριά του παράδεισου.

Το παρακολουθούσα έτσι για κάμποση ώρα με απορία, θέλοντας να δω τι τελικά θα γίνει, κι αν θα εγκαταλείψει αυτή τη μάταιη προσπάθεια. Αυτό όμως πάλι τα ίδια. Έχασα την υπομονή μου και αποφάσισα να το βοηθήσω.

Φτυάρισα με ένα πρόχειρο φαράσι το μέρος που είχε πέσει και το έβαλα, μαζί με το χώμα, πάνω στο πλατύ χείλος της μάντρας. Και ενώ περίμενα πως θα πάει προς την άλλη μεριά αυτό άρχισε να κατηφορίζει δαιμονιωδώς προς την ίδια, μέχρι που κατρακύλησε και έπεσε πάλι ανάποδα.

Αυτή τη φορά είχε τελέψει πολύ. Αγωνιζόταν να γυρίσει αλλά δεν τα κατάφερε. Το λυπήθηκα και με ένα ξυλαράκι

το βοήθησα. Πίστευα πως τελικά θα συνετιζόταν και θα εγκατέλειπε αυτή την προσπάθεια, η οποία ήταν όχι μόνο τρομερά δύσκολη, αλλά και επικίνδυνη. Όταν ήταν ανάποδα εύκολα θα μπορούσε να γίνει λεία στα μυρμήγκια. Αυτό όμως ξανά τα ίδια. Αγωνιώδης προσπάθεια να ανεβεί στη μάντρα.

Ήταν η πρώτη φορά που είχα προσέξει ιδιαίτερα αυτού του είδους τα μικροπλάσματα. Τα έβλεπα όχι μόνο αδιάφορα, αλλά και εχθρικά. Ασυλλόγιστα τα είχα κατατάξει όλα στην κατηγορία των βλαβερών. Μ' αυτό όμως που έβλεπα άρχισα να νιώθω διαφορετικά. Αναπτύχθηκε ξαφνικά μια τρυφερή σχέση μεταξύ μας. Νόμιζα υποσυνείδητα πως το άκουγα να μου μιλάει. Και όχι μόνο να απαντάει στις απορίες μου, αλλά και να εκφράζει απόψεις και ποικίλα συναισθήματα. Αυτά που εγώ απόφευγα να ομολογήσω, από εγωισμό ως ανώτερο πλάσμα του γίνιου κόσμου, τα μετέφερα σε κείνο για να τα πει. Άκου άρχισε να μου λέει:

«Αυτή η αγωνιώδης προσπάθειά μου ν' ανέβω στο μαντρότοιχο, με άμεσο κίνδυνο της ζωής μου, δεν προέρχεται από πεισματάρικο ή και αρρωστημένο εγωισμό, όπως συμβαίνει πολλές φορές με σας τους ανθρώπους. Οφείλεται στο λαχταριστό μου πόθο να εκπληρώσω την πιο θεία αποστολή μου. Τη διαιώνιση του είδους μου που είναι το ύψιστο καθήκον κάθε ζωντανού πλάσματος. Πίσω από τη μάντρα υπάρχει το ταίρι μου που και κείνο νοιώθει το ίδιο σκίρτημα.

Σε μας τα ζώα αυτό το ερωτικό κάλεσμα φτάνει σε ερωτικό παραλήρημα, κυριευμένο από ανυπομονησία, μήπως δεν προφτάσουμε να εκπληρώσουμε αυτόν τον ευαγγελισμό που επιτάσσει η φύση. Ενστικτωδώς γνωρίζουμε πως η συνέχιση της ζωής δεν είναι τίποτα άλλο από ένα ακατάπαυστο ζευγάρισμα, για να ακολουθήσει το μεγαλειώδες γεννοβόλημα, το πιο αληθινό δώρο της θεϊκής δημιουργίας, ο πιο ηθικός κανόνας στη φύση.

»Σεις οι άνθρωποι, συνέχισε, αυτή τη μεγαλειώδη συνταγή της φύσης, που μεταλαμπαδεύει τη ζωή, την έχετε κατά πολύ υποβαθμίσει ή και διαστρεβλώσει. Την αναμείξατε μέσα σε μια σωρεία απολαβών, με αποτέλεσμα όλο και πιο πολύ να τη νιώθετε σαν ευκαιριακή και μικρόχαρη απόλαυση. Έτσι δεν μειώσατε μόνο την ανθρώπινη διάστασή της, για την οποία υπερηφανεύεστε, αλλά και τη φυσική της έλξη. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις την έχετε φτάσει στα όρια του εκφυλισμού και της διαστροφής. Την κάματε ακόμα μέχρι και εμπορεύσιμο υλικό, που πολλές φορές το έχετε φτάσει αυτό μέχρι τον εκχυδαϊσμό».

Σταμάτησε λίγο, κοίταξε με δέος τον μαντρότοιχο, όπως ο ορειβάτης τη δύσκολη και επικίνδυνη κορυφή, και συνέχισε:

«Αν πισωγύρισα κι αυτό δεν οφείλεται σε πεισματάρικο εγωισμό, αλλά στη δική σου παρέμβαση. Έχασα τον προσανατολισμό μου εξ αιτίας του τρόμου που ένοιωσα. Θα μπορούσες να με 'χες λιώσεις με τη μπότα σου. Κι απορώ πως δεν το έκανες. Χωρίς ούτε καν να σκεφτείς, πως όχι μόνο έχω κι εγώ δικαίωμα στη ζωή, αλλά πως μπορεί να είμαι και από τα πιο ωφέλημα πλάσματα πάνω στη γη. Να είμαι απ' αυτά που τα λέτε περιφρονητικά σκατομπούρμπουλους. Λίγοι δυστυχώς από σας ξέρετε πόσο σπουδαία είναι η προσφορά του είδους μας για την αναζωογόνηση της φύσης. Πόσο ωφέλιμο είναι το θάψιμο και η αποσύνθεση της κοπριάς των ζώων, που εμείς κάνουμε. Πως το έργο μας αυτό είναι μια συνεχής και ακατάπαυστη δημιουργία. Εκεί που αποσυνθέτουμε την κοπριά φυτρώνει αμέσως ζωή, που μπορεί να είναι ακόμα κι ένα ολοστόλιστο και μοσχομύριστο λουλούδι. Και η δυσοσμία της κοπριάς να αντικατασταθεί με μεθυστική μοσχοβολιά.

Κρυφάκουσα μια μέρα τα λόγια ενός από σας τους ανθρώπους. Έλεγε πως μέχρι και μετανάστευση κάνανε από το είδος μας, σε μια μακρινή ήπειρο που την είπε Αυστραλία.

»Καμώνεστε πως είστε ζωόφιλοι, συνέχισε. Στην πραγματικότητα όμως μόνο λίγοι είστε τέτοιοι. Οι περισσότεροι φέρνεστε σκληρά ή και βάνασα ακόμα και σ' αυτά τα ζώα που εξυπηρετούν τις ανάγκες σας. Και δεν υπάρχει τίποτα πιο ποταπό, σε σας τους ανθρώπους, να κακομεταχειρίζεστε ανυπεράσπιστα πλάσμα, όπως για παράδειγμα είναι τα μικρά παιδιά σας και 'μεις τα ζώα.

»Κάποιοι ακόμα που παρουσιάζονται σαν φιλόζωοι η αγάπη τους δεν είναι γνήσια. Δεν είναι καθολική αλλά επιλεκτική. Την εκδηλώνουν κυρίως σε κάποια που τους ικανοποιούν τις αισθήσεις τους, όπως για παράδειγμα το καλλικέλαδο ανθόνι. Μερικοί δε απ' αυτούς την προσφέρουν μόνο σ' αυτά που τους ικανοποιούν το ναρκισσισμό τους ή και εγωπάθεια τους. Που τους ικανοποιούν τη δίψα, ή και το πάθος για κυριαρχία. Σ' αυτά που υπακούουν πιστά στα κελεύσματα τους, ή στις προσταγές τους. Κάποιοι μάλιστα τα αγαπούν γιατί τα έχουν μάθει να τους βοηθούν να σκοτώνουν άλλα ζώα. Να σκοτώνουν όχι από ανάγκη, όπως οι πρωτόγονοι προγονοί σας, αλλά από ηδονή, ακόμα και νεογέννητα.

Σταμάτησε πάλι, ξανακοίταξε τον τοίχο, σα να ζύγιζε τώρα τις δυνάμεις του, και συνέχισε:

«Σεις οι άνθρωποι καλλιεργήσετε πολύ το μυαλό σας και παραμελήσετε την καρδιά σας. Κι αυτή τη δυσαρμονία που φέρατε στον εαυτό σας, σας αύξησε τον εγωισμό και την απληστία, που γεννάνε όλα τα άλλα κακά. Έτσι βλέπετε τη μάνα γη μας, και όλα εμάς τα ζωντανά πλάσματα σαν εξουσιαστές. Δεν πιστεύετε πως κι εσείς είστε μερικές σελίδες του βιβλίου της φύσης, αλλά ξεχωριστό. Το βιβλίο των αφεντικών. Πως μπορείτε ακόμα ανεξέλεγκτα να μολύνετε το κοινό μας σπίτι. Να θολώνετε τον ουρανό με δηλητηριασμένα νέφη. Να μολύνετε στεριές και θάλασσες με τα πιο μολυσμένα απόβλητα. Να κόβετε ασυλλόγιστα κομμάτια από τα πνευμόνια της μάνας μας γης, καταστρέφοντας τα πανέμορφα δάση της. Να αφανίζετε πολλά είδη από τον κόσμο των φυτών και των ζώων και πολλά άλλα εγκληματικά. Τυφλωμένοι από αυτά τα ολέθρια πάθη σας δεν μπορείτε να συνειδητοποιήσετε πως ως περαστικοί που είστε και σεις δεν έχετε το δικαίωμα να καταστρέφετε το αιώσιο, που το έχουν ανάγκη όλες οι μυριάδες των ζωντανών πλασμάτων που θα ακολουθήσουν. Πως αυτό το μικρό κομματάκι του σύμπαντος κόσμου, έχει το πιο μεγαλειώδες προνόμιο. Την ύπαρξη ζωής.

Φτυάρισα πάλι το χώμα με κείνο μέσα. Πήγα και το άφησα στο πίσω μέρος. Μου φάνηκε πως μου είπε: Σε ευχαριστώ και συνέχισε: Πρέπει όμως να φύγω. Δεν έχω καιρό για χάσιμο. Πρέπει να προλάβω το γάμο της φύσης.

Σκέφτηκα: Η φύση είναι ισόβια δασκάλα κι εμείς πρέπει να είμαστε ισόβιοι μαθητές.

Κοίταξα μετά ολόγυρα κι αντίκρισα πάλι όλα εκείνα που τόσο πολύ εύφραιναν τις αισθήσεις μου. Απρόσμενα μου 'ρθε στο νου ένα δίστιχο, που είχα ακούσει από ένα στιχουργό:

Άπλετα είναι η ομορφιά παντού διασκορπισμένη.

Αιθέριο το γαλίνεμα μες της ψυχής τα βάθη.

Ύστερα θυμήθηκα κάτι που είχα διαβάσει σ' ένα βιβλίο. Ήταν λόγια ενός στοχαστικού γέρου, μιας φυλής που κατοικούσε μέσα στα λίγα παρθένα δάση που έχουν ακόμα απομείνει. Είχε πει με δικά του απλά λόγια: «Η πιο σπουδαία παγκόσμια ηθική ενότητα είναι η αρμονική συνύπαρξη, φύσης, ζωής, ανθρώπου».

Νίκος Κ. Σακελλαρόπουλος

An axe-blow on the frozen sea inside us

In the name of adventure, I climbed onto the old bus. The driver was nice, smiling. The bus was nearly empty. A young man with dark glasses slept on the last seat. In the front seat a middle-aged couple. They looked happy together. Did not disagree during the entire journey, nor raise their voices. They did not use a mobile. They did not smoke. They drank red wine out of the same plastic bottle. They shared a chocolate bar and a cheese sandwich.

Outside the nature is beautiful. A landscape that I'd only seen in postcards and paintings. Proud poplars, snow, rivers that flow amid the snow. The wolves? The wolves leaving their paw prints on the pure white snow. Time passed quickly. Chased away by the beauty of winter nature. The landscape had kept me company along with the loving middle aged couple.

We arrived at the station in town. What time does the bus leave?

- At 14:00, the driver answered.

I glanced at my watch. It was 13:00. Indeed... I'd traveled for three hours and had only one hour to discover a town I did not know. A town about which I had read nothing. One hour... one hour is one hour. Stop complaining. Your human mind cannot grasp how much can change in one hour. How much you can experience, learn in one hour...

Without a map, guided by intuition, I made my way toward the Pirin Mountains. I walked the town's narrow streets. On all wooden yard doors death announcements grounded me. They reminded me that beyond the complaints, the snow and the beauty there is death.

So, this is a town, that is comfortable with death. The wise townspeople see death as something natural.

Tell me, which two stand?

The sky and the earth.

Which two walk?

The sun and the moon.

Bravo! And the two that live?

Life and death. Life is a fairytale that starts every morning.

While I was mumbling to myself, I watched the end of life. A funeral. At the front, a gentleman with simple wooden cross,

decorated with plastic flowers, and with a white and blue fabric. Behind him the hearse. I saw the coffin. A simple wooden box. Open. Mournful music was coming from the hearse. Behind it, the relatives and friends in rows of three. Only a grandmother was carrying flowers. The number of flowers even. This I knew. I'd read in a tourist guide that if you give flowers to the living their number had to be odd. If you give flowers to the dead person their number had to be even.

They were dressed in dark clothing. They did not speak or cry. They were simply following the hearse on foot. I followed too. We arrived at the church at the town center. I did not enter the church. I did not want to be indiscreet.

I walked to the town's center. Many people skiing. A young woman slipped. I held out my hand to help her to her feet. She refused it. A skier always gets up by herself, she said.

A dog in the pocket of another skier barked happily. He, too, a lover of the snow from a place of safety.

«... At the square petty vendors selling knits, old coins. World war 11 helmets, thick socks, tuck hats, honey, mandarins, wine. I bought a small old doll. She was dressed in a red scarf and red boots. Her dress old, old fashioned. She looked like a shepherdess. She had a frozen gaze that pleaded. Take me to your island, take me to the sun. The vendor smiled happy with his sale. He was covered in a dirty blanket.

In the company of the doll I rushed to catch the bus. On the way, I snapped off frozen water from the roofs of homes. These were my magic wands... I touched them on my face. And I felt nothing. I was frozen.

Near the bus station was the town cemetery. The burial was taking place at that moment. My visit to the town started with the funeral procession to the church. It ended with the burial.

With the frozen wands in one hand and the doll in the other, I caught the bus.

- I waited for you.... Said the driver. This is the last bus today... what would you have done up here?

Yes, what would have I done in the company of an old doll and of few melted magic wands?

Maria Olympiou

Εκδηλώσεις – Events

Στιγμιότυπο από την βιβλιοπαρουσίαση του ποιητικού έργου της Λίτσας Νικολοπούλου-Γκόγκα με τίτλο «Αναμνήσεις Ερωτήσεις Απορίες» που έγινε την Κυριακή, 29 Αυγούστου 2010.

Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου με τους Κυριάκο και Ντίνα Αμανατίδου στην γιορτή για τα 40 χρόνια του Πολιτιστικού Συνδέσμου που έγινε την Κυριακή, 3 Οκτωβρίου 2010. Η παρουσίαση του περιοδικού Αντίποδες και τα αποτελέσματα του Λογοτεχνικού Διαγωνισμού 2010 έγιναν την ίδια μέρα.

Την Κυριακή, 16 Οκτωβρίου 2010, ο Νίκος Βουρναζος παρουσίασε το βιβλίο του με τίτλο «Οι Ξεριζωμένοι. Μετανάστες που Χτίζουν Ξένες Πατρίδες».

Μέλη του καινούργιου διοικητικού συμβουλίου για το έτος 2011-12 μετά από την γενική συνέλευση που έγινε στις 14 Νοεμβρίου 2010.

Εκδηλώσεις – Events

Στιγμιότυπο από τη τιμητική εκδήλωση για τον Νίκο Νομικό που έγινε στις 28 Νοεμβρίου 2010.

Η Ναταλία Μήτσιου παρουσίασε την ποιητική της συλλογή «Ξεχειλίσματα Καρδιάς» στις 20 Φεβρουαρίου 2011.

Από την απονομή υποτροφιών στους αριστεύσαντες φοιτητές στα Ελληνικά του Πανεπιστημίου Monash, στις 16 Μαρτίου 2011.

Στιγμιότυπο από την παρουσίαση των βιβλίων της Λούλας Σπυριδωνος-Παπαζών με τίτλο «Διαχρονικά Ανάλεκτα» και «Λυρικά Σονέτα» που έγινε στις 20 Μαρτίου 2011.

Εκδηλώσεις – Events

Στις 27 Μαρτίου 2011 έγινε η απονομή βραβείων από την Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών Ελλάδας στους φορείς και ομογενείς της Μελβούρνης για την προώθηση του Ελληνικού πολιτισμού και της Ελληνικής γλώσσας.

Ο ΕΑΠΣΜ οργάνωσε ένα δίγλωσσο ποιητικό απόγευμα με τον Δημήτρη Τσαλουμά στις 10 Απριλίου 2011.

Στιγμιότυπο από την βιβλιοπαρουσίαση του μεταφρασμένου ποιητικού έργου της Ντίνας Αμανατίδου με τίτλο “Dreams of Clay, Drops of Dew” που έγινε την Κυριακή, 1^η Μαΐου 2011.

Στιγμιότυπο από την Δημόσια Διάλεξη για το έργο του Ανδρέα Τιπάλδου - Λασκαράτου με ομιλητή τον Γεράσιμο Κλωνή που έγινε στις 29 Μαΐου 2011.

Εκδηλώσεις – Events

Ο Κομνηνός Ζερβός απαγγέλλει ποιήματα του στη Ποιητική Βραδιά που οργάνωσε ο ΕΑΠΣΜ στις 4 Ιουνίου 2011 στο Steps Gallery.

Η Αθηνά Λευθεριώτη-Γκινάκη παρουσίασε την πρώτη ποιητική της συλλογή «Κατάθεση Ψυχής» στις 26 Ιουνίου 2011.

Η Αργυρούλα Ζήφου-Χωματοπούλου παρουσίασε την πρώτη ποιητική της συλλογή «Όταν Καλπάζει η Νοσταλγία» στις 24 Ιουλίου 2011.

Στιγμιότυπο από την εκδήλωση για τα 100 χρόνια απο τη γέννηση του Οδυσσέα Ελύτη που έγινε στις 21 Αυγούστου 2011 στο κτίριο του Παναρκαδικού Συλλόγου “Ο Κολοκοτρώνης”

Membership Application

Literary periodical of the Greek-Australian Cultural League – Established in 1970
Λογοτεχνικό και Μορφωτικό Περιοδικό του
Ελληνο-Αυστραλιανού Πολιτιστικού Συνδέσμου Μελβούρνης – Ιδρύθηκε το 1970
www.gacl.com.au

President: Cathy Alexopoulos – Telephone: +61 3 9885 8715

Greek Australian Cultural League
P.O Box 4307, University Of Melbourne
Parkville
Victoria 3052, Australia

Please complete and post to the above address

Name: (please print).....

Address:

.....

..... Postcode:.....

Telephone:..... Mobile:

Facsimile:..... Email:

Annual Membership Subscription

Individual:\$20.00, Overseas members: €30.00 (No concessions)

Members receive the periodical Antipodes by mail at no extra cost.

Please indicate: ☐Renewal ☐New member ☐Donation of \$

Signature Date

Disclaimer

ANTIPODES is the annual literary journal of the Greek-Australian Cultural League of Melbourne (Inc.) a non-profit organisation which aims at promoting Greek, Australian and Greek-Australian culture. Publication began in 1974.

The opinions expressed in this publication are those of the contributors and do not necessarily reflect the views of the Editor, the Editorial Committee or the Greek-Australian Cultural League of Melbourne Inc.

All works contained in this periodical are copyright ©. The copyright belongs to individual authors. All works for inclusion in the Antipodes periodical are subject to approval by a panel appointed by the Committee of Management. The contents of this periodical may be used for research purposes only. No part of this publication may be reproduced or transmitted electronically in whole or in part without the consent of the Greek-Australian Cultural League and/or the consent of the authors. The committee of management also appoints the judges for the literary competition. The judges' decision is final and no correspondence will be entered into.

Contributions and Subscription

CONTRIBUTIONS: Poems, short stories, reviews, articles, B&W photographs, drawings etc should be accompanied by a self-addressed envelope if the contributors want them returned; responsibility is not assumed for the loss or damage. Contributors must include with their submission their name, address and telephone number. Contributions may be in English or Greek.

SUBSCRIPTION: The annual subscription to the Greek-Australian Cultural League of Melbourne is \$20.00. Members receive a free copy of Antipodes as part of their subscription. Some back issues are available. The cost of the current copy is \$15.00. Bound copies of the first twenty years (1974-94) are also available in three volumes, at \$25.00 per volume.

ISSN 1032-3368

